

Formidling av vikingtiden

*En studie av hobbyvikinger, Lofotr
Vikingfestival og bruken av forskningsbasert
kunnskap*

Josefine Kristin Sandvik

Masteroppgave i Arkeologi

Institutt for Arkeologi, Historie, Kultur- og Religionvitenskap

Universitetet i Bergen

Våren 2010

Forord

Da var jeg endelig i mål med oppgaven på selveste Nasjonaldagen, og det er mange som skal takkes.

Jeg vil først takke mine informanter for deres imøtekommenhet. Samarbeidet med dere var masteroppgavens mest betydningsfulle for å få oppgaven gjennomført. Jeg vil også utrette en stor takk til Lofotr Vikingmuseum som ønsket meg velkommen til å gjennomføre feltarbeidet oppe hos dem. Takk til Lars Erik Narmo og Kjersti Jacobsen for interessante samtaler og litteraturtips.

Takk til min veileder Knut Andreas Bergsvik som tok på seg ansvaret å veilede en såpass vanskelig og uvanlig oppgave innenfor arkeologifaget. Jeg må også rette en stor takk og klem til Bente Alver som har tatt seg tid til å gi meg veiledende synspunkter og råd, og sist men ikke minst lot meg få lov til å delta i hennes undervisningstimer om forskningsetikk. Undervisningstimene var en stor hjelp for meg og gav meg større innsikt i hvordan jeg skulle forholde meg til forskning på mennesker.

Takk til Arkikon som lot meg få bruke rekonstruksjonsbilde av Ebebøhøvdingen.

Takk til mine medstudenter som har gjort tilværelsen så mye bedre i Øysteinsgate 3, med råd, synspunkter og festligheter. En spesiell takk til ”Padda” (Solveig I. Guddal) og Ingebjørg Njøs Storvik som tok seg tid til å lese gjennom oppgaven og å komme med kommentarer. ”Bjarne Betjent” (Yngve Flognfeldt) skal ha en ”ironisk” takk for at han har fristet oss med oppdateringer om hans glade liv i Athen. Ingebjørg, Solveig og Mari: ”AAaOOh!”. Joakim Wintervoll : Jeg kommer aldri til å glemme når du tok meg i mot som Patrick Swayze tok i mot Baby i Dirty Dancing!

Familie og venner skal ha en takk fordi de har hatt forståelse for at jeg har hatt lite tid til sosialt samvær, og telefonsamtaler (beklager mamma☺). En spesiell takk til morfar (hvil i fred) og mormor som har vist meg kulturminner på Karmøy når jeg var liten, og som jeg tror la grunnlaget for min interesse for arkeologi. Mamma og pappa: Takk for at dere tok dere tid til å lese oppgaven og å komme med tilbakemeldinger.

Til min gode venninne Silje Elvatun Sikveland: Takk for du kom på besøk når jeg var hektisk opptatt med skriveprosessen og ryddet og laget mat hjemme hos meg.

Min kjære samboer, Øyvind Madsen, skal ha en stor takk for at han har pushet meg ut dørene og opp til lesesalen på tunge regnværsdager, og stått klar med middagen når jeg har kommet hjem igjen. Hva skulle jeg gjort uten deg?

Og sist men ikke minst takk til Torgeir Ness Sundli som har hjulpet meg med mye korrekturlesning.

Josefine Kristin Sandvik

Bergen, 17. Mai 2009

Innholdsliste:

<u>Figurliste og tabelliste</u>	III
<u>Forkortelser</u>	V
Kapittel 1 Innledning	1
1.1 Emne og mål.....	1
1.2 Definisjoner	2
1.3 Problemstillinger.....	2
1.4 Levende historie	3
1.5 Lofotr Vikingmuseum og vikingfestivalen	4
1.6 Oppgavens oppbygging	5
Kapittel 2 Forskningshistorie	7
2.1 Levende historie	7
2.2 Rekonstruksjon	9
Kapittel 3 Teori	13
3.1 Autentisitet	13
3.1.1 Materiell autentisitet.....	15
3.1.2 Prosessuell autentisitet	15
3.1.3 Visuell autentisitet.....	15
3.2 Eksperimentell arkeologi og rekonstruksjoner.....	16
3.3 Museer og formidling	19
3.4 Myte, nostalgi og presentasjon av fortiden.....	21
3.5 Oppsummering.....	23
Kapittel 4 Metode og forskningsetikk	25
4.1 Utvalg og presentasjon av informantene	26
4.2 Representativitet	28
4.3 Kvalitativ metode.....	28
4.4 Innsamling av data.....	29
4.4.1 Deltagende observasjon	30
4.4.2 Kvalitativ forskningsintervju.....	31

4.4.3 Fotografi	33
4.5 Sammenligning av arkeologisk materiale med hobbyvikingenes bekledning og personlig utstyr.	33
4.6 Forskningsetikk.....	34
4.6.1 Det informerte samtykke.....	34
4.6.2 Konfidensialitet	35
4.6.3 Konsekvenser	35
4.7 Mitt arbeid i forhold til forskningsetikk.....	35
Kapittel 5 Data og diskusjon.....	39
5.1 Resultater fra feltarbeid	39
5.2 Hvordan formidles vikingtiden gjennom vikingfestivalen og hobbyvikingene på Lofotr Vikingmuseum?	40
5.2.1 Diskusjon	50
5.2.2 Oppsummering.....	52
5.3 Hva er hobbyvikingenes bakgrunn for interessen for vikingtid?.....	53
5.3.1 Diskusjon	54
5.4 Hvilket fag henter hobbyvikingene kunnskapen sin i fra?	55
5.4.1 Diskusjon	58
5.5 I hvilken grad blir arkeologisk materiale benyttet som utgangspunkt i hobbyvikingenes bekledning og personlig utstyr?	59
5.5.1 Diskusjon	78
5.5.2 Oppsummering.....	99
5.6 Hvordan stiller hobbyvikingene seg til begrepet ”autentisitet”?	101
5.6.1 Diskusjon	103
5.7 Hvordan kan vikingfestivaler i Norge belyse begrepet ”autentisitet” i forhold til beliggenhet?	106
5.7.1 Diskusjon	107
Kapittel 6 Avslutning.....	109
Abstract.....	115
<u>Kilder og litteratur.....</u>	117

Vedlegg	123
Vedlegg 1: Tema/intervjuguide	125
Vedlegg 2: Introduksjonsbrev	126
Vedlegg 3: Utforming av samtykkeerklæring	127
Vedlegg 4: Oversikt over vikingfestivaler og tilknytning til kulturminner i Norge	127
Vedlegg 5: Oversikt over hvordan vikinglag presenterer seg selv på hjemmesidene	133

Figurliste og tabelliste

Figurer:

Fig. 0.1 Forside: Hobbyvikinger på Loftr Vikingfestival

Fig. 5.1 Åpningen av vikingfestivalen. Et blot.....	41
Fig. 5.2 En fattig tigger.	42
Fig. 5.3 Et plettfritt vikingmiljø. Rent og ryddig.	43
Fig. 5.4 Vikinghjelmer til salgs.....	44
Fig. 5.5 Skålforma spenner til salgs	44
Fig. 5.6 : fig. 5.4, 5.5 og 5.6 Nostalgi til salgs.....	44
Fig. 5.7 Eksperimentell arkeologi: Ølbrygging.....	45
Fig. 5.8 Eksperimentell arkeologi: Kullproduksjon.....	46
Fig. 5.9 Eksperimentell arkeologi: kokegrop.....	46
Fig. 5.10 Interaksjon mellom smed og barn	47
Fig. 5.11 Nostalgi til salgs.	48
Fig. 5.12 Festdrakt; Kaftan basert på funn fra Birka, Posebukser, nålebundne strømper i gult og rødt.	60
Fig. 5.13 Hvit linkjorte og posebukser i bomull.....	60
Fig. 5.14 Lave lærsko basert på funn fra York.	60
Fig. 5.15 Doppsko og Borreknute basert på arkeologiske funn	61
Fig. 5.16 Pils piss basert på O. Ryghs tegning.	61
Fig. 5.17 Riddersveske basert på funn fra Karos, Ungarn	61
Fig. 5.18 Blå ulltunika, brune posebukser, kniv basert på Birka.....	62
Fig. 5.19 Riddersveske basert på funn fra Karos, Ungarn	63
Figure 5.20 Rekonstruksjon av Osebergstolen	63
Fig. 5.21 Lave remsko basert på funn fra Hedeby	63
Fig. 5.22 Hvit linkjole, lilla selekjole med skålforma spenner, glass og ravperler	64
Fig. 5.23 Kristins og Eskils sko. Halvhøye lærsko basert på Osebergstøvlene.....	65
Fig. 5.24 Grønne nålebundne sokker.	65
Figure 5.25 Kristins salgsvarer: Nålebindingprodukter, brikkevevde bånd m.m.	65
Fig. 5.26 "Damaskmidd" kniv.....	66
Fig. 5.27 Linkjorte, ullbukser basert på Thorsbergfunnet.....	66
Fig. 5.28 Ringnål basert på funn.	67
Fig. 5.29 Lave lærsko i moderne "sofaskinn", basert på funn fra Hedeby.....	67
Fig. 5.30 Hvite linbukser og skramasaks basert på O. Ryghs tegninger	68
Fig. 5.31 Perler på en snor med ravanheng.....	69
Figure 5.32 Eskils salgsvarer	69
Fig. 5.33 Kjole og kåpe i blått og rødt – en dronning verdig.	70
Fig. 5.34 Høyere sko basert på funn fra Hedeby.....	71

Fig. 5.35 En kriger av høyere sosial rang. Rød tunika, hvit linkjorte, mørkeblå posebukser og moderne militærsko.....	72
Fig. 5.36 Diverse smykker; S-formet nål, Lurøynål, Torshammer og Frøy-amulett	73
Fig. 5.37 Skjold basert på Gokstadfunnet.....	74
Fig. 5.38 Øks basert på O. Ryghs tegninger.....	74
Fig. 5.39 Linkjorte og linbukse	76
Fig. 5.40 Moderniserte lærsko basert på sko fra Osebergfunnet.....	76
Fig. 5.41 Anheng basert på gullskatten fra Hiddensee.....	77
Fig. 5.42 Ringnål basert på funn fra Birka.	77
Fig. 5.43 Tekstilfragmenter funnet i York, utstilt i The British Museum.....	78
Fig. 5.44 Posebukser illustrert på Osebergrevlen	81
Fig. 5.45 Posebukser fra billedsteiner i Gotland.....	81
Fig. 5.46 Smale bukser i fullengde, lignende Thorsbergbuksene. Utsnitt av siste scene i Bayeaux-teppet.	82
Fig. 5.47 Thorsbergbukser og skjorte.....	83
Fig. 5.48 Rekonstruksjon av Ekebøvhøvdingen.....	84
Fig. 5.49 Trellekjøp.	85
Fig. 5.50 Billedsteinavbildning fra Pickhill, England. Kvinne med kort kjole og ovale spenner ...	86
Fig. 5.51 Lave lærsko fra York, utstilt i The British Museum.....	88
Fig. 5.52 Osebergstøvlene, nr. 304, fra Oseberg skipsgrav c850.....	89
Fig. 5.53 Skotype 1-10 fra Hedeby	89
Fig. 5.54 Riddervesken fra Karos.....	91
Fig. 5.55 Typiske ringnåler fra vikingtid. Utstilt i The British Museum.	92
Fig. 5.56 Ringnål i Borrestil fra Birka, grav 561	93
Fig. 5.57 Typiske skålforma spenner fra vikingtid, utstilt i The British Museum.	94
Fig. 5.58 Eksempel på rav og glassperler, utstilt i The British Museum.....	94
Fig. 5.59 En autentisk arkeologisk kontekst. Gullskatten fra Hiddensee ved Rügen, Tyskland ...	95
Fig. 5.60 Frøyamulett. Funnet i Rällinge, Sverige.....	96
Fig. 5.61 Doppsko til lue, funnet i Birka	97
Fig. 5.62 Skramasaks, R497	99
Fig. 5.63 Øks R559	99
Fig. 5.64 Pilspiss R548.	99
Fig. 5.65 U-autentiske vikinger eller en gjeng av høyere sosial status?	104

Tabeller:

Tabell 5.1 Noralfs bekledning og personlig utstyr.....	59
Tabell 5.2 Haralds bekledning og personlig utstyr	62
Tabell 5.3 Kristins bekledning og personlig utstyr	64
Tabell 5.4 Olavs bekledning og personlig utstyr	66
Tabell 5.5 Eskils bekledning og personlig utstyr	68
Tabell 5.6 Marias bekledning og personlig utstyr	69
Tabell 5.7 Øyvinds bekledning og personlig utstyr	71
Tabell 5.8 Torjus' bekledning og personlig utstyr	75
Tabell 5.9 Oversikt over vikingfestivaler i Norge (se vedlegg 4 for nærmere informasjon)	107

Forkortelser

DSN	Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste
NESH	Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora
UiB	Universitetet i Bergen
AHKR	Institutt for arkeologi, historie, kultur og religionsvitenskap
ICOM	The International Council of Museums

Fig.	Figur
Tab.	Tabell
Kap.	Kapittel
Jfr.	Jamfør

Kapittel 1 Innledning

1.1 Emne og mål

Mitt emne for masteroppgaven er ”hobbyvikinger” på vikingfestival, levende historie og den arkeologiske kunnskapsproduksjonen. Dette vil være en studie av hvordan resultater av den arkeologiske kunnskapsproduksjonen blir benyttet av ”hobbyvikinger” på vikingfestivaler, og på hvilken måte vikingtiden blir formidlet på disse festivalene. Studien vil også belyse hvordan en vikingfestival og ”hobbyvikinger” kan påvirke og forme publikummets syn på forhistorien.

Dette temaet er både aktuelt og interessant i dag fordi en vikingfestival med dens vikingaktører formidler historien og arkeologien til et bredt publikum. Dette skjer ved at vikingfestivalen kan regnes som en museal opplevelsessone og museets gjester kan tre inn i denne og bli en del av den. ”Hobbyvikingene” er tidsriktig kledd og driver gjerne med et håndverk som kjennes fra vikingtiden. Publikummet på sin side kan få prøve ut håndverksteknikker, seile med vikingskip, oppleve eksperimentell arkeologi på nært hold, blant annet ved å kjenne lukten av tøy som farges med urin, se flammene fra en nytent kokegrop og smake på nybrygget øl. Aktivitetene kan være forskjellige fra vikingfestival til vikingfestival, men det grunnleggende er at publikum og ”hobbyvikingene” får brukt alle sansene sine; de kan se, høre, smake, lukte og røre, noe som er pedagogisk viktig i en læringsprosess.

Masterprosjektet er tverrfaglig, der problemstillingene forsøkes besvart med kulturvitenskapelige forskningsmetoder. Mitt mål er å sette lys på ”hobbyvikinger” og en vikingfestival som formidlere av vikingtiden og hvordan dette kan påvirke publikummets syn på fortiden, det er da viktig for meg å se på hvordan resultatene av den arkeologiske kunnskapsproduksjonen har vært en del av dette: Hvor innhenter de kunnskap fra? Hvordan benytter de seg av forskningsbasert kunnskap? Hvilken sosial status fra vikingtid uttrykker de forskjellige hobbyvikingene? Hvordan formidles vikingtiden? Jeg vil også se på beliggenheten til vikingfestivalene i Norge. Er de strategisk plassert i nærheten av kulturminner, spesielt fra vikingtid? Med dette håper jeg å kartlegge arkeologiens rolle innenfor de moderne ”vikingmiljøene” i Norge, med andre ord hvordan resultater av arkeologisk forskning blir brukt og hvordan dette

kan påvirke og forme publikummets syn på vikingtiden. Mitt emne har mange uavklarte spørsmål, som til nå er blitt lite forsket på innenfor arkeologi.

1.2 Definisjoner

I oppgaven benytter jeg meg til tider av begrepet ”re-enactment”, ”re-enacter”, ”living history” og ”hobbyvikinger”, disse begrepene bør defineres før videre lesning. ”Re-enactment” er en engelsk betegnelse, hvor det ikke finnes noen norske ord, man kan oversette det til ”gjenskapelse”. Begrepet ”Re-enactment” og ”Re-enactere” beskriver både en handling og er en term for de menneskene som utfører handlingene. ”Re-enactment” flyter ofte sammen med det engelske begrepet ”Living history” (Levende historie) men har forskjellige betydninger. ”Re-enactment” er gjenskapelse av et historisk slag eller hendelse, mens levende historie er bredere anlagt; de fredelige aspektene ved historien blir vektlagt, i tillegg til kamp og slag (Vike, 2005). Jeg kaller de menneskene som utfører handlingene for ”hobbyvikinger” og definerer dem som aktører som kler seg ut som vikinger, driver gjerne med håndverk fra vikingtid og som deltar på vikingfestivaler, både for formidlingens skyld, men også for personlig underholdning. Jeg kommer primært til å benytte meg av de norske begrepene ”hobbyvikinger”, ”gjenskapelse” og ”levende historie”.

I oppgaven vil jeg ofte benytte meg av begrepet ”personlig utstyr”. Her vil jeg gjerne presisere at jeg ikke benytter meg av begrepet slik det gjerne blir brukt i arkeologien, der personlig utstyr består av kammer, kniver, bryner, sakser, ildstål og nøkler (Solberg, 2003: 234). I oppgaven min består ”personlig utstyr” av et utvalg av smykker, våpen og i enkelte tilfeller møbler og salgsvare som hobbyvikingene/informantene har.

1.3 Problemstillinger

Hobbyvikinger og vikingfestivaler blir sett på som både formidling og underholdning for et bredt publikum. Problemstillingene i avhandlingen vil relatere seg til hvordan formidlingen av vikingtiden og det arkeologiske materialet foregår på en vikingfestival. Følgende hovedproblemstilling og underproblemer søkes belyst i denne avhandlingen:

Hvordan kan hobbyvikinger og en vikingfestival påvirke og forme publikummets syn på vikingtiden?

- Hvordan formidles vikingtiden gjennom vikingfestivalen og hobbyvikingene på Lofotr Vikingmuseum?
- Hva er hobbyvikingenes bakgrunn for interessen om vikingtid?
- Hvor henter hobbyvikingene kunnskapen sin fra?
- I hvilken grad blir arkeologisk materiale benyttet som utgangspunkt i hobbyvikingenes bekledning og personlig utstyr?
- Hvordan stiller hobbyvikingene seg til begrepet ”autentisitet”?
- Hvordan kan vikingfestivaler i Norge belyse begrepet ”autentisitet” i forhold til beliggenhet?

1.4 Levende historie

Siden 1970- tallet har levende historie vokst sterkt fram internasjonalt som fritidshobby, livsstil og turistattraksjon. Som en følge av dette har det også skjedd en nærmest eksplosiv utvikling av markeder, festivaler og rekonstruerte fortidsbyer i et historisk perspektiv fra slutten av 1900-tallet. Motivasjonen kan være forskjellig for aktørene og det finnes ulike nivåer av seriøsitet blant dem.

Levende historie som et fenomen består av kamp og slag, i tillegg til mer fredelige sysler, slik som matlaging, legekunnskap, overnatting i rekonstruerte boliger eller telt, gårdsdrift, produksjon av drakt, og håndverk. Noen av aktørene fokuserer gjerne på et av disse avgrensede interessefeltene: Bueskyting, plantefarging, håndverk, våpen, kampteknikker osv. For de fleste, men ikke alle, er historisk drakt, historisk mat og portable boliger i form av tidsriktige telt en viktig ingrediens (Vike, 2005).

Levende historie er også et uttrykk som ofte er brukt innenfor museene, og levendegjørelse av historie går ut på at dramatiserte historier og andre håndfaste aktiviteter stilles i sentrum for formidlingen av kunnskap. Ideen med dette er at det skal være lettere å identifisere seg med historien hvis den formidles fra en subjektiv og situert posisjon (Gustafsson, 2002: 76).

Formidlingen på vikingfestivaler, arrangert av museer, kommer frem i aktørenes tidsriktige bekleddinger og utstyr, kampoppvisning, demonstrasjoner av historisk håndverk og eksperimentell arkeologi, museet står her for det pedagogiske. På slike vikingfestivaler blir formidlingen rettet mot både turisme og lokalbefolkning. Levende historie som en formidlingsstrategi blir stadig mer aktuelt og populært i Norge og på kontinentet. Samtidig blir det en økning av historieinteresserte mennesker som grunnlegger historielag basert på en bestemt tidsperiode. Levende historie er derimot et ganske nytt fenomen her i Norge i forhold til på kontinentet. Her i landet er vikingtiden den mest populære perioden, og det finnes ca. 15 aktive vikinglag, som alle er interesserte i vikingtidens forhistorie, og gjerne gjennom den lokale forhistorien. Mange av deltagerne man finner rundt om på vikingfestivaler/markeder har også ofte en fot innenfor disse historielagene.

1.5 Lofotr Vikingmuseum og vikingfestivalen

Vikingfestivalen som er mitt studieobjekt blir arrangert av Lofotr Vikingmuseum. Lofotr Vikingmuseum er et levende historie museum som ble stiftet i 1995, hvor planen for museets formidlingsdel skulle bestå av utstillinger, rekonstruksjoner og aktiviteter som levendegjør historien (Mikkelsen, 1992: 8). Vikingmuseet hadde vikingfestival første gang i 2005, men planleggingen av festivalen hadde allerede startet i 2003. På det tidspunktet ble viking- og middelalderfestivaler mer og mer populært ute i Europa, Skandinavia og ikke minst i Norge, og museet ville være en del av dette.¹ Formålet med festivalen var at museets gjester skulle lære enda mer om vikingtiden enn de gjør når de hører på museets guider eller ser på museets håndverkere. Foredrag om den ikke-materielle kulturen i vikingtiden var med på dette. På en slik måte hadde museet et tilbud til de som gjerne ville ha utdypende kunnskap. Musikk, teater, glimaleker, kampoppvisning, og spennende håndverk fra vikingtiden var andre aspekter som ble formidlet gjennom festivalen, aspekter som museet ikke formidlet så mye selv. ”Den beste måten å formidle på er jo det som er vårt slagord; delta, lek og lær. Og det kan vi jo virkelig gjøre på en vikingfestival.”²

¹ Personlig intervju med arkeolog Kjersti Jacobsen, arrangør av Vikingfestivalen 2009, 05.08.2009

² Personlig intervju med Kjersti Jacobsen, 05.08.2009

I 2009 hadde Lofotr vikingmuseum ca. 4300 besøkende i løpet av de fem dagene vikingfestivalen pågikk, og de fleste av de besøkende var innom festivalområdet (www.Lofotr.no, [besøkt 12.01.2010]). Her kunne publikummet blant annet oppleve forskjellige håndverk, aktiviteter, kampoppvisning, foredrag om den ikke-materielle vikingkulturen, se på demonstrasjoner av eksperimentell arkeologi, og være med ut på sjøen i både en rekonstruksjon og en kopi av Gokstadskipet, i tillegg til en femkeiping. I de forskjellige salgsbodene kunne gjestene få kjøpe smykker, pil og buer, krydder, matrelaterte produkter, garn, tekstiler og andre ting. Publikummet kunne i tillegg til dette få prøve ut forskjellige typer håndverk, og å få være med på produksjonen av et salgsprodukt.

1.6 Oppgavens oppbygging

Jeg har valgt å dele oppgaven inn i seks hovedkapitler hvorav det første omhandler oppgavens emne og mål, problemstillinger og introduksjon til levende historie og Lofotr Vikingmuseum. I det neste kapitlet vil jeg ta for meg forskningshistorie gjort i forbindelse med formidling og levende historie (kapittel 2). Videre vil jeg presentere de teoriene jeg har benyttet meg av, dette vil først og fremst være teorier knyttet til autentisitet, eksperimentell arkeologi og rekonstruksjoner, formidling ved museer samt myteproduksjon (kapittel 3). For å besvare problemstillingene ble intervju og observasjon gjennomført på vikingfestivalen i Lofoten, samt bruk av fotografier. Begrunnelsen for valg av metode og hvorfor den er hensiktsmessig å benytte i denne avhandlingen vil bli presentert i kapittel 4. I samme kapittel vil det bli redegjort for hvordan jeg har arbeidet i forhold til etiske forskningsregler, hvilket utvalg det dreier seg om, og fremgangsmåten for innsamlingen av materialet. I kapittel 5 vil jeg gå punktvis gjennom mine underproblemstillinger. Her presenterer jeg intervjudata og diskusjon av informantenes svar som er relevante for underproblemstillingene. I avslutningskapitlet samler jeg trådene og presenterer resultatene jeg har kommet fram til (Kapittel 6).

Kapittel 2 Forskningshistorie

I de siste tiårene har det vokst fram en kritisk refleksjon omkring arkeologiens perspektiv, personer og bruk. Det kritiske blikket har fokusert på alt fra arkeologiske tekster og bildefremstillinger til tolkninger om det fortidige (Petersson, 2003: 30). Diskusjonen har handlet om hvordan utstillinger påvirker vårt syn på det fortidige. En vikingfestival med dens hobbyvikinger kan i denne sammenhengen oppfattes som en levende, visuell utstilling om vikingtiden. Min studie handler om hvordan vikingtiden og det arkeologiske formidles på en vikingfestival og av festivalens hobbyvikinger, og hvordan dette kan forme publikummets syn på forhistorien. Hobbyvikinger og vikingfestivaler sees som levende historie formidling. I denne delen vil jeg aller først konsentrere meg om tidligere forskning knyttet til levende historie og rekonstruksjoner.

2.1 Levende historie

Svært lite forskning har vært gjort på levende historie som formidlingsstrategi i Norge. Det er først nå i de senere år forskere og arkeologer har åpnet øynene for dette voksende fenomenet, men først og fremst gjelder dette for forskere på kontinentet og ikke her i landet. Etter hva jeg vet er det ikke blitt skrevet en eneste avhandling fra et arkeologisk perspektiv om hva jeg kaller hobbyvikinger og vikingfestivaler, her i Norge.

På 1980-tallet skrev historikeren Jay Anderson om fenomenet som på engelsk kalles Living History (Anderson, 1982, 1984). Avhandlingene var basert på egne erfaringer og arrangement i plasser og foreninger som forsøker å levendegjøre det fortidige. Han analyserte forskjellige aspekter ved levende historie og hvordan og hvorfor det ble brukt. Dette gjorde han ved å dele studien i tre forskjellige deler: 1. *Memory Machines: Living History Museums* (Levende Historie museer) 2. *Time Bandits: Living History as Research* (Levende Historie som forskning) 3. *Doin' the Time Warp: Living History as Play* (Levende Historie som lek). Hovedfokuset i denne avhandlingen gjaldt først og fremst levende-historie-miljøer som fantes i Amerika på 1980-tallet.

Antropologen Richard Handler og filosofen William Saxton (1988) har skrevet en artikkel som omhandler refleksivitet, fortelling og jakten på autentisitet i levende

historie miljø. Her tar de blant annet opp hvordan levende historie aktører gjerne er like tro mot dagens kultur, som de er til fortidens kultur. De diskuterer hvordan kopier og replikaer blir brukt for å bringe fortiden til liv og tar opp problematikken om hvordan representasjonen av fortiden aldri kan bli autentisk, men at iscenesettelse av fortiden er en narrativ fortelling om fortiden.

Chris Halewood og Kevin Hannam (2001) har skrevet en artikkel som handlet om vikingkulturarv som turisme, og tema som autentisitet og salgsvarer ble tatt opp. Halewood og Hannam utforsket her dimensjonene av en voksende vikingkulturarvturisme i Europa. Dimensjoner som bestod av museer, kulturarvsentre, temaparker, rekonstruksjoner av landsbyer og sesongbaserte markeder supplert med aktiviteter av viking- ”*re-enactment*” og levende historie miljøer. Her ble det diskutert hvordan forestillingen av autentisitet og salgsvarer blir konstruert av deltakere gjennom iscenesettelsen av særskilte typer av vikingturisme. I 2006 gikk de steget videre og så på hvordan europeiske vikingfestivaler var et uttrykk for identitet og hvordan en vikingfestival med dens deltakere konstruerer og idealiserer fortiden som en autentisk måte å leve på (Hannam og Halewood, 2006) Begge artiklene var basert på kvalitative undersøkelser og geografiske avgrenset til vikingfestivaler i Europa.

Etnologen Lotten Gustafsson (2002) har analysert middelalderfestivalen på Gotland fra et etnologisk perspektiv. Hensikten med hennes avhandling var å analysere hvordan og hvorfor forskjellige tidsperioder, rom og identiteter blir laget gjennom lek og *re-enactment*. Menneskene som deltar på festivalen spiller en aktiv rolle ved å kle seg i middelalderdrakter. Deltagerne blir en del av rekvisittene som forvandler gatene til å bli et gateliv fra middelalderen. Tanker om den pedagogiske levendegjørelsen kom til uttrykk i Gustafssons intervjuer med en av museets ansatte på Gotlands Fornsal (Gustafsson, 2002: 285). Arrangørens mål var at en egen middelaldersrolle skulle stimulere mennesker til en morsom kunnskapsjakt (Gustafsson, 2002: 75).

Elizabeth Carnegie og Scott McCabe (2008) har skrevet en artikkel om gjenskapelse (*Re-enactment*) begivenheter og turisme. Her diskuterer de blant annet mening, autentisitet og identitet i forbindelse med gjenskapende begivenheter, og tar opp problematikken angående hvor lærerikt det kan være med slike begivenheter, og hvordan det kan bidra med bedre forståelse for kulturarv.

Innenfor arkeologi og rekonstruksjoner er Bodil Petersson en sentral person når det gjelder forskning på levende historie. Hun har bakgrunn innen arkeologi, middelalderarkeologi og idé- og lærdomshistorie og kommer inn på levende historie i sin doktoravhandling *Föreställningar om det förflutna, arkeologi och rekonstruktion* (2003). Her tar hun blant annet opp tema som autentisitet, opplevelse og forestillinger om det fortidige. Avhandlingen hennes fører sammen ulike emner som historie, museologi, etnologi, kulturstudier og turismeforskning. Hun henviser blant annet til Steenstrup (2000) som mener at en reise til jernalderen har karakter som et overgangsrite, der familier tar av seg nåtidens klær og tar på seg det fortidige. Klærne har en stor symbolsk betydning for forflytningen i tid og følelsen av å ha forlatt nåtiden (Petersson, 2003: 312). Når det gjelder reisen til vikingtiden finnes det flere roller å ”ta av”. Hun sier blant annet at :

”Förutom den båtburne vikingen på handels- eller erövringståg finns också den vanliga vikingatida familjen på gården, men även vikingatidens hantverkare, handelsmän och – kvinnor som mesta delen av tiden befinner sig på marknader runt om i Skandinavien. Här finns utrymme för såväl vardag som fest, fred som krig, kvinnor som män” (Petersson, 2003: 316).

og:

”Resan till vikingatiden är många olika resor. Några går till vapen, styrka manlighet och mod, andra till miljö, barn, kvinnor, äventyr och mission, ytterligare några till handel, jordbruk och entreprenörskap” (Petersson, 2003: 326).

2.2 Rekonstruksjon

Det er svært lite skrevet om rekonstruksjoner utenfor museenes rammer. Men det finnes noen museologiske verk som rommer refleksjon om rekonstruksjoner og formidlingsformer som er beslektet med rekonstruksjonsfenomenet. I antologien *The New Museology* (Vergo, 1989) er det forskjellige artikler som handler blant annet om den gjenskapende historiens rolle som tidsmaskin (Sorensen, 1989), og om verdensutstillingenes roller som forbilde for levendegjørende framstillinger av historien (Greenhalgh, 1989). Historikeren og geografen David Lowenthal skriver om hvordan kulturarven formes av våre forestillinger og forventninger, med eksempel fra blant annet rekonstruksjoner av det fortidige. I *The past is a foreign country* (Lowenthal, 1985) og *Possessed by the past : the heritage crusade and the spoils of*

history (Lowenthal, 1996) drøfter han menneskelighetens sykelige lidenskapelige dyrkning av det fortidige.

Petersson (2003) diskuterer hvordan rekonstruksjoner opp igjennom tidene er en blanding av fortellinger om mulige og umulige forsøk på å rekonstruere, fra vitenskapelige eksperimenter til å bringe fortiden til liv for publikum, ved glorifisering av det individuelle og det nasjonale. Hun har tre perspektiver på rekonstruksjon: 1. Politikk 2. Kunnskap og 3. Eventyr. Studien hennes avgrenses geografisk til å handle om Norge, Sverige og Danmark. Hun forsøker i sin avhandling å sammenføre de ulike områdenes perspektiv til en diskusjon ut i fra aspekter som kulturarvsbruk, menneskers behov for det fortidige, nasjonens bruk av arkeologiske objekt og rekonstruksjonens rolle som formidlings- og kunnskapsobjekt. Petersson diskuterer også hvordan eksperimentell arkeologi går under begrepet rekonstruksjon. I Norden blir eksperimentell arkeologi også diskutert av blant annet arkeologene Tomas Johansson (1987), Elisabeth Backman og Claes Fredriksson (1991) og Lars Erik Narmo (2009). Rekonstruksjonens innhold og rolle i utdanning og formidling finnes i antologien *The constructed past. Experimental archaeology, education and the public* (Stone og Planel, 1999). Noen av disse artiklene berører steder med rekonstruksjoner og eksperimentell arkeologi, og hvilken betydning de har for forestillingen av det fortidige.

Som vi kan se her er det primært gjort forskning på dette området av forskere med bakgrunn innenfor historie, antropologi, filosofi, turismeforskning, etnologi, og kulturstudier. Forskning på levende historie miljø er derimot ikke blitt like mye forsket på innenfor arkeologifaget, og i Norge er det som jeg vet ikke gjort noe forskning på mitt emne: bruken av arkeologiske forskningsresultater i moderne vikingmiljøer, og hvordan vikingtiden og det arkeologiske formidles gjennom vikingfestivaler og hobbyvikinger. En av grunnene til at det er blitt oversett i forskermiljøet er kanskje at vi arkeologer ser på disse miljøene som mennesker som kun driver med lek og moro, og at det ikke har noen form for vitenskapelig verdi. Jeg har derimot en annen oppfatning, og jeg tror også vi arkeologer har noe å lære av disse menneskene som har denne lidenskapelige interessen for vikingtiden. For det første hører disse festivaldeltagerne kanskje til blant det største publikummet vi arkeologer har, utenfor det akademiske miljøet, som leser publiserte arkeologiske rapporter. For det andre sitter de på stor kunnskap om håndverksteknikker, siden dette

er en av aktivitetene de bedriver og har fordypet seg i, noe som kan føre til et fremtidig samarbeid om å forstå fortidig bruk av gjenstander, noe som også støttes av Narmo (Narmo, 2009: 55). For det tredje blir vikingfestivaler/markeder brukt pedagogisk i friluftmuseer, og da er det viktig å få undersøkt hvordan bildet av vikingtiden blir fremstilt på slike arrangement. Det er også viktig at vi som arkeologer utforsker dette fenomenet, for å finne ut hvordan resultater av den arkeologiske kunnskapsproduksjonen blir brukt, og hvilket publikum vi retter oss mot. Det er viktig at dette arbeidet ikke kun blir overlatt til kulturvitere, samfunnsforskere, etnologer, historikere, filosofer, turismeforskere og antropologer.

Kapittel 3 Teori

I dette kapittelet skal jeg gjøre rede for de teoretiske tilnærmingene jeg vil benytte meg av for å belyse problemstillingene jeg reiste innledningsvis. Et mål er å forstå og forklare hvordan resultater av den arkeologiske kunnskapsproduksjonen blir benyttet av hobbyvikinger på Lofotr Vikingfestival, hvordan vikingtiden på den måten blir formidlet til publikum og hvordan hobbyvikinger og en vikingfestival kan påvirke og forme publikummets syn på forhistorien. Det blir da viktig å reflektere over hvilke forståelsesrammer jeg legger til grunn.

3.1 Autentisitet

Sentralt i denne avhandlingen er begrepet ”autentisitet”. Begrepet ”autentisk” blir hyppig brukt innenfor hobbyvikingmiljøet, når det for eksempel er snakk om bekledning, håndverk, miljøet rundt osv. Det er derfor nødvendig å få en klarere forståelse for hva dette begrepet betyr i forskermiljøet, før jeg kan få en forståelse for hva hobbyvikingene legger i begrepet.

Autentisitet i ordets betydning betyr fullt ut ekte og pålitelig (<http://www.dokpro.uio.no> [besøkt 12.02.2010]). Både autentisitet og ikke-autentisitet er konsepter som omfatter forskjellige tilstander, hvorav begge konseptene er bedømmelser som baseres på selve konteksten hvor en ting oppleves, blir overveid og presenteres (Lovata, 2007: 11). Autentisitet omfatter termer som ekte, genuin, nøyaktig og gyldig og verifiserer ikke-autentisitet som unøyaktig, forfalskning, etterligning, igjenskapt og reproduisert. Konseptene blir brukt fordi de lar oss beskrive og begrense det arkeologiske materialet (Lovata, 2007: 11). Selve autentisitetsbegrepet er blitt drøftet i lengre tid av forskere innen forskjellige fagområder (Kunst, folkloristikk, sosiologi, antropologi og arkeologi). Ofte refereres det til filosofen Walter Benjamins tankegang i ”*The Work of art in the Age of Mechanical Reproduction*” (Benjamin, 2004 [1968]). Han argumenterer for at det originale har en aura som reproduksjoner mangler. Denne auraen er iboende i den originale produksjonen og som da tillater at et objekt er autentisk: ”The authenticity of a thing is the essence of all that is transmissible from its beginning, ranging from its substantive duration to its testimony to the history which it has experienced.” (Benjamin, 2004: 239). I motsetning til Benjamins syn på autentisitet, er publikums

bedømmelse for autentisitet kontekststøttet. Dette vil si at folk kan finne aura også i reproduksjoner av artefakter (Lovata, 2007: 17). Cornelius Holtorf (2005) gir også flere eksempler på at et museumspublikum ikke forstår at de ser på kopier eller replika, men likevel opplever den samme autentisitetsauraen som er iboende de originale artefaktene. Publikket stoler på at museet og arkeologer presenterer originaler, og publikkretsens oppfattelse av autentisitet følger deretter. På denne måten blir auraen kontekststøttet via utstillingen, ”formal museum settings and curation labels signal that importance” (Lovata, 2007: 17). Bodil Petersson mener også at autentisitet tilskrives betydning i sammenheng med at et objekt *antas* å være ekte, uten at det faktisk trenger å være det. Det er troen på at noe er ekte som gir følelse av kontakt og dermed opplevelsen av det autentiske, og som hun refererer videre til Holtorf og Schadla-Hall (1999): ”Autenticiteten skapas utanför objektet i sig” (Holtorf og Schadla-Hall, 1999: 231 i (Petersson, 2003: 248). Et eksempel på dette er som Hannam og Halewood sier:

”A Viking trader may state that a particular item is a genuine authentic replica. The tourist then asks wheter that means a Viking actually made it. Looking hurt, the trader would respond by boldly declaring that of course he or she is a Viking” (Halewood og Hannam, 2001: 574)

Det er altså troen på at et objekt kan fastsette fakta og troverdighet, og kombinasjonen med følelser og nostalgi for det fortidige; det er savnet etter det sanne og følelsene for det fortidige som blir autentisitet. Som man her kan se er det flere aspekter ved begrepet ”autentisitet”. En vikingfestival eller et vikingmarked iscenesetter fortiden, og arrangeres gjerne på et sted i tilknytning til kulturminner; på et sted hvor det faktisk har vært aktiviteter i fortiden. På den måten kan man også si at det finnes en autentisitet i landskapet hvor festivalene/markedene arrangeres. Et eksempel på det er for eksempel Hafrsfjordvikingenes kaupang, et vikingmarked som arrangeres ved jernaldergårdene på Ullandhaug. Et sted som ikke har arkeologiske funn fra vikingtid, men folkevandringstiden. Hafrsfjordvikingene som arrangerer markedet begrunner stedsvalget blant annet slik:

”Selv om gården er noen hundre år eldre enn vikingtiden, gir den en fantastisk setting og omgivelser for et vikingmarked. Byggene, markene, sauene, stemningen og ikke minst utsikten gjør sitt til at dette vil bli et fantastisk sted å [arrangere] vår årlige kaupang på.” (<http://hafrsfjordvikingene.no> [besøkt 04.03.2010]).

I museumsvirksomhet legger man derimot vekt på materiell autentisitet, prosessuell autentisitet og visuell autentisitet. Jeg skal i det følgende gi en kort beskrivelse av hver.

3.1.1 Materiell autentisitet

Materiell autentisitet er det ekte bevarte fornminne. Det er *selve* materialet som for eksempel er hentet ut av en grav. Materiell autentisitet er det som står fremst i bevisstheten i kulturminnevernets tradisjon. Å bevare og beskytte originale autentiske deler så lenge som mulig har derfor stått som en av de viktigste arbeidsoppgavene for antikvarer og konservatorer (Roede, 2003: 124).

3.1.2 Prosessuell autentisitet

Det forlanges av prosessuell autentisitet at utskiftninger og vedlikehold skal utføres av samme type materialer som før, og overflatene skal behandles med redskaper og metoder som de opprinnelige (Roede, 2003: 126). Dette betyr at prosessuell autentisitet går ut på at selve prosessen ved produksjonen skal være autentisk.

3.1.3 Visuell autentisitet

I museumskonteksten kan formidlingsformålet bli viktigere enn selve hensynet til bevaringen av originalt kildemateriale. Poenget her blir da at utseendet skal virke troverdig og overbevisende som et pedagogisk hjelpemiddel overfor museets publikum. I det minste må bildet av fortiden være av prosessuell autentisitet, mens underliggende konstruksjoner er mindre kritiske (Roede, 2003: 126).

Jeg har nå gått gjennom begrepet ”autentisitet” og man ser her at det er flere aspekter ved dette begrepet. Autentisitet er først og fremst det genuine og det ekte, og hvor autentiske gjenstander har en iboende aura som bekrefter autentisiteten, noe som ”falske” gjenstander, reproduksjoner, mangler. På den andre siden kan publikum oppleve samme type aura i gjenstander som er reproduksjoner, så lenge de ikke vet at det *er* reproduksjoner. Et tredje aspekt er at så lenge objektene antas å være ekte, altså troen på at noe er ekte, kan gi en følelse av kontakt og dermed opplevelsen av det autentiske; følelsene for det fortidige blir til autentisitet. Autentisitet kan man også oppleve i landskapet og naturen. I museumskontekst opererer man derimot med tre forskjellige typer autentisitet som nevnt over. Disse tre fenomenene kan forklare

hvilken ”autentisitet” hobbyvikingene legger vekt på når det gjelder bekledninger og personlig utstyr. Perspektivet på autentisitet kan også hjelpe meg å se på hvordan fortiden kan bli manipulert, formet og påvirke et publikum.

3.2 Eksperimentell arkeologi og rekonstruksjoner

Den mest aksepterte måten å få kunnskap om det fortidige er den naturvitenskapelige tilnærmingen, hvor fokuset er rettet mot metoder, kontrollerte eksperimenter og artefakter. Først og fremst handler det om å få kunnskap om håndverksteknikker, materialanvendning, datering og spredningsmønstre, altså den teknologiske siden av det fortidige (Petersson, 2003: 234). Innenfor denne tilnærmingen arbeides det ut fra forutsetninger som forskeren har innenfor en vitenskapelig grein. Forskerne arbeider deretter i en bestemt retning fra de grunnleggende antakelsene. Vitenskapen og ny kunnskap produseres som forskermiljøet kan akseptere (Petersson, 2003: 235).

Eksperimentell arkeologi kan sees i lys av dette. Eksperimentell i ordets betydning betyr at det er noe som bygger på forsøk, bevise noe eksperimentelt eller å gå eksperimentelt til verks (www.dokpro.uio.no [besøkt 12.10.2009]). I eksperimentet prøves en hypotese som verifiseres eller falsifiseres. Eksperiment innenfor arkeologi og rekonstruksjon har blitt farget av en naturvitenskapelig tradisjon som har røtter i renessansen. Det å påstå at en rekonstruksjon er et eksperiment er å framheve vitenskapelige ambisjoner med gjenskaper. Bruken av ordet ”eksperiment” anvendes for å gi et forsøk vitenskapelig legitimitet og plassere det i en vitenskapelig sammenheng (Petersson, 2003: 21). Eksperimentell arkeologi viser seg å fungere bra både innenfor vitenskapelige sammenhenger samt innenfor formidling av arkeologi. Noen av hobbyvikingene påstår blant annet at de bedriver med eksperimentell arkeologi i forhold til håndverk og formidlingen av det på vikingfestivalen. Rekonstruksjoner er ofte et resultat av eksperimentell arkeologi.

Rekonstruksjon i ordets betydning betyr gjenoppbygging, gjenskapelse og omdannelse (<http://www.dokpro.uio.no> [besøkt 12.10.2009]). Den latinske etymologiske opprinnelsen er re-og constructio (Petersson, 2003: 17). Dette kan oversettes ordrett til ”gjensammensetning”. Å rekonstruere betyr å gjenoppbygge, gjenskape ved hjelp av rester, fragmenter, enkeltheter. Rekonstruksjon er ingen ukomplisert eller homogen gruppe. Som et fenomen har den en bredde som omfatter

det vitenskapelige, det populærvitenskapelige og i blant det rent uvitenskapelige. Forskning, pedagogikk eller underholdning er blant rekonstruksjonenes mening og mål. Til tider kan rekonstruksjon gli over grenser mellom seriøs og useriøs, mellom fornuft og følelse, og mellom nytte og underholdning (Petersson, 2003: 25). Som et internasjonalt fenomen forekommer rekonstruksjoner verden over som ulike tema og i forskjellige utførelser, som nasjonale markører eller som eksotiske innslag. Både forhistoriske epoker og nyere historie forsøkes gjenskapt. I følge Petersson kan det virke som det først og fremst er i den vestlige og industrialiserende verden hvor det drives med forhistorisk og historisk rekonstruksjon (Petersson, 2003: 27). En av grunnene til dette kan være at det her finnes en større frykt for å forlate og glemme kontakten med det fortidige og dens livsstil, vilkår og teknikker. Den tradisjonelle teknologien og kulturen er fremdeles et parallelt fenomen til en spirende industrialisering i de såkalte utviklingslandene. Behovet for rekonstruksjoner oppleves dermed muligens ikke like sterk (Petersson, 2003: 27). For det meste har rekonstruksjoner blitt brukt av arkeologer til å se hvordan objekter kan ha sett ut og blitt brukt. Men rekonstruksjoner kan også bli brukt til å rekonstruere intensjoner, handlinger og teknologier som folk hadde i forhistorien (Se blant annet: (Petersson 2003, Narmo, 2009, Apel og Knutsson, 2006). De seneste tiårene har rekonstruksjoner fått en større betydning for det generelle bilde av det fortidige. Formene for presentasjoner av rekonstruksjoner er mye variert og lokker til seg flere grupper av besøkende enn hva de tradisjonelle museene gjør. Rekonstruksjoner innebærer i dag et bredt spektrum av virksomheter. Dette er alt fra forskning via pedagogisk virksomhet til formidling og levendegjørelse, og som samfunnsviteren Geir Vestheim sier:

”Frå musea si side kan ein hevde at dette er pedagogiske teknikker for å fange inn eit publikum som ikkje har referansebakgrunn og erfaringar nok til å kunne gripe ein meir abstrakt formulert bodskap om fortida” (Vestheim, 1994: 146).

Som Petersson sier har et museumsbesøk vært synonymt med ’å se men ikke røre’ (Petersson, 2003: 22). Retorisk sett har museet blitt framstilt som ett ”dødt” medium, og hvor den ”levendegjørende” formen presenteres som en alternativ stil. I perioder har også museene redusert antallet montrer, og flere museer har i dag opplevelsesrom, der det er mulig å kjenne på gjenstander og selv prøve seg på fortidige teknikker og klær. Som oftest stiller levendegjørelse seg i kontrast til eksperimentet, og

levendegjørelse antas å være til for andre enn forskere (Näsman, 1990: 10). Mens forskere selv nøyer seg med å belyse en del av en helhet gjennom eksperimentet. På denne måten har derfor levendegjørelse generelt og av tradisjon blitt koblet til et rent formidlingsaspekt (Pettersson, 2003: 23). Hobbyvikingenes bekledning og personlig utstyr kan i denne sammenhengen sees på som et forsøk på å rekonstruere vikingtidenes mennesker for formidlingsaspektet.

Felles for elementene i rekonstruksjoner er at de kan ha materiell, prosessuell og visuell autentisitet, men det er ikke mulig med historisk autentisitet. Det kan skilles mellom flere grader av nøyaktighet ved etterligning av form og materialbehandling. Mine rekonstruksjonsbegrep omfatter de som kalles replika, kopi og duplikat og vil nå bli presentert. Begrepene er hentet fra www.stavkirke.org, en nettside som er utarbeidet av sivilarkitekt og Dr. ing. Jørgen H. Jensenius. Jensenius har bakgrunn innenfor Riksantikvaren og ved Norsk Institutt for Kulturminneforskning i Oslo. Selve begrepet autentisitet vil bli behandlet etterpå.

Replika

Replika blir gjerne også kalt autentisk rekonstruksjon. I forbindelse med replikas blir prosessuell autentisitet benyttet for utformingen av materialer. Opprinnelige håndverksteknikker, verktøy, tilvirkningsmåter og samme type materiale blir anvendt, og med originalen ved siden av som forbilde. Metoden benyttes for å lære mer om selve kulturminnet og for ivaretagelse av håndverkskompetansen.

Håndverkskompetansen er som oftest ikke dokumentert og må læres gjennom praktisk arbeid. En replika avviker kun ubetydelig fra originalen i form og tillagningsmåte. Gjenstandens mangler vil være elementets alder og informasjonene som ligger i originalens materiale og overflate (www.stavkirke.org [besøkt 04.11.2009]).

Kopi

Informasjonen ved en kopi er hovedsakelig de samme som originalen. Relevant informasjon er det som teller i sammenhengen. Gjenstandene skal være rekonstruert etter de omkringliggende gjenstandsmål, og/eller ut fra deler av den opprinnelige gjenstanden. Gjenstanden vil mangle aldersverdi, overflateinformasjon og patina

(www.stavkirke.org [besøkt 04.11.2009]). En kopi trenger derimot ikke være laget av opprinnelige håndverksteknikker, verktøy, tilvirkningsmåter.

Duplikat

Det er mindre krav til nøyaktighet ved en duplikat, men vil være nøyaktig nok for all praktisk bruk. Det er den funksjonelle likheten som altså er viktig her. Avvikelser fra originalen vil da være aldersverdi, overflateinformasjon, patina og en del av målene (www.stavkirke.org [besøkt 04.11.2009]).

Disse perspektivene skal hjelpe meg i bedømmelsen av hvordan hobbyvikingenes bekledning og personlig utstyr er. Hvilken type rekonstruksjon er det snakk om?

Jeg vil i det følgende gå gjennom teori om formidling ved museum, for å kunne belyse hvordan vikingtiden blir formidlet gjennom vikingfestivalen og hobbyvikinger på Lofotr Vikingfestival.

3.3 Museer og formidling

Forskere ved universiteter og høyskoler formidler sine forskningsresultater gjennom den klassiske forskningsrapporten, tidsskriftartikler eller tyngre fagbøker som vender seg til et svært avgrenset publikum. Museene har andre tradisjoner for formidlingen. Selvsagt er museene også knyttet til forskningsformidling, men de har også en styrke med sine utstillinger. Gjennom en utstilling kan museene nå ut til en større publikumsgruppe, og kunnskap som er utviklet i fra vitenskapelig arbeid kan bli popularisert. En vikingfestival kan også i denne sammenhengen sees på som en popularisert, levende utstilling i friluft. Denne "utstillingen" er en museal opplevelsessone hvor museets besøkende kan tre inn og bli en del av den. For at museer skal kunne trekke til seg besøkende, må de til en viss grad klare å fremstå som "opplevelsesarenaer" som igjen må ta hensyn til at de opererer på et opplevelsesmarked i konkurranse med andre kulturtilbud (Olsen, 2002: 238). Samtidig må det museene formidler ha en faglig basis. For mange mennesker oppleves et samfunn som i dag er preget av raske strukturendringer som et kulturelt og sosialt vakuem. Dette har åpnet for et marked av nostalgi og autentisitet. Museene kommer her da på banen som de institusjonene som kan skape illusjoner om det autentiske livet i fortiden (Vestheim, 1994: 81-82). I sammenheng med museer kan

historiske, materielle eller ikke-materielle kilder brukes på to måter: for det første kan de brukes som kilder og data for å gi kunnskap om det historiske unike; altså kunnskap om det som er avsluttet og hører fortiden til. For det andre kan kildene brukes som utgangspunkt for å skape identitetsfølelse og opplevelse. Et musépublikum trenger å få dekket både et intellektuelt, psykologisk og et sosialt behov. Det intellektuelle behovet hos publikum prioriteres ved å legge vekt på kunnskapsformidlingen, mens psykologiske og sosiale behov tilfredstilles av de aktivitetene som tar sikte på å skape identitetsfølelse og underholdningsopplevelse (Vestheim, 1994: 142).

Formidling ved museinstitusjoner tas også opp i Stortingsmeldingen nr. 49 (2008-2009) ”Framtidas museum. Forvaltning, forskning, formidling, fornying.” Her står det følgende:

”Museene skal gi både kunnskap og opplevelse. De skal være tilgjengelige for alle og være relevante og aktuelle samfunnsinstitusjoner som fremmer kritisk refleksjon og skapende innsikt. En aktiv formidling er derfor viktig både i et demokratiperspektiv og i et allment kulturperspektiv. Dette krever aktiv tilrettelegging og ulike strategier for å nå forskjellige målgrupper. Det innebærer også at formidlingen må være kritisk og nyskapende både når det gjelder tematikk og virkemidler.” (St.meld. nr. 49 (2008-2009): 102)

og:

”Reformperioden 2001–2008 gir et bilde av betydelig økt formidlingsaktivitet ved museene. Dette gjelder både økning i besøk, men også utvikling av aktiviteter over et bredt spekter. Museenes rapportering gir generelt et inntrykk av sterkere fokus på formidling og målgrupper, og de fleste museene har barn og unge som hovedmålgruppe i formidlingsstrategien.” (St.meld. nr. 49 (2008-2009): 103).

I The International Council of Museums (ICOM) blir museets rolle definert slik:

”Et museum er en permanent institusjon, ikke basert på profitt, som skal tjene samfunnet og dets utvikling og være åpent for publikum; som samler inn, bevarer/konserverer, forsker i, formidler og stiller ut materielle og immaterielle vitnesbyrd om mennesker og deres omgivelser i studie-, utdannings- og underholdningsøyemed” (ICOMs statutter, artikkel 3, paragraf 1) (<http://www.icom-norway.org/definisjon.html> [besøkt 12.02.2010])

Ved å se på disse tre definisjonene av hva museets rolle og oppgaver er kan man kort si at museet skal både gi kunnskap og opplevelse, i tillegg at det skal være relevant og aktuelt for samfunnet. Museet skal drive med innsamling av artefakter, bevare og

konservere, forske og formidle materielle og ikke-materielle vitnesbyrd om mennesker og deres omgivelser i studie-, utdannings- og underholdningsformål. Begrepet ”formidling” er jevnbyrdig med ”å lære bort”. Og læring kan sees som varige forandringer av holdninger, ferdigheter og kunnskap som bygger på erfaringer (Beard og Wilson, 2006: 239-241).

Museene har som oppgave å opplyse og oppdra sitt publikum, som nevnt overfor, noe som også ligger innebygd i nasjonale og kulturpolitiske mål. Men publikummet i dag forventer også å få tilfredstilt de sosiokulturelle behovene. Det er ikke kun hva museene kan opplyse eller oppdra publikum med, men også hva slags identitetsfølelse og selvforståelse publikummet kan få i møtet med disse institusjonene (Vestheim, 1994: 18). Kulturviteren Torunn Selberg mener at iscenesettelse av fortiden tenderer mot at fortiden skal oppleves, men ikke læres om (Selberg, 2002: 24). På den andre siden innebærer iscenesettelsen av fortiden en dramatisert og ritualisert fortelling om fortiden. *Denne* fortellingen kan rette seg mot kunnskap, mens iscenesettelsen kan rette seg mot opplevelse og gir mulighet for tilegnelse og internalisering av tolkningen av fortiden, tradisjonen og kulturarven (Selberg, 2002: 26). Bruken av narrativ i arkeologien er også blitt diskutert av arkeologene Britt Solli (1996) og Hanne L. Aannestad (2003).

Når jeg skal studere hvordan vikingtiden blir formidlet på Lofotr Vikingfestival og av hobbyvikingene er det interessant å reflektere over hva museets rolle og oppgave er, siden museets og vikingfestivalens formidlingsoppgave er en viktig del for min studie.

3.4 Myte, nostalgi og presentasjon av fortiden

Jeg vil også belyse hvordan og på hvilken måte hobbyvikingene og vikingfestivaler kan påvirke og forme publikummets syn på forhistorien, og jeg synes da at det er viktig å se på teorier om myteproduksjon, nostalgi og hvordan man presenterer fortiden.

Arkeologi har brukt fortiden i en ideologisk prosess som har bidratt med å legitimere det bildet vi ønsker å framstille av nåtiden. Arkeologien inngår på den måten i en myteproduksjon hvor økonomisk rasjonalitet, individualisme, kjønnsverdier, estetiske og moralske verdier overføres fra vår egen tid over på fortiden. På den måten får de en evigvarende og universell eksistens utenfor historie og kultur, de har *alltid* eksistert

(Olsen, 2002: 230). Historien er blitt til tegn av myten, og den kulturelle og politiske nåtid blir fortidens konnotative eller mytologiske betydning. I museale presentasjoner av fortiden ser vi ofte disse mytene.

Endringen som har skjedd i de kulturhistoriske og arkeologiske museenes formidling av fortiden har gått fra å være en objektfixert presentasjonsform hvor typologi og kronologi spilte en sentral rolle, til en kontekstuell og pedagogisk uttrykksform hvor kommunikasjon og identitet blir mer og mer viktig. Det fortidige mennesket, forhistorien selv, har overtatt rekkene av sverd, økser og dolker. Museene forsøker ved dette å formidle forhistorien på en mer fengende, bedre og realistisk måte. De tradisjonelle museene blir kalt for kjedelige og fremmedgjørende, mens de nye museene blir kalt kommuniserende og gjenkjennende (Olsen, 2002: 237). Museet skal underholde og fortiden er blitt en vare som skal selges. Museet er ikke lenger kun opplysning, men også en kulturindustri. Kulturindustrien må produsere det folk vil ha, og produktene må mottas passivt, avslappet og ukritisk. Opplevelsessentre og nye arkeologiske utstillinger oppfyller kulturindustriens norm om passiv konsum. Fortidens fremmedhet og polaritet fjernes og forskjellene reduseres til et minimum (Olsen, 2002: 238-240).

Kjønnsmyten i presentasjonen om vikingtiden vises ved å plassere kvinnen ved bålet, ved veven, eller plassert i den hjemmelige private sfære, mens mannen jakter, drar i viking, kjemper og sloss. Vektlegging av jakt, teknologi, våpen og prestisje ble hevdet å avspeile en mannsverden der kvinner enten ble passive kulisser eller omgjort til bytteobjekter (Olsen, 2002: 242). Videre har også kulturarven blitt et salgsprodukt i en kulturarvindustri (Vestheim, 1994: 140), men der fortiden er omgjort til en forbedret versjon, og ikke den reelle. Dette er produkt hvor det nostalgiske tilbakeblikket på fortiden først og fremst har økonomiske hensikter (Vestheim, 1994: 141). "Fortidsdyrkinga har fått varekarakter og bytteverdi i det såkalla postmoderne samfunnet" (Vestheim, 1994: 140). "Nostalgia is memory with the pain removed" sier Lowenthal (1985: 8). Det nostalgiske tilbakeblikket vil på den måten fjerne skyggesidene ved fortiden, og konsentrere seg om det flotte, det vakre og det heroiske. Liker du ikke fortiden slik den er, så forandrer du den til hva du ønsker den skal være (Lowenthal, 1985: 263). Endringer av fortiden gjøres ikke kun ved å forandre fortidstrekkene, men også ved å legge til, kreere eller dekorere med temaer

og bilder. Imitasjoner, etterligninger, reproduksjoner og minnefester er handlinger som supplerer fortiden:

”Imitations and re-enactments aim to replicate admired originals fairly faithfully; models and images often deliberately depart from their exemplars; emulations use the past to inspire new creations; monuments and memorials frequently commemorate the past in present-day forms or motifs” (Lowenthal, 1985: 290).

Vikingfestivaler er med på denne myteproduksjonen, men ikke kun vikingfestivaler som et salgsprodukt for nostalgisk tilbakeblikk, også hobbyvikingenes salgsvarer kan settes i sammenheng med dette. Hobbyvikingene er også med i myteproduksjonen i forhold til deres bekledning og personlig utstyr, og hvilken sosial status fra vikingtiden dette utstråler.

3.5 Oppsummering

Jeg har i dette kapittelet gjort rede for og diskutert et teoretisk rammeverk for problemstillingene i oppgaven. Jeg har argumentert for at autentisitet er kontekstavhengig og kan både finnes i originale gjenstander og replikaer. Museets rolle og oppgave står blant annet av å gi kunnskap og opplevelse, i tillegg at det skal være relevant og aktuelt for samfunnet. En iscenesettelsen av fortiden er en dramatisert og ritualisert fortelling om fortiden, der fortellingen retter seg mot kunnskap, mens iscenesettelsen retter seg mot opplevelse og gir mulighet for tilegnelse og internalisering av tolkningen av fortiden, tradisjonen og kulturarven. Rekonstruksjoner blir gjerne brukt i denne iscenesettelsen som et pedagogisk hjelpemiddel for å bygge en bro til fortiden, samt som underholdning. Ofte blir representasjonen og iscenesettelsen av fortiden likevel tuftet på myter og nostalgi, og på denne måten blir en vikingfestival med på myteproduksjonen.

Kapittel 4 Metode og forskningsetikk

For å få det rette innsynet om hvordan vikingtiden blir formidlet på Lofotr Vikingfestival og hobbyvikingene og for å få svar på mine problemstillinger, måtte jeg se og observere det med egne øyner, samt intervju aktuelle personer. Jeg har derfor benyttet meg av kvalitativ metode som er tillempet kulturvitenskapelige perspektiver. Kulturviteren Bente G. Alver og sosiologen Ørjar Øyen sier blant annet: ”Det er viktig å kunne velge den framgangsmåten og det settet av redskaper som sikrer den best mulige belysning av de problemstillingene forskningsopplegget er innrettet mot” (Alver og Øyen, 1997: 127) og ”Den forskning som skjer innenfor humaniora og samfunnsvitenskap, har blant annet som mål å tydeliggjøre, beskrive og forklare menneskers (...), (...) perspektiv på tilværelsen, deres handlinger og samhandling, normer, vurderinger, tankemønstre og organisasjon” (Alver og Øyen, 1997: 128). Kvalitative metoder passer ofte til studier av et avgrenset enkeltmiljø (Repstad, 1998: 19). Min studie holder seg primært til Lofotr Vikingfestival og dens hobbyvikinger, for å gi en helhetlig skildring av prosesser og særtrekk ved nettopp dette miljøet. Valg av metoder er derfor riktig for denne type studie fordi målet er å tydeliggjøre, beskrive og forklare *hvordan* hobbyvikingene bruker forskningsbaserte resultater, *hvordan* de forstår begrepet autentisitet og *hvordan* vikingtiden og det arkeologiske formidles på vikingfestivalen. Metodene jeg har valgt er egnet til å gi tilgang på disse spørsmålene.

De arkeologiske metodene vil bestå av typologi og kronologi av utvalgt materiale som bekledning og våpen, hvor jeg foretar en sammenligning mellom arkeologisk materiale og festivaldeltagernes bekledning og personlig utstyr. Dette vil kunne vise om det blir lagt vekt på prosessuell, materiell eller visuell autentisitet.

Datakildene mine har vært empirisk feltarbeid og informasjon hentet fra internett. Feltarbeidet var i uke 32 (5 - 9. august), 2009, da vikingfestivalen ble avholdt. Jeg var tilstede alle dagene. Her ble det utført deltagende observasjon, kvalitative intervjuundersøkelser og fotografering. Etter endt feltarbeid ble det gjort en sammenligning med arkeologisk materiale.

De intervjuede i min oppgave blir både kalt informanter og hobbyvikinger.

4.1 Utvalg og presentasjon av informantene

Siden mitt mål for studien var å undersøke hvordan formidling av vikingtiden ble gjort på en vikingfestival og hvordan resultater av forskningsbasert kunnskap ble brukt av hobbyvikinger, ønsket jeg å gjøre intervjuer og observasjoner av personer som kunne sitte inne med den aktuelle informasjonen. Min primærkilde ble da en vikingfestival hvor jeg kunne observere i praksis og intervju hobbyvikinger. Siden de fleste vikingfestivalene i Norge arrangeres så å si samtidig i sommermånedene, og masteroppgaven skal bli unnagjort på kun to semestre, hadde jeg kun mulighet til å velge ut én festival. Jeg valgte da vikingfestivalen som arrangeres av Lofotr Vikingmuseum. Denne er ikke blant de største vikingfestivalene som arrangeres i Norge,³ men er interessant fordi det er en festival som arrangeres av selve museet, og fordi museet er et ”levende historie”- museum. I tillegg profilerer museet seg som et museum som har sterk tilknytning til arkeologisk forskning, spesielt da eksperimentell arkeologi (jfr. Museets hjemmeside www.lofotr.no). Dette er klart en fordel for meg siden dette er tema jeg berører i min studie. Ved at museet selv arrangerer vikingfestivalen får man også i forkant en viss tiltro til at det historisk korrekte vil være tydelig på festivalen, fordi museet står som en autoritet i forhold til publikummet.

En god kvalitativ undersøkelse trenger et variert utvalg av informanter. Sosiologen Anne Ryen (2002) henviser til sosiologen Jan Trost, som sier at det gjelder å få en viss variasjon slik at ikke tilfellene blir kun ”vanlige”. Man bør søke etter et utvalg som dekker den heterogeniteten som kan finnes i et miljø som kjennetegnes av en viss homogenitet. Variablene bør også være relevante i forhold til undersøkelsens problemstilling eller teori (Ryen, 2002: 85). Det blir anbefalt at man bør gå til de som man antar sitter inne med mest relevant informasjon om det problemstillingene gjelder (Alver og Øyen, 1997: 131, Repstad, 1996: 67.). I utgangspunktet var det arrangøren av vikingfestivalen som foreslo informanter blant vikingfestivaldeltagerne

³ De to største vikingfestivalene i Norge arrangeres av historielagene. *Gudvangen Vikingmarknad* (Arrangert av Njardar Vikinglag) og *Nordisk Vikingmarked på Borrekaupangen* (Arrangert av Borre Vikinglag).

som kunne sitte inne med god og relevant kunnskap, og det var hobbyvikinger som hadde vært lenge i det moderne vikingmiljøet. Jeg brukte delvis ”snøball-metoden”, som innebærer å ta kontakt med noen få som henviser videre til andre.

Hovedutvalget består av åtte forskjellige typer håndverkere. Dette er håndverkere som driver med lær, smie, tekstil og treskjæring. Informantene hadde ulike utdanningsbakgrunn innen økonomi, lærer i kunst- og håndverk, arkeologi, gartneri/landbruk og treskjæring. Tre av informantene hadde ingen akademisk bakgrunn. Informantene er i alderen 25-40 år. Informantene er blitt gitt fiktive navn, disse er : *Noralf, Harald, Olav, Torjus, Eskil, Øyvind, Kristin og Maria*. Det ble også tatt kontakt med to festivaldeltagere til, men der jeg ikke intervjuet etter intervju/temaguiden. Disse var *Vladimir og Eric*.

Jeg vil i det følgende presentere mine åtte hovedinformanter.

Noralf, med bakgrunn innenfor museumsarbeid og faglærer i kunst og håndverk, deltar på markedet som handelsmann og håndverker, med egenproduserte tekstilvarer og demonstrasjoner av håndverket.

Harald har bakgrunn innenfor treskjæreryrket. Han deltar på markedet som handelsmann hvor han selger sine treskjærerprodukter. Produktene er basert på arkeologiske funn.

Olav, med bakgrunn innenfor landbruk, er dette året ”gjest” på festivalen, men har fra tidligere år bidratt med kokegroper, jernblestring, plantefarging, og arbeid i den rekonstruerte smia på Lofotr.

Torjus har bakgrunn innenfor gartneri og landbruk, men driver i dag med formidling av vikingtid som en ”profesjonell viking”, det vil si at han lever som viking ved at museer og bedrifter kjøper hans tjenester. I tillegg reiser han rundt på markeder og festivaler hvor han får et lite overskudd på sin salgsvirksomhet. På festivalen deltar han som handelsmann av primært produkter av skinn og lær, i tillegg til å være håndverker.

Eskil deltar på festivalen som smedarbeider og handelsmann, med både salg og demonstrasjoner av smedarbeidet.

Øyvind er hva man kan kalle for en fulltids- ”*re-enacter*”. Han jobber på Lofotr Vikingmuseum, hvor han spaserer rundt som ”viking”, for å formidle om vikingtiden til museets gjester.

Kristin har kontorbakgrunn i regnskap. Hun deltar på festivalen med håndverk, både for salg og demonstrasjoner av blant annet brikkeveving og nålebinding.

Maria har bakgrunn innenfor museumsarbeid, tekstil og håndverk og grunnfag i arkeologi. På festivalen demonstrerer hun blant annet plantefarging, ved hjelp av urin og hestemøkk, i tillegg til å formidle om tekstil fra vikingtid.

Vladimir deltar med den polske *re-enactment* gruppen Bielska, hvor de på vikingfestivalen har kampoppvisning to ganger daglig.

Eric er utdannet smed, og deltar på festivalen som både handelsmann og smedarbeider.

4.2 Representativitet

Et så lite utvalg fra en større festival kan aldri bli representativt i statistisk forstand, men kvalitativt orienterte undersøkelser søker det unike, og ikke det representative (Fossåskaret et al., 1997: 16-23). Målet med denne studien er ikke å gi noen statistiske fasitsvar. Det er likevel viktig for en kvalitativ forsker å søke sammenhenger og mønstre. I min studie vil jeg si at informantene har noen fellestrekk, samtidig som det er individuelle variasjoner. I enkelte spørsmål svarer alle informantene i hovedsak likt, og man kan derfor diskutere om funn er generaliserbare.

4.3 Kvalitativ metode

Kvalitativ forskning har utviklet seg fra en interesse for livene og tradisjonene til folk i samfunnet som har hatt lavere sosial status. Utviklingen startet på slutten av 1700-tallet (Postholm, 2005: 17). De intellektuelles engasjement for hverdagslivet til de fattige fortsatte å vokse tidlig på 1800-tallet. Forskerne mente at mennesker som verken kunne skrive eller lese, likevel eide en spesiell erfaringskunnskap. Denne kunnskapen var verdt å ta vare på og bringe videre gjennom skriftlige tekster basert på samtaler med disse menneskene. Med denne forskningsmetoden kunne også andre få ta del i deres innsikt eller erfaringskunnskap. Interessen beveget seg fra bønder på

landsbygden, via arbeiderklassen i industribyene til analfabeter i europeiske kolonier i Afrika og Amerika (Postholm, 2005: 18). Ved bruk av kvalitativ metode forsøker forskeren å forstå kompleksiteten på feltet som han/hun studerer.

I motsetning til kvantitative metoder, som vektlegger utbredelse og antall, ønsker kvalitative metoder å gå i dybden, og vektlegger betydning. En kvantitativ studie omfatter store utvalg, mens kvalitative studier kan gi mye informasjon om få enheter. Målet i kvalitative studier er ikke at materialet som skal analyseres og de sammenhengene som muligens blir påvist, skal settes i tallmessige eller statistiske uttrykk. Utgangspunktet for forskeren vil derimot være å peile seg inn mot få informanter som forutsettes å ha spesiell innsikt i det temaet forskningen er innrettet mot og bruke lengre tid og gå mer i dybden gjennom samhandling med den enkelte informant (Alver og Øyen, 1997: 130-131). Dette innebærer at en nær relasjon mellom forsker og informanter utvikles. Forskere innenfor kvantitative studier bruker metoder som innebærer større avstand, og får da i mindre grad tak i informantenes egne perspektiv.

Kvalitativ forskning rommer mange tilnærminger: Intervju, observasjon, analyse av tekst eller dokumenter og bruk av visuelle medier (Ryen, 2002: 18, Thagaard, 2004: 12). Å kombinere flere metoder kalles triangulering (Fangen, 2004: 140). Begrepet går tilbake til sosiologen og psykologen Donald T. Campbell og Donald W. Fiske (1959) og har dannet bakgrunnen for argumentasjonen for å bruke flere metoder samtidig. Ved bruk av flere metoder vil det kunne bidra med at skjevheter innen en metode blir oppveid av andre. Det ferdige produktet i en kvalitativ studie er deskriptivt, siden fokuset ligger på mening og forståelse. Ord og bilder i stedet for talldata blir brukt for å videreføre hva forskeren har lært om et fenomen.

Informantenes egne ord i form av sitater kan være med på støtte funnene gjort i studien (Merriam, 1998: 8).

4.4 Innsamling av data

Jeg har valgt å benytte meg av det Fangen (2004) beskrev som triangulering, en kombinasjon av metoder. For å finne ut hvordan hobbyvikingene forstår begrepet autentisitet, hvordan de benytter seg av resultater fra arkeologisk forskning, hva som er drivkraften bak interessen for vikingtiden, og om de selv ser på seg selv som

formidlere av vikingtiden og det arkeologiske, må en gå til primærkildene selv, altså hobbyvikingene. Disse ”vikingene” skal intervjues. Observasjon er også viktig her for å kunne se om det samsvarer med det de gir uttrykk for gjennom intervjuet, men også brukt for å få frem helheten av formidling som skjer på vikingfestivalen. Fotografiene skal være et metodisk hjelpemiddel for å kunne få frem det visuelle samt for å kunne sammenligne det med arkeologisk materiale.

4.4.1 Deltagende observasjon

Deltagende observasjon som metode for innsamling av data går ut på at forskeren selv deltar i det daglige livet til de menneskene som skal studeres. Forskeren er til stede i det miljøet som informantene oppholder seg, og ser på hvordan de oppfører seg (Fangen, 2004: 28, Thagaard, 2003). I noen tilfeller går forsker inn i samtale med noen av deltagerne og oppdager da deres egne fortolkninger av hendelser forskeren har observert (Fangen, 2004: 28). Det er ikke alt man kan få svar på ved å kun intervju informanter, og det er ikke alltid informasjonen fra intervjuene stemmer overens med det som skjer i praksis, fordi informantene ikke alltid er reflektert over hvorfor de utfører disse handlingene (Gulløv og Højlund, 2003: 18). Mitt formål med bruk av deltagende observasjon som metode er å innhente kunnskap om vikingfestivalmiljøet på Borg og festivaldeltagernes bekledning og personlig utstyr. Fordelen med dette er at jeg får førstehånds kunnskap om festivaldeltagernes formidling om vikingtidens historie. Observasjonsdata inneholder beskrivelser fra menneskenes aktiviteter og oppførsel (Patton, 1990: 10).

Observasjoner kan skje enten åpent eller skjult. De etiske dilemmaer ved skjult observasjon gjelder først og fremst situasjoner hvor forskeren går inn i et miljø og etablerer kontakter med informantene uten at de vet at de blir forsket på (se for eksempel Alver og Øyen, 1997: 134). Jeg har vært åpen om min forskerrolle, men ved åpen observasjon kan informantene endre atferd etter hva som de tror forskeren er ute etter. Dermed kan observasjonen få redusert pålitelighet på grunn av forskereffekt.

I forhold til mitt prosjekt hadde Lofotr Vikingmuseum en navneliste på alle deltagerne som skulle komme, så informantene ble informert på forhånd. I de tilfellene det var aktuelt å benytte publikum, for å få synspunkter og i noen tilfeller fotografering, tok jeg kontakt og presenterte meg.

Under selve festivalen observerte jeg hvordan festivalen utspant seg. Hva stod på festivalprogrammet? Hva ble formidlet i regi av museet? Jeg observerte også hobbyvikingenes bekledning, våpen og utstyr. Hvilken sosial status (fra vikingtid) uttrykte de forskjellige hobbyvikingene i forhold til bekledning, våpen og utstyr? Var det blant annet forskjellige stilarter som ble blandet? Med disse observasjonene gjorde jeg også mine personlige tanker om hva festivalen og hobbyvikingene uttrykte, og hvordan dette kan påvirke publikummets syn på vikingtiden.

Å velge en forskerrolle, (rolleetablering), er viktig for å finne ut hvordan man skal få best mulig innsikt i et sosialt system. I starten av festivalen deltok jeg både utkledd som viking og i ”sivilt” for å finne ut hva som gagnet meg best som forsker, var det ”vikingen” eller ”forskeren” som kom lettest inn på studieobjektene? Det viste seg at begge deler fungerte i forhold til informantene. For min egen del var det enklere å arbeide i sivilt, bukse og genser. Grunnen til dette var at det var lettere å holde fokus i intervjuene i sivilklær. Når du er kledd i en kjole med bare legger under, og intervjuene foregår i friluft ble det en del distraksjoner i forhold til kryp og insekter som kom seg under kjolen. Dette fikk konsekvenser på kvaliteten på enkelte intervjuer, siden intervjuene måtte avbrytes, båndopptakeren måtte stoppes og startes på nytt, og jeg som intervjuer ble distraheret og mistet konsentrasjonen.

4.4.2 Kvalitativ forskningsintervju

Det kvalitative forskningsintervjuet baserer seg på den hverdagslige samtale eller konversasjon, men er en *faglig* konversasjon (Kvale, 1997: 21). Intervjuet skal gi informasjon om personers opplevelse, synspunkter og selvforståelse, og informantene kan fortelle hvordan de forstår sine erfaringer (Thagaard, 2003: 12, 83). Denne type data inneholder direkte sitater fra de intervjuede (Patton, 1990: 10).

I kvalitative studier er det spesielt tre typer intervjuteknikker som det henvises til; godt strukturert/standardisert, halvstrukturert og ustrukturert/uformelt (Thagaard, 2004: 84, 85, Merriam, 1998: 74). **Det strukturerte** intervjuet har spørsmål som er utformet på forhånd, og rekkefølgen av spørsmålene skal i stor grad følges. **Den halvstrukturerte** fremgangsmåten er mest brukt. Temaene forskeren skal spørre om er fastlagt på forhånd, men rekkefølgen av temaene bestemmes underveis. Informantens fortelling kan på den måten følges samtidig som forskeren kan få den

informasjonen om de temaene som er fastlagt i utgangspunktet. Ved bruk av denne teknikken må også forskeren være åpen for tema som blir tatt opp av informanten som forskeren ikke hadde tenkt på i forkant (Thagaard, 2003: 85). **De ustrukturerte** intervjuene har få forhåndsstrukturerte eller standardiserte prosedyrer for hvordan intervjuene skal utføres, og dermed må mange metodologiske beslutninger fattes i det intervjuet pågår (Kvale, 1997: 27). For å kunne vite hvilke metodologiske muligheter som finnes må derfor intervjueren kunne mye om intervjutemaet på forhånd. Før båndopptakeren kan settes i gang bør en vesentlig del av intervjuprosjektet være ferdig. For eksempel må man skaffe seg begrepsmessige og teoretisk forståelse av fenomenene som skal undersøkes. Denne forståelsen skal kunne skape et grunnlag for tilføyelse og integrasjon av ny kunnskap. For å kunne stille de riktige og viktige spørsmålene er dermed kunnskap om et fenomen nødvendig (Kvale, 1997: 53).

Jeg benyttet meg av den halvstrukturerte teknikken hvor jeg hadde utarbeidet en temaguide på forhånd. Temaguiden inneholdt seks tema, med fra tre til ti underspørsmål under hvert tema (se vedlegg 1). Ikke alle spørsmålene passet til hver hovedinformant og ble dermed tilpasset underveis. I forhold til *Vladimir* og *Eric*, som ikke var blant mine hovedinformanter, brukte jeg en litt mer løs og ustrukturert intervjuform.

Det finnes forskjellige typer intervjuformer fra individuelle intervju til fokusgruppeintervju (gruppeintervjuer). I mitt arbeid falt valget på individuelle intervjuer. Det vil si at jeg intervjuet en person om gangen. Individuelle intervjuer er en grei intervjuform å bruke når man søker faktabasert informasjon, meninger og holdninger, eller fortellinger og livshistorier (Kvale, 1997: 58). Intervjuene mine handlet blant annet om informantenes bekledning, interessen for vikingtiden, hvor de hentet bakgrunnsinformasjonen sin i fra, om de ser på seg selv som formidlere, hva autentisitet betydde for dem og lignende.

For at intervjuene skal bli vellykkede er det viktig at de skjer under rolige og avslappende forhold. Mine intervju ble gjort ved at vi trakk oss litt vekk fra selve folkevrimlet på vikingfestivalen.

Intervjuene ble gjort med diktafon. Som Thagaard sier er det både fordeler og ulemper ved bruk av lydbånd. Intervjuet kan fort få et formelt preg, og informanten

kan oppleve båndopptakeren som en hindring. Fordelen er derimot at alt som sies blir bevart som forskeren kan gå tilbake til (Thagaard, 2003: 96-97). Jeg spurte mine informanter på forhånd om det var greit jeg tok intervjuet opp på bånd. Alle hadde stor forståelse for dette, og jeg opplevde ikke at det var noen hindring for dem underveis. Diktafonen lå diskret ved siden av oss på bakken, noe som kan ha gjort det enklere for informantene å prate; båndopptakeren var ikke særlig visuelt synlig, noe som har minsket det formelle preget. Intervjuene ble transkribert til pc, og samlet ble utskriften på ca. 34 sider. Transkriberingen foregikk ved at jeg har skrevet ordrett hva de har sagt, men modifisert det til bokmål og engelsk der det var engelskspråklige informanter, dette har også vært ett ledd i aidentifiseringen. Jeg har latt være å transkribere det jeg så som klart irrelevant for oppgaven. Jeg har benyttet meg av litt brede intervjusitater, fordi jeg synes det er viktig å få informantenes mening bedre frem.

4.4.3 Fotografi

Hensikten med bruken av fotografier i masteroppgaven er å få frem det visuelle på vikingfestivalen. Her kommer vekten til å ligge på visuell autentisitet. Hovedvekten var å ta bilder av drakt og utstyr, men det ble også viktig å få frem helheten av det visuelle på festivalen. Jeg tok bilder av hver person jeg intervjuet, hvor jeg fokuserte på bekleddingens helhet, samt detaljerte bilder av bekleddingens utsmykking som smykker, sko etc. Bildene ble tatt fra hals og ned for å aidentifisere informantene. Det ble også tatt bilde av informantenes personlige utstyr. Alle fotografiene er tatt av meg der ikke annet er nevnt.

4.5 Sammenligning av arkeologisk materiale med hobbyvikingenes bekledding og personlig utstyr.

I intervjudelen spurte jeg informantene hva de hadde av gjenstander og bekledding som var basert på konkret arkeologisk materialet. Jeg tok bilder av informantenes materiale for senere å kunne sammenligne det med publiserte arkeologiske funn. Deretter undersøkte jeg det originale kildematerialet hvor jeg så på datering, funnsted, utseende og materiale. Jeg sammenlignet deretter festivaldeltagernes utstyr, bekledding og utsmykking av bekledding med det arkeologiske materialet. Sosial status som man tolker ut fra den materielle kulturen vil være en faktor i forhold til

vurderinger av informantenes bekledning og personlig utstyr. Det ble gjort en vurdering i hvert tilfelle hvor jeg så på hvilken sosial status bekledning og personlig utstyr signaliserte. Tids- og stedsdimensjonene ble vurderet ut i fra hvor bekledningene og det personlige utstyret var hentet fra og basert på.

Sosial status vurderes gjerne i fra: gravtype: rike eller fattige graver? Farger: rødlige, grønne og blålige farger indikerer gjerne høy status (Solberg, 2003: 170). Tøy og kvalitet: Mengde indikerer gjerne høy status, eiere av posebukser og kaftan er blitt tolket som personer av høyere sosiale sjikt (Roesdahl, 1993: 44). Mengde smykker tolkes også som en person av høyere sosial rang. Kvinner med skålforma spenner tolkes gjerne som kvinner av velstående bønder (Jensen, 2004: 353). Kåper for kvinner tolkes som aristokratiets kvinner (Jensen, 2004: 354). Sko tolkes som høyere status enn trellet, siden trellet antakeligvis ikke hadde sko (Ewing, 2006: 42). Våpen: besittelse av mer enn to våpen tolkes som velstående krigere med makt (Solberg, 2003: 78).

4.6 Forskningsetikk

Når man forsker på mennesker er det en del etiske regler man må følge, som regulerer god forskningsetikk. De forskningsetiske retningslinjer som forsker innenfor humaniora og samfunnsfag forholder seg til er utformet av NESH.

Personopplysninger som kommer under Personopplysningsloven må meldes inn til NSD. NSD er et av verdens største arkiv når det kommer til forskningsdata og formidler av data og datatjenester overfor forskningssektoren. Oppgaven til NSD er å veilede forskere i forhold til datainnsamling, dataanalyse, metode, personvern og forskningsetikk. Å forberede muligheter og arbeidsvilkår for empirisk forskning som først og fremst er avhengig av tilgang til data er hovedmålsettingen.

Det er spesielt tre etiske regler for forskning på mennesker: 1. Det informerte samtykke, 2. Konfidensialitet og 3. Konsekvenser (Kvale, 1997: 66). Disse skal jeg gjennomgå i det følgende.

4.6.1 Det informerte samtykke

Den informasjon det er rimelig å gi om et forskningsprosjekt til informantene, er at forskeren opplyser om prosjektets formål, varighet, (finansiering), forskerens

institusjonstilhørighet og eventuelle konsekvenser det er av å delta, blant annet ved å belyse forskningsresultatenes mulige bruk. Det er i tillegg forskerens ansvar å klarlegge at informasjonen som er blitt gitt, blir forstått av informantene.

Informantene skal også opplyses om sine rettigheter, og at de deltar på frivillig basis og kan trekke seg fra prosjektet selv etter at samtykket er gitt (Kvale, 1997: 67).

4.6.2 Konfidensialitet

Konfidensialitet medfører at man ikke skal offentliggjøre personlige data som kan avsløre informantens identitet. Informantene må selv samtykke i at informasjon frigis hvis en studie medfører at man offentliggjør informasjon som andre kan kjenne igjen. Å endre navn på informantene, og annet som kan resultere i at identiteten avsløres, er en viktig del av rapporteringen for å beskytte informantenes rett til privatliv (Kvale, 1997: 68, Alver, 2009).

4.6.3 Konsekvenser

Ved deltagelse i et forskningsprosjekt bør konsekvensene av dette vurderes med hensyn til mulig skade som kan påføres informantene, samt de forventede fordelene personene kan ha av å delta. Det er forskeren som skal ha ansvaret for å tenke gjennom disse konsekvensene. Både for personene som deltar i studien, men også for den større gruppen de representerer (Kvale, 1997: 69).

4.7 Mitt arbeid i forhold til forskningsetikk

Jeg skal nå i det følgende forklare hvordan jeg har arbeidet i forhold til disse tre etiske reglene.

I samtykkeerklæringen som ble sendt ut til informantene ble informasjon om hovedtrekkene i masteroppgaven min gitt, og hvilke tema jeg blant annet var interessert i å ta opp. Jeg informerte om at jeg ønsket å observere vikingfestivalen, samt intervju potensielle informanter. Det fremgår videre i samtykkeerklæringen at jeg kom til å bruke båndopptaker og ta notater mens vi snakket sammen, at det var frivillig å være med og at informanten hadde mulighet til å trekke seg når som helst underveis, at opplysningene ville bli aidentifisert og underlagt taushetsplikt, samt at intervjumaterialet kom til å bli lagret i etterkant (se vedlegg 2).

Personopplysninger som kommer under Personopplysningsloven kom til å bli behandlet under feltstudien, og jeg måtte da melde inn studieprosjektet mitt til NSD i forkant av feltarbeidet. I meldeskjemaet gav jeg opplysninger om hvilken type studie dette dreide seg om, hvilken type data som skulle samles inn, hvordan personopplysningene skulle behandles og hvilket utvalg det dreide seg om.

Jeg har aidentifisert informantene mine ved å gi dem fiktive navn. De fiktive navnene ble brukt under behandlingen av intervjudata; transkribering og analyse av intervjuene, og disse navnene er brukt i oppgaven. Dette for å lette lesningen og for å synliggjøre sammenhenger mellom en og samme persons svar der det er av betydning. Jeg benevner meg selv som JKS i sitatene.

En navneliste med kobling til informantenes virkelige identitet ble brukt ved siden av, men ble oppbevart utilgjengelig for uvedkommende. Bruken av fotografier er avklart med informantene, men aidentifisert ved at ansiktet ikke synliggjøres. Ved bruken av bilder blir det likevel vanskeligere med aidentifiseringen fordi informantene kan kjennes igjen på drakten, på den andre siden er ikke temaet konfidensielt og informantene er stolte av deres formidlingsrolle.

Etter prosjektslutt skal intervjumaterialet lagres på Etno-folkloristisk arkiv ved Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap, Universitetet i Bergen.

Besøket var etter avtale med Lofotr Vikingmuseum. Hobbyvikingene som deltok på festivalen ble informert på forhånd via en e-post med informasjon om mitt opphold og hva jeg skulle gjøre. Åpningsdagen av festivalen ble jeg presentert for festivaldeltagerne/studieobjektene som masterstudent som skulle være tilstede under festivalen for å observere og intervju potensielle informanter i den hensikt at jeg skulle skrive masteroppgave om re-enactment (gjenskapelse), living history (levende historie) og vikingfestivalen på Lofotr Vikingmuseum. De som ønsket å bli intervjuet kunne under denne presentasjonen melde seg til meg. Jeg oppfattet at det var stor interesse for det jeg skulle gjøre, noe som var positivt siden en av bekymringene var at jeg skulle bli sett på som en ”inntrenger” og at folk ikke ville stille opp på intervju. Informantene som viste sin interesse ble tildelt et introduksjonsbrev (se vedlegg 2) med forespørsmål om de ville delta, og en informert samtykkeerklæring som de skulle skrive under på. Brevet er basert på anbefalinger om introduksjonsbrev ved Kulturvitenskap, AHKR, UiB.

Jeg fikk skriftlig samtykke av samtlige informanter til å kunne bruke dem som studieobjekter i min masteroppgave. Det ble gitt skriftlig samtykke av festivalansvarlig Kjersti Jacobsen til å bruke hennes riktige navn (se vedlegg 3).

I oppgaven vil jeg både bruke direkte sitater fra intervjuene og tolkninger av informantenes meninger fra mitt perspektiv. Tekst i kursiv er observasjonsdata gjort fra mitt subjektive ståsted.

Kapittel 5 Data og diskusjon

5.1 Resultater fra feltarbeid

Min hovedproblemstilling er: *Hvordan kan hobbyvikinger og en vikingfestival påvirke og forme publikummets syn på vikingtiden?* For å belyse dette har jeg benyttet meg av disse underproblemstillingene: *Hvordan formidles vikingtiden gjennom vikingfestivalen og hobbyvikingene på Lofotr Vikingmuseum? Hva er hobbyvikingenes bakgrunn for interessen om vikingtid? Hvor henter hobbyvikingene kunnskapen sin fra? I hvilken grad blir arkeologisk materiale benyttet som utgangspunkt i hobbyvikingenes bekledning og personlig utstyr? Hvordan stiller hobbyvikingene seg til begrepet "autentisitet"? Hvordan kan vikingfestivaler i Norge belyse begrepet "autentisitet" i forhold til beliggenhet?*

For å belyse disse spørsmålene utførte jeg, som nevnt i metodekapitlet, personlige intervjuer og observasjoner på Lofotr vikingfestival, samt bruk av fotografier.

Intervjuene ble som nevnt i kap. 4.4.2 gjort etter en temaguide med seks tema og fra tre-ti underspørsmål under hvert tema, disse spørsmålene ble tilpasset underveis til hver informant, og det er ikke gitt at alle spørsmålene er blitt stilt til hver informant (se vedlegg 1).

Jeg mener selv at på grunnlag av intervjuintervjuene, i tillegg til observasjoner og fotografier, fikk jeg nok materiale til å kunne gi svar mine problemstillinger.

Jeg vil i det følgende gå gjennom de forskjellige underproblemstillingene og se på hvordan materialet kan oppsummeres i forhold til hovedproblemstillingen. Etter hver gjennomgang av underproblemstillingene følger en diskusjon hvor jeg forsøker å samle trådene i hva som er blitt sagt og hvordan dette kan knyttes til teorien.

5.2 Hvordan formidles vikingtiden gjennom vikingfestivalen og hobbyvikingene på Lofotr Vikingmuseum?

Museets rolle og oppgaver skal være å gi kunnskap og opplevelse, i tillegg til at det skal være relevant og aktuelt for samfunnet. Som nevnt i kapittel 3.3 er læring varige forandringer av holdninger, ferdigheter og kunnskap som bygger på erfaringer. Museet har dermed som oppgave å opplyse sitt publikum, noe som også ligger innebygd i nasjonale og kulturpolitiske mål. Publikummet på den andre siden ønsker også å få tilfredstilt sine sosiokulturelle behov, og museet må derfor også kunne gi en identitetsfølelse og selvforståelse til publikummet som besøker disse institusjonene (Vestheim, 1994: 18). Gjennom en utstilling kan museene nå ut til en større publikumsgruppe, og kunnskap som er utviklet i fra vitenskapelig arbeid kan bli popularisert. Ved at det er museet selv som er arrangør av vikingfestivalen, og et av målene bak festivalen er å formidle ved bruk av alle sansene ville jeg observere hvordan dette ble gjort, spesielt på åpningsdagen når selveste høvdingen av Lofotr skulle ha åpningsstale: "Olaf Tvennumbruni". Deretter observerte jeg flere formidlingsaspekter ved festivalen, og til slutt intervjuet jeg noen av hobbyvikingene for å høre hvordan de stilte seg til formidlingsdelen, og om de følte de formidlet om vikingtiden til publikummet.

"Olaf Tvennumbruni" kommer ridende på sin hest for å ønske alle hjertelig velkomne til årets første vikingdag. Solen står høyt på himmelen og varmer. Det er sommer. Det er vikingfestival. Ei samekvinne sirkulerer, joiker og slår på en runeemme, iført Skjoldhamndrakten. "Olaf Tvennumbruni" stiger av hesten, går mot gudestatuen Odin og Frøy, han roper høyt: "Hill deg Frøy! Du hersker over vann, solskinn og jordens vekst. Kom og vær med oss, du fruktbarhetens herre. Vi ønsker lykke og grøde på marken, blant kreatur, og blant mennesker. Sørg for at frender tør bli frender! Hill deg Frøy!" I kor roper de andre vikingene: "Hill deg Frøy!". Samekvinnen joiker og trommer. "Olaf Tvennumbruni" snur seg mot Odin og roper: "Dine ætlinger påkaller deg Odin, våres ættefader, enøyd og vis. Sela du Sleipner og rid til Borg! Blod fra hingst. Blod fra okse. Blod fra galte. Mannablot. Høyr meg gagnarot, vær våres venn. Hill deg Odin!". Kor: "Hill deg Odin!". "Tvennumbruni" snur seg deretter til det engelskspråklige publikummet og ønsker de hjertelig velkommen til festival. Hver deltaker stiger frem for å si sine ønsker til de frammøtte og for festivalen. Mjød blir drukket og det blir skålt. Festivalen kan begynne (fra feltdagbok 05.08.2009).

Fig. 5.1 Åpningen av vikingfestivalen. Et blot.

Åpningen av festivalen skjer som et blot. Publikummet ”dras” på den måten inn i en forestilling om vikingenes blot, og får et innsyn i norrøn mytologi – den ikke-materielle kulturen. Historien blir levendegjort og iscenesatt. Både det samiske og det norrøne er med i åpningen. Og det er her resultater av den arkeologiske kunnskapsproduksjonen kommer til syne, bokstavelig talt. Samekvinnen bærer nemlig rekonstruksjonen av Skjoldhamnsdrakten som arkeolog Dan Halvard Løvlid nettopp har rekonstruert i sin masteroppgave i arkeologi (Løvlid, 2009). Her tar han blant annet opp at Skjoldhamndrakten har klare fellestrekk med Lulesamiske og sørligere samiske drakter. At åpninger skjer som er et blot er kanskje heller ikke så underlig med tanke på de siste forskningsrapportene om Borg som kultsted (Se for eksempel Narmo, 2009). Åpningen av festivalen formidler dermed den ikke-materielle kulturen på de to måtene Vestheim (1994) forklarte om: Skjoldhamnsdrakten og blot hører fortiden til, men skaper identitetsfølelse og opplevelse for det lokale publikummet, i og med at Skjoldhamnfunnet er funnet i Nordland, og at Borg har fungert som et kultsted i over 2000 år (Narmo, 2009). Det relevante og det aktuelle for samfunnet kommer på denne måten fram i åpningen slik museets rolle blir definert av ICOM og St.meld. nr 49.

Det er et yrende folkeliv. I det fjerne kan du høre lyden av smeden som klinker i jernet. Vikingskipet er fullastet med turister som gleder seg til å komme ut på havet og være ”ekte viking”. Jeg speider ut mot det yrende folkelivet, og undrer meg litt ”Her

er det kun dronninger, jarler, høvdinger og rikmannsbarn. Hvor er trellene? Hvor er de fattige?” Med ett høres det: ”Can you help me please? I am very poor. I don’t have anything to eat, I am so hungry, can you help me please? I only take money and credit cards” Jeg kikker ned og der står det en krokrygget fattig tigger, fillete klær, ingen sko. Ja en fattig tigger, som også tar kredittkort. Han går videre til neste turist. Jeg ser han får noen småmynter i kruset sitt. Det tar ikke lange tiden, men der kommer det stormende en gjeng med jarler, river tak i tiggeren, hiver han opp mot gjerdet, fillerister han, og sparker ham mens han ligger nede. De ropper han for pengene han stakkarlig hadde klart å tigge til seg (fra feltdagbok 05.08.2009).

Festivalen preges av den heroiske og gloriøse vikingtiden når såpass mange er utkledd som personer fra et høyere sosialt sjikt. Tiggeren kunne være et godt innspill her til å få frem deler av den fattige siden av vikingtiden, men han er bevisst sitt ”moderne jeg”, når han sier at han også tar kredittkort. Dette er interessant, fordi dette viser at han ikke forsøker å forestille en person fra vikingtiden, og han forsøker ikke her å formidle vikingtiden, slik det kunne ha vært. Han er seg selv i en moderne tid.

Fig. 5.2 En fattig tigger.

Jeg går videre og får øye på en gutt og ei jente som får prøve seg på smedarbeid. Gutten står og pumper luft i belgen, jenten står med hammeren og slår på en jernbit. En suvenir hun kan få ta med seg hjem. Hun lytter interessert til hva smeden forteller henne om arbeidet. Litt lengre borte holder to gutter på å bygge opp et stavlinehus, jeg spør faren om jeg kan få en kommentar om festivalen. Han syntes hvor bra det var å ha en vikingfestival på et sted med historie, og hvor det faktisk har vært arkeologiske utgravninger. Litt lenger borte, sittende på en trebenk, driver en husfrue å plundrer med sin vev. Jeg går bort til henne og ser nærmere, og hun begynner med en gang å forklare meg hva hun gjør og hvordan dette var et vanlig håndarbeid i vikingtiden. Telt etter telt er slått opp på museets mark, bodene er fulle med smykker, våpen, hjelmer, krydder, lærprodukter, tekstil og håndarbeid, klare for salg og demonstrasjoner. Festivalprogrammet lokker med foredrag om den ikke-materielle kulturen, konsert og musikk, kampoppvisning, dramatisering av norrøne myter, rotur med vikingskipet Lofotr og skaldekunst med påfølgende kvaddans. (fra feltdagbok 05.08.2009).

Fig. 5.3 Et plettfritt vikingmiljø. Rent og ryddig.

Fig. 5.4 Vikinghjelmer til salgs

Fig. 5.5 Skålforma spenner til salgs

Fig. 5.6 : fig. 5.4, 5.5 og 5.6 Nostalg til salgs

Man kan her se hvordan museet har åpnet for et markedet av nostalgi som Vestheim nevner (Vestheim, 1994: 81-82). Videre kan man se hvordan museet følger denne ideen om å forsøke å skape illusjoner om det autentiske livet i vikingtiden.

Kunnskapsformidlingen dekkes ved foredragene som holdes, og den eksperimentelle arkeologien som utfoldes på forskjellige steder på festivalområdet, mens de psykologiske og sosiale behovene tilfredstilles ved kampoppvisning, vikingskipstur på pollen og ”trelleoppvisning”, som har mindre kunnskapsformidlende mål.

Fig. 5.7 Eksperimentell arkeologi: Ølbrygging.

Fig. 5.8 Eksperimentell arkeologi: Kullproduksjon.

Fig. 5.9 Eksperimentell arkeologi: kokegrop.

Sosiologen Diane Barthel sier i hennes studier om kulturelle attraksjoner at en dyp interaksjon er viktig for å unngå kjedsomhet eller at museets gjester drives bort (Barthel, 1996: 72). Denne ideologien kan man se på vikingfestivalen der det finnes mange aspekter av denne kulturelle attraksjonen. Det viktigste aspektet ved vikingfestivalen er det å kunne få lov til å røre og å få oppleve. Å kunne røre eller psykisk oppleve, er en viktig bro til fortiden. I stedet for å kun se på bilder og fordype seg i den teoretiske delen så ønsker et publikum også en førstehånds opplevelse. Å røre og psykisk oppleve får de muligheten til under Lofotr Vikingfestival. En psykisk opplevelse fås blant annet ved å se hobbyvikinger i tidsriktige klær og høre klingingen av fortidens verktøy. Interaksjonen skjer mellom gjestene og hobbyvikingene blant annet når håndarbeidet eller smedarbeidet forklares og forsøkes. En slik interaksjon skjedde for eksempel mellom smedarbeideren og jenta. Barthel's idé om interaksjon er klart til stede på festivalen ved at reproduksjoner og visuelle presentasjoner hjelper publikummet til å få en kontakt med fortiden og gjøre helhetsperspektivet større. Ser man på et annet aspekt ved festivalen er stedet pent, ryddig og rent og bekrefter teorien om hvordan man luker bort det mindre attraktive ved fortiden, og henter fram det trygge og komfortable.

Fig. 5.10 Interaksjon mellom smed og barn

Så er det interessant å se om deltakerne er seg selv bevisst på sin formidlingsrolle. Jeg stilte følgende spørsmål til informantene:

”Ser du på deg selv som en formidler av vikingtiden og det arkeologiske?”

Kristin: ”Ja, i hvert fall i forhold til håndverket. Kommer de [publikummet] og spør, så forteller jeg og forklarer hvordan jeg gjør det. Jeg forteller ikke noe om mønstrene på båndene, fordi jeg husker aldri hvem som er hvem. Holder jeg på med et arkeologisk bånd, så forteller jeg at det er funnet, men jeg forteller også at jeg er dårlig til å huske sted og navn. Jeg forteller også at det er funnet ferdig oppsatt bånd og at de finnes på vikingskipmuseet i Oslo, og at de kan dra dit å se det. Jeg vet jeg må prøve å huske litt bedre hvor de enkelte båndene kommer fra.”

Maria: ”Ja, det gjør jeg absolutt. For eksempel når vi står her og plantefarger på markedet. Hvis vi plantefarger med lyng, så blir det lagt lyng ved siden av gryten, og vi kan forklare til personer som ikke snakker norsk/dansk ved å peke på lyngen. Vi varmer opp vannet med skal opp i 90 grader ved å bruke varme steiner, et eksperiment vi startet med for noen år tilbake, for å prøve det ut som eksperimentell arkeologi. Og folk blir jo kjempe overrasket. Jeg forteller mye om det som ble funnet av bånd i Oseberg, om farger og om farge- og dekorglade vikinger. Når det gjelder kostholdet, så spiser vi det vi tror vikingene har spist. I tillegg har jeg noen barn som rusler rundt, som nærmest er oppvokst her på museet, de formidler seg selv uten at de vet det, med teknikker og diverse”

Harald: ”Oppgaven min her på festivalen er å drive med litt salg, og litt formidling av gjenstandene, slik at publikummet kan se at de faktisk hadde en slik stol og et slikt bord eller en kiste eller en kurv. Publikummet kan få litt informasjon gjennom utstilling og salg [av rekonstruksjoner, kopier og duplikater].

Fig. 5.11 Nostalgi til salgs.

Noralf: ”I høyeste grad, ikke bare på marked, men også fordi jeg er lærer på barneskolen, og når vi har om vikingtid i 6.klasse, så fyller jeg hele klasserommet med alt fra brynjer, saueskinn, våpen, husgeråd, kokekar, klær og smykker. Så jeg lektvegger jo dette mye mer enn det som er vanlig på en norsk skole. På en vikingfestival prøver jeg så godt jeg kan. Jeg tar blant annet av meg brillene hvis jeg blir fotografert. (...) Jeg prøver så godt jeg kan å lage etterligninger av [arkeologiske] funn og forklarer publikummet at dette er funnet der og der og det er til sånn og sånn. Jeg prøver i størst mulig grad å holde meg til ting jeg vet er riktig. Men selvfølgelig det kan jo vær gjenstander som er laget med 200 års mellomrom, så det blir feil sånn sett. Men jeg prøver så langt jeg kan å unngå å bruke ting som jeg vet er direkte feil, altså middelalderting på et vikingmarked styrer jeg unna. Jeg kan godta folkevandringstid fordi det kan ha gått i arv, selv om det er en fin forklaring.”

JKS: ”Men du har gått rundt med et krus fra middelalder...?”

Noralf: ”Ja, det har jeg og det er jeg ikke stolt av. Jeg har en trekopp, og den er en 100 prosent etterligning fra et funn i York, som jeg også bruker. Grunnen til at jeg ikke bruker den alltid er på grunn av hygieniske årsaker. Middelalderkoppen derimot er glasert, men jeg prøver å holde den litt unna. Mannen i gata ser ikke forskjell, den ser vikingaktig godt nok, men jeg liker ikke egentlig å bruke den. Når noen spør om den, så er jeg raskt ute med å forklare at dette er feil fordi sånn og sånn, den skulle egentlig være slik og slik. Slik er det med det meste. Luene jeg syr, for eksempel, de har en fasong som vi står for at er vikingtid, men med et materialet som neppe fantes [i vikingtiden]. Og det sier jeg til folk som spør eller ser på. Jeg prøver å ikke villedde folk. (...) For meg er det levende historie formidling. Det er å prøve å gjenskape et miljø fra en konkret historisk periode så autentisk som mulig ut i fra de funnene og den kunnskapen vi har om det. Det vil si at vi prøver å ha riktige drakter, riktig utstyr, formidle tidstypisk håndverk og holde alt moderne gjemt så godt som mulig. Samtidig som det dukker opp ting som vi ikke vet om klær og utstyr, og da må vi prøve å gjenskape det så godt vi kan. Og da må vi forklare folk at dette vet vi, dette tror vi og dette gjetter vi. For meg er det å drive historieundervisning på en artig måte, levende, i stedet for bare teoretisk.”

Olav: ”Ja, i sommer når jeg jobbet i smia, så var jeg en stor formidler. Men gjennom lagene [vikinglagene], så er det mest for min del å lære meg det [teknikker] selv. Fordi jeg er ikke så veldig glad i å prate med fremmede folk. Men det har mye med måten vi går kledd på og opptrer på, da blir vi jo på en måte formidlere.”

Torjus: ”Ja, som en del av helheten, så ser jeg på meg selv som en formidler. Vi formidler bruddstykker av vikingtiden. Jeg kan prate om bygging av båter, jeg kan prate om bygging av hus, jeg kan prate om telt, men det er ting vi tror, vi vet jo egentlig ingenting om vikingtiden. Vi vet ingenting om dagliglivet, vi vet ikke hva de gikk kledd i om sommeren. Vi går jo kledd i klær som er basert på gravfunn. Vi jobber med forskjellige produkter som er basert på gravfunn. Veskene jeg syr og pungene jeg syr er basert på gravfunn. Plantefarging er jo basert på de klærne som er funnet i gravfunn og analysert etter hvilke planter som er brukt. Og etter

sånt sett så er det jo mye praktisk eksperimentell arkeologi som også utføres på mange av disse markedene”.

Eskil: ”Det blir jo det. Jeg er jo inne i smia og smir litte grann og prater om sminingen for de som er interessert. Jeg lager mye mat på bål i åpningstiden. Det synes også folk er merkelig rart at det går an å koke poteter og steke kjøttboller på bål.”

5.2.1 Diskusjon

Kristin mener her at hennes formidlingsdel handler først og fremst om håndverket og teknikkene som skal til for å lage bånd. Publikummet får informasjon fra henne at det er et arkeologisk bånd hun holder på med de gangene hun vet det kan spores tilbake til funn. Publikummet blir ikke villedet ved at hun dikter opp et eller annet funn, for å ”pynte” på hennes egne kunnskaper, men hun forteller dem sannheten om at hun ikke husker funnstedene og navnene på båndene. Publikummet blir videre oppfordret til å kunne se båndene på vikingskipsmuseet i Oslo.

Maria på sin side forteller at hun formidler flere aspekter ved vikinglivet.

Hovedoppgaven hennes på festivalen er først og fremst formidling av plantefarging, noe hun gjorde hver dag på et bestemt klokkeslett. Formidlingen hennes er rettet både til skandinaviske turister samt til turister som ikke kan språket, fordi hun kan peke på lyngen som ligger ved siden av gryten. På den måten forstår publikummet at det er den type plantesort hun benytter seg av der og da. I tillegg til plantefargingen demonstrerer de også hvordan de kan få vannet opp i 90 grader ved bruk av varme steiner. Og som Maria sier: ”Folk blir jo kjempe overrasket”. Dette viser at den kunnskapen om vikingtiden ikke er kjent for folk flest, og formidlingen blir desto viktigere når publikummet faktisk får se kunnskapen i praksis. Ofte tenker folk på fortiden som grå, brun og kjedelig fordi autentiske gjenstander ved museum ofte er rustne gjenstander, tekstilene har falmede farger, og treverket er sort og grått. Ved at Maria har en egen stand med klær hun har sydd, basert på arkeologiske funn og fargeanalyser, formidler hun om de ”farge- og dekor glade vikingene”, noe hun mener vises klart og tydelig ved å studere Osebergrevlen. Publikummetts oppfatning av den gråbrune fortiden kan på den måten endres ved at de får se alle disse fargene som ble brukt.

Salgsstanden til Harald er dekket av gjenstander som kan føres tilbake til arkeologiske funn, både fra vikingtid, men også fra middelalderen. Han er bevisst sin

formidlingsrolle og forteller om gjenstandene, hvor de er funnet og hva de ble brukt til. Trearbeidet hans er flott utformet og kildene hans går tilbake til arkeologiske rapporter som han studerer nøye for deretter å rekonstruere. Varene hans fungerer på denne måten både som pedagogisk hjelpemiddel i en formidlingsplan, og som nytte og underholdning. Dette nevnte Petersson at rekonstruksjoner kunne bli benyttet som (Petersson, 2003: 27).

Noralf er svært bevisst på formidlingen av vikingtiden. Han benytter blant annet vikingfestivalen som en arena for å drive levende formidling av historien. Resultater av arkeologisk kunnskap blir brukt for å ha tidsriktig bekledning, utstyr og redskaper for å videre også formidle tidsriktig håndverk. Likevel blir formidlingen av vikingtiden feilaktig ved at han går rundt med en kopp som bærer preg av middelalderen, her er det interessant å se at hygiene faktisk kommer før formidlingen av det historisk korrekte. En ting er at han forklarer for folk som spør, men man må også huske på det publikummet som *ikke* spør.

Olav trekker frem her at han ikke er så glad i å prate med folk, og formidler dermed ikke direkte til folk. Formidlingen skjer likevel mellom linjene på grunn av bekledningen han har på seg under festivalen. Men som man husker så er bekledningen fra romersk jernalder, og han formidler dermed ikke vikingtiden, som museets gjester tror. På den andre siden formidler han materialet bekledninger kunne ha vært laget av, altså ull og lin.

Torjus er bevisst på at man kun kan formidle bruddstykker av vikingtiden, og at det ikke er mulig å formidle helheten, fordi dette er noe man ikke har kunnskap om. Han trekker like vel fram at man kan formidle om det praktiske, og hvordan ting kan ha vært bygd, samt eksperimentell arkeologi.

Eskil nevner at han formidler blant annet smedarbeidet i praksis og matlaging over bål. Her er det interessant at han faktisk benytter seg av poteter, som først kom inn i matvanene på 1700-tallet. Jeg tror Eskil mener at han vil formidle at det er mulig å lage mat over bål, samme hva type råvarer som blir brukt, og at man ikke er avhengig av moderne komfyrer eller mikrobølgeovner for å få det til. Men det han faktisk glemmer, og som folk gjerne tar for gitt er matvarer som de tror *alltid* har eksistert i Norge, men som er blitt importert på et senere tidspunkt. Publikummet kan på den

måten bli villedet til å tro at også vikingene spiste denne type mat. Matvarer fra vikingtid er i tillegg noe som synes å ikke bli formidlet i noen større grad.

5.2.2 Oppsummering

Vikingfestivalen fremstilles som en popularisert, levende utstilling i friluft. Denne ”utstillingen” blir en museal opplevelsessone hvor museets besøkende kan tre inn og bli en del av den – en iscenesettelse av fortiden. Museet fremstår på den måten som ”opplevelsesarena” i konkurranse med andre kulturtilbud. Dette gjør museet for å trekke til seg besøkende. Samtidig må det museet formidler ha en faglig basis. En iscenesettelse av fortiden er en dramatisert og ritualisert fortelling om fortiden, og denne fortellingen skal forsøke å gi kunnskap. Iscenesettelsen retter seg mot opplevelse, som gir muligheten for tilegnelse og internalisering av tolkningen av fortiden, tradisjonen og kulturarven (Selberg, 2002: 26). 1800-tallsmyter om vikingene blir gjerne brukt av turistindustrien, Lofotr Vikingmuseum kan også sees som en del av denne turistindustrien, som skal trekke til seg turister og besøkende. Vikingtiden er viktig som en merkevare til turister, og stereotyper brukes som kulturell markør, i tillegg blir vikingfestivalen kun arrangert i sommertiden. Igjen for å trekke til seg turister, som har sommerfri. På denne måten blir vikingfestivalen idyllisert ved at vikingtiden blir assosiert med sommertid, vakkert vær, og utarbeid. Visuelt preges vikingfestivalen av den myteomspunne tiden; festivalstedet er nesten plettfritt for søppel, stedet er vakkert og de mindre attraktive sidene ved vikingtiden er fjernet. De fleste hobbyvikingene er også kledd som høvdinge, jarler, husfruer og dronninger, som også bidrar med at myten om vikingtiden blir formidlet gjennom vikingfestivalen. Dette kan ha noe med at festivalen er et familietilbud og barna skal skånes. Budskapet og de signalene vikingfestivalen formidler spiller på den måten på det komfortable og trygge.

Festivalen vektlegger eksperimentell arkeologi og håndverkskunnskap i stedet for arkeologiske objekter og deres kontekst.

5.3 Hva er hobbyvikingenes bakgrunn for interessen for vikingtid?

Jeg ville her finne ut hvorfor de har denne fascinasjonen og interessen for akkurat vikingtiden, og for muligens se om dette har med den myteomspunne vikingtiden å gjøre. Jeg stilte syv av informantene følgende spørsmål:

”Hvorfor er vikingtiden så interessant?”

Noralf: ”Det begynte for meg som en liten guttunge, selvfølgelig med bilder av sverd og spyd. Og så senere ble det mer interessant når jeg kom inn i det [vikinghistorien]. Jeg har alltid vært interessert i historie. Men interessant fordi det er først og fremst en myteomspunnet tid. Vikingmyten med tøffe krigere i vikingbrynjer og alt det der, det var vel noe av innfallsvinkelen, det var en mulighet til å gå rundt i tøffe klær, sverd, hjelm og alt det der. Etter hvert som jeg har kommet mer inn i det [vikingtiden] så har jeg gått ganske mye bort fra det og gått mer over til det jeg tror er historisk virkelighet. Det begynte med at jeg var med på et arrangement i Vestfold hvor de skulle lage jern av myrmalm. Det var kjempegøy og gav mersmak for alle. Vi bestemte oss for å arrangere et vikingmarked og et vikinglag for historieinteresserte. Hvorfor det ble vikingtid er nok fordi jeg kommer fra Horten i Vestfold, og vi har Borrehaugene rett ved siden av, og Gokstadhaugen og Oseberghaugen er rett i nabolaget, så det var naturlig. Nå har det gått 14 år og det er et veldig hyggelig miljø og mye å sette seg inn i. Vestfold er jo et vikingfylke. Så det var naturlig å satse på den perioden.”

Olav: ”Nei, jeg tror det er fordi vikingtiden var en av våres storhetstider.”

JKS: ”Og er det på grunn av dette at du har interessert deg for vikingtiden?”

Olav: ”Det kommer sikkert på grunn av det. Vi lærte jo på skolen om den norrøne tiden, mytene og gudelæren. Og det er jo spennende. For min del så er jo også museet her oppe en stor pådriver. Hadde vi ikke hatt det, så er det ikke sikkert at vi hadde vært interessert. Da de innkalte til møte for å danne en venneforening, da ble man jo bare mer drevet inn i det.”

Eskil: ”Den gangen vi gikk på skolen så lærte vi at vikinger var et enkelt folkeferd, og desto mer du graver i denne materien om håndverket deres, desto flere spørsmål får du. Det er morsomt å se og lure på hvordan de løste forskjellige ting. Arkeologene finner forskjellige funn, men så vet de ikke hva det er for noe, da kan de komme til en som har drevet som ”viking” i flere år og få svar at ”jo den fungerer på den måten og kan brukes slik og slik.”

Øyvind: ”Jeg interesserte meg allerede for vikingtiden i 2. og 3. Klassen på barneskolen. Og trente med tresverd og treskjold i årevis når jeg gikk på barneskolen.”

Krisitn: ”Håndverket, det var vel det som jeg kom borti. Samholdet og det sosiale, men jeg har bestandig vært et håndverksmenneske, og jeg har bestandig strikket, og når jeg ble med i vikingmiljøet, så måtte jeg bare finne på noe annet å gjøre, fordi strikkepinner hadde de jo ikke i vikingtiden.”

Torjus: ”For meg så er det handverket, og formidlingen av det. Og den gleden jeg har ved å selv få til noe.”

Maria: ”Det jeg synes er vakkert å se på, det kan spores tilbake til vikingtiden. Husholdet og den sosiale biten at man ikke er ensom. Det at man i dag bor i store hus helt alene, det holder ikke, det er ikke et liv.”

5.3.1 Diskusjon

Som man ser av svarene jeg fikk her så kunne fire av syv informanter fortelle at de allerede fra skolen begynte å interessere seg for vikingtiden, og at myten om denne tiden kan ha spilt en viktig rolle er det ingen tvil om. Guro Jørgensen har i sin hovedfagsoppgave fra 2003, foretatt en gjennomgang av lærebøker for barneskolen fra 1860- 2000. I sin undersøkelse fant hun blant annet ut at vikingtiden ble viet flere antall sider enn annen fortid. Vikingtiden har dermed spilt en større rolle i oppdragelsen av nordmenn (Jørgensen, 2003: 70). Kavanagh påpeker også at tankene rundt historien legges til grunn i fra hva vi lærer på skolen (Kavanagh, 2000: 160). Dette vil si at skoleverket skaper grunnlag for hva vikingtid innebærer og hva vikingtiden symboliserer. Det er her det heroiske ved vikingtiden gjerne legges til grunn hos elevene – myten om vikingtiden. Dette resultatet kan vi også se ganske markert i informantenes svar ovenfor; det er skoleverket som har lagt grunnlaget for interessen til vikingtid, gjennom å vektlegge vikingtid i lærebøkene. ”Vikingmuseet” har senere ”tatt over” denne rollen, som Olav nevner har vært en stor pådriver for videre interesse. Teorien om kjønnsmyten ser man klart her ved at interessen for vikingtiden hos de fleste mannlige informantene nettopp har vært at mannen drar i viking, kjemper og sloss. Vektlegging av teknologi, våpen og prestisje ble hevdet å avspeile en mannsverden (Olsen, 2002: 242). I tillegg viser det seg at lokal tilhørighet har spilt en rolle for Noralf, som kaller Vestfold for vikingfylket, og er et fylke som kan føres tilbake til en storhetstid i vikingtiden med Borrehaugene, Oseberghaugen og Gokstadhaugen. Dette er en myte som igjen finnes i beliggenheten – et myteomspunnet område. Se kapittel 5.7 for drøfting av dette temaet.

De tre andre informantene, Kristin, Maria og Torjus, hadde andre begrunnelser for hvorfor vikingtiden var interessant for dem. Kristin og Torjus nevner spesielt håndverket som den første innfallsvinkelen for interessen for vikingtiden. Håndverket gjenspeiler også kjønnsmyten, ved at kvinner ofte plasseres ved veven eller den hjemmelige atmosfære. Kristin har selv plassert seg i denne rollen på vikingfestivalen, hvor hun arbeider med nålebinding og brikkeveving. Maria interesserer seg for vikingtiden på grunn av det estetiske, og hadde en mer nostalgisk tilnærming til vikingtiden. Vikingtiden er interessant for Maria fordi hun tenker på den tiden som en nostalgisk tid hvor mennesker bodde sammen og passet på hverandre. Likevel er dette noe man ikke vet særlig mye om, og tankegangen til Maria kan settes i sammenheng med det Lowenthals syn på nostalgi, om hvordan man tenker oss at det kunne ha vært. Smerten og skyggesidene ved fortiden er fjernet, og Maria har endret fortiden til det hun ønsker at den skal være.

Bakgrunnen for interessen til vikingtid viser seg å ha sammenheng med den myteomspunne tiden, både ved at skolen har bidratt med å lære om den heroriske vikingtiden, i tillegg til håndverkstradisjoner og følelsen for at nostalgi og lengsel blir knyttet til tankene om vikingtid.

5.4 Hvilket fag henter hobbyvikingene kunnskapen sin i fra?

Jeg var her interessert i å finne ut om arkeologi var et fag de hentet sin kunnskap om bekledning og utstyr, og jeg stilte følgende spørsmål:

”Hvilke fagfelt er det du innhenter kunnskapen din fra?”

Eskil: ”Jeg ser på bilder av gjenstander og ser på gjenstander. Jeg har også noen kolleger som er arkeologer, og de kommer med sine synspunkter.”

Olav: ”I frender av Lofotr så bruker vi museet, og arkeologene som jobber der, pluss en god del litteratur. Mens i Lofoten vikinglag så er det grunnleggeren [også bakgrunn fra museet] der som sitter med enorm kompetanse om tekstil, og generelt om håndverket fra vikingtid”

Maria: ” Det er fra arkeologien, mye litteratur om tekstiler, litt fra av å se på originalene på museene. Og så har jeg utprøvd teknikker i min jobb på vikingmuseet. Der jobbet jeg mye med Osebergrevlen og sumakteknikken.”

Kristin: ” Nålebindingen lærte jeg ved å gå på et kort kurs borte på Borg. Brikkeveven den bestilte jeg fra folkemuseet i Oslo, og leste meg til hvordan jeg skulle gjøre det og begynte der, så gikk jeg på et kurs via Borre Vikinglag etter på. Og var på et kurs på Borre markedet i fjor.”

JKS: ” På disse kursene, er det kun tekstil det går ut på? Eller blir det fortalt om de arkeologiske funnene også?

Kristin: ” Det blir fortalt litt om funnene og, eller hvor de forskjellige båndene er funnet, i hvert fall i laget [Vikinglaget]. Og jeg har fått kopier av mønstrene. Det er både Snartemofunnet og Oseberg.”

Vladimir: ” In the group [Den polske vikinggruppen Bielska] there are some archaeologist, some study history. And we also have access to almost every library that is available.”

JKS: ”And is it important to look in the archives of archaeology?”

Vladimir: ” That is the most important thing, because we don't want to mix up the real re-enactment with LARP⁴. This is just fantasy, they dress up in everything they want. And we need to have these boundaries to make a distance to this.”

Noralf: ”Rapporter fra arkeologiske utgravninger. Går på museum. Jeg snakker med andre som har lest og studert. I blant ser jeg på sagaene, ikke så mye siden jeg vet de er tvilsomme som skriftlige kilder, men det er litt å plukke der. Men jeg går etter veldig mye arkeologiske funn og også tradisjoner som er blitt holdt i live opp til nyere dato. For eksempel veveteknikker og slikt (...). Bortsett fra arkeologistudenter, er det få som leser flere arkeologiske publikasjoner enn vi som driver med dette her. Fordi vi vil jo vite hvor tingene er i fra, hvilken kontekst de var i, når de kommer fra, hvordan de så ut.

Harald: ”Alle tingene jeg lager studerer jeg ganske nøye. Og når publikummet spør kan jeg si at den er der og der i fra og fortelle om funnomstendighetene. Og jeg kikker ganske nøye på rapporter som er skrevet av arkeologer før jeg setter i gang med ting, slik at det blir så nært opp som mulig i hvert fall. Men noen ganger blir det gjetting også, siden noen ting er råtnet bort og deler mangler, så må man bare prøve å fullføre.”

⁴ LARP (*Live action role playing*) som på norsk kalles LAIV er definert av Hanne Grasmo som en forberedt og planlagt improvisasjonsteater som søker å levendegjøre et fantasisamfunn over en kortere periode (Grasmo, 1998: 9). (GRASMO, H. 1998. *Levende rollespill: laiv*, [Oslo], Gyldendal fakta.)

Eric: "I take archaeology as a catalogue for me, because I have a lot of books about things that are found, and I just read through it and say: "Wow, that looks cool, I'll make that." And it is also interesting for the re-enactors that don't read a lot. They just come and say: "I need a knife this and that, and it should be according to a grave found, or whatever, and then I can tell them: "Yes, I have, it is Birka grave number 114, and if it is exactly what he wants, I open the book, and I forge it."

JKS: "And what about your equipment. This is also based on..."

Eric: "Yes, this is a reconstruction. We don't really know how the Viking forge looked like. What we know is the stone, soapstone, and we know how the fire looked like because of the slag we've found. The rest is guesswork. And this is transportable, so I can take it on markets. On longer [lasting] markets, [I would put] a forge on the ground, [and] build a ground forge. But on such [dette markedet] markets it is difficult, it is like a compromise. I am quite sure the Vikings worked on the ground, but if you do this on the markets, it is very annoying with the tourists, because you have to look up and tell them what you do, and that does not work, so we just put it up, and that's modern work. This forge is found in Russia, from 940, but the original I am sure was short and down to the knees. And I am used to work standing, because I am a modern black smith."

Håndverk er integrert i eksperimentell arkeologi (Narmo, 2009: 44), noe som noen av hobbyvikingene også mener de bedriver. I intervjuet med Noralf og Olav kom vi tilfeldigvis inn på temaet om eksperimentell arkeologi, og jeg valgte å spørre noen av de andre informantene om de også mente de drev med eksperimentell arkeologi. Dette er også noe som kan belyse det fagfeltet de innhenter kunnskapen sin fra.

Noralf: "Som en handverker ser jeg på ting på en annen måte enn arkeologen. Jeg har sett tolkninger som jeg mener er direkte feil tolket, fordi fra et handverksmessig synspunkt så er det feil, vi ville aldri ha funne på å gjøre det slik. Og det er også noe med den eksperimentelle arkeologien at du finner ut at nei den kan faktisk ikke ha fungert slik, men kanskje på den andre måten. Og det er klart at på slike markeder som dette får vi testet ut mange ting. Vi får for eksempel testet ut hvordan å få en teltduk tett, Hva er best av lin eller ullduk? Hvordan kan teltene ha vært knuppet igjen? Er det best med spenner? Skal du ha løpeganger og alt det der som vi egentlig ikke vet noe om, fordi det er bare treverket som er blitt bevart. Sko, hvordan skal de sys for å vare, hvilke lærkvaliteter må du bruke... Ja slike ting."

Olav: "I Frender av Lofotr er vi knyttet opp mot museet som en venneforening, der vi prøver å få til et gjensidig samarbeid til museet. Der vi skal hjelpe dem, for eksempel under denne vikingfestivalen. I fjor hadde vi en dag der vi laget mat til en stor del av deltagerne, i kokegrop. Og i Lofoten vikinglag går det veldig mye på tekstil (...) Det blir på en måte eksperimentell arkeologi alt sammen. Å prøve å sette seg inn i situasjonen for å løse oppgaver.

For eksempel slik med jernblestringen. Der vi bare vet litt om hvordan det ble gjort, så for hver gang vi gjør det så lærer vi nye ting, kanskje vi må gjøre det slik, kanskje vi må gjøre det slik. Og det samme er når vi brente kull.”

Maria, Eskil og Eric var de jeg fikk spurt om de mente selv at de drev med eksperimentell arkeologi, noe som de bekreftet i forhold til håndverket sitt.

5.4.1 Diskusjon

Alle informantene benytter seg av resultater fra den arkeologiske kunnskapsproduksjonen for å finne fram til kunnskap om utseende, hvilket materiale objektene er laget av, hvor objektene er funnet og så videre. De fordyper seg i denne kunnskapen både av egen interesse, for å formidle videre og for å kunne kopiere og lage objektene til seg selv og/eller for salg. Kildene til denne kunnskapen finner de blant annet i arkeologiske rapporter, i oversiktsverk over gjenstander og i tillegg ved kurs i håndverk fra vikingtid. De finner den også i samtaler med arkeologer.

Kunnskapen finner de også ved å drive med eksperimentell arkeologi. Olav er et godt eksempel på det siste. Han er med i to lag som heter Frender av Lofotr og Lofoten vikinglag. Mye av de aktivitetene de driver med der har forankring i eksperimentell arkeologi. Grunnen til at han ble med i lagene var også håndverkstradisjonene som han syntes var spennende; det å kunne lage jern, det å smi, og å lage mat og klær.

Kavanagh peker på at replikaer og kopier av objekter, og ved å lære seg hvordan objektene ble laget, egenskapene som måtte til, bruken av objektet, eller ved å prate med mennesker som har samme kunnskap vil føre til en dypere innsikt om fortiden (Kavanagh, 2000: 112). Jonathan Bell ved Ulster Folk and Transport Museum har også snakket om viktigheten av eksperimenter ved museene og hvordan dette ikke bare forteller noe om fortidens teknologier, men også om sosiale strukturer (Kavanagh, 2000: 112). På vikingfestivalen var det aktiviteter blant annet i form av plantefarging, ølbrygging, kokegrop, jernvinne, oppvarming av vann med varme steiner, samt hobbyvikingenes håndarbeid som bestod av smiing, nålebinding, brikkeveving og grindveving. Disse aktivitetene kan sees i sammenheng med eksperimentell arkeologi.

5.5 I hvilken grad blir arkeologisk materiale benyttet som utgangspunkt i hobbyvikingenes bekledning og personlig utstyr?

Jeg ville her finne ut om bekledning og utstyr var basert på resultater av den arkeologiske kunnskapsproduksjonen. Ved observasjoner og informasjon hentet ut fra intervjuer har jeg her plassert informasjonen inn i skjema til de åtte hovedinformantene, supplert med skrift og fotografier for å lettere få det visuelle uttrykket fram. Her er det også interessant å se hvilken sosial status de forskjellige informantene uttrykker. Dette vil bli tatt opp i diskusjonen og jeg kommer her til å referere til de arkeologiske materialpublikasjonene. Informasjon om blant annet funnsteder og materialet bekledning og personlig utstyr er laget av kom primært fram i informantenes intervjuer, men der jeg har dobbeltsjekket det i etterkant.

Tabell 5.1 Noralfs bekledning og personlig utstyr

Noralf

	Type	Datering	Basert på	Material	Farge	Sosial status
Bukse	Posebukse	Yngre jernalder /Vikingtid	Samtidige kilder og avbildninger	Bomull	Grønn	Høy
Skjorte	Underkjortel	Yngre jernalder /Vikingtid	Tekstilfunn	Lin	Hvit	Høy
Tunika	Kaftan	Yngre jernalder /Vikingtid	Birka	Ull og silke	Grønn, rød, gul	Høy
Sko	Lave sko	Yngre jernalder /Vikingtid	York	Lær		Høy
Veske	Ridderveske	Yngre jernalder /Vikingtid	Karos, Ungarn	Lær		Høy
Smykke	Pilspiss	Yngre jernalder /Vikingtid	O. Rygh avbildning			Ukjent
Luepynt	Doppsko	Yngre jernalder /Vikingtid	Birka	Sølv		Høy
Luepynt	Borreknute	Yngre jernalder /Vikingtid	Borre	Sølv		Høy
Sokker	Nålebundne	Yngre jernalder /Vikingtid	Tekstilfunn, blant annet York	Ull		Høy
Kniv		Yngre jernalder /Vikingtid	Birka			Høy

Informanten hadde både det han kaller for arbeidsklær og festklær. Arbeidsklærne hadde han laget selv, hvor han hadde maskinsydd de lange sømmene på skjorten og lagt opp kantene for hand. Posebuksen var i bomull og maskinsydd. Bomull ble ikke brukt i vikingtiden, da det var ull og lin som var kjent. Skoene var basert på funn fra York. Sokkene var nålebundne og buksene var såkalte posebukser som det er mange avbildninger av, blant annet på billedsteiner fra Gotland, og fra Osebergtekstilene. Han hadde en østlig type kniv som var basert på funn fra Russland, og en tilsvarende, men en mindre kniv som er funnet på Borre, i tillegg til en mønstersmidd kniv av stål,

basert på funn fra Birka, med ringen til å dra i og formen på sliren og skaftet. Originalen er i bronse, men denne var i messing. Vesken var en riddersveske som er blitt funnet i grav 41 i Karos. Selve originalen var mindre. Noralfs veske var blitt laget større for å få plass til moderne ting, men det var samme plassering av beslagene og samme utseende som originalen. I tillegg hadde han en liten pung hvor han hadde ildstål og kvarts for å kunne tenne bål. Skoene var handsydd med undersåle av storfeskinns og oversåle av geiteskinns som originalen. Smykket var en pilspiss som var blitt smidd på Lofotr, den er avbildet i Norges Oldsager av O. Rygh i 1:1 størrelse. Tangene var blitt bøyd slik at han kan bruke det som et smykke rundt halsen. Festdrakten var en kaftan, lue og doppsko inspirert av funn fra Birka, i tillegg til Borreknuten som luepynt.

Fig. 5.12 Festdrakt; Kaftan basert på funn fra Birka, Posebukser, nålebundne strømper i gult og rødt.

Fig. 5.13 Hvit linkjorte og posebukser i bomull

Fig. 5.14 Lave lærsko basert på funn fra York. Se original **Fig. 5.51**

Fig. 5.16 Pilspeiss basert på O. Ryghs tegning. Se O. Ryghs tegning **Fig. 5.64**

Fig. 5.15 Doppsko og Borreknute basert på arkeologiske funn. Se original doppsko **Fig. 5.61**

Fig. 5.17 Ridderveske basert på funn fra Karos, Ungarn. Se original **Fig. 5.54**

Tabell 5.2 Haralds bekledding og personlig utstyr

Harald

	Type	Datering	Basert på	Material	Farge	Sosial status
Bukse	Posebukse	Yngre jernalder /Vikingtid	Samtidige kilder og avbildninger	Ull	Brun	Høy
Tunika	Overtunika	Yngre jernalder /Vikingtid	Tekstilfunn	Ull	Blå	Høy
Sko	Lave remsko	Yngre jernalder /Vikingtid	Funn fra Hedeby	Lær		Høy
Veske	Riddersveske	Yngre jernalder /Vikingtid	Funn fra Karos, Ungarn			Høy
Kniv		Yngre jernalder /Vikingtid	Funn fra Birka			Høy
Stol		Yngre jernalder /Vikingtid	Funn fra Oseberg	Tre		Høy
Smykke	Seltann og isbjørntann	Moderne				

Harald var kledd i brune posebukser, blå overtunika og brune, lave lærsko. Vesken var av samme type veske som Noralf hadde, en riddersveske basert på funn fra Karos i Ungarn. Kniven var også av samme type kniv som Noralf hadde, basert på funn fra Birka. I tillegg hadde han en østlig type kniv basert på funn fra Russland. Ved siden av salgsboden hadde han plassert stolen sin, som var basert på Osebergstolen.

Fig. 5.18 Blå ulltunika, brune posebukser, kniv basert på Birka

Fig. 5.19 Ridderveske basert på funn fra Karos, Ungarn. Se original **Fig. 5.54**

Fig. 5.21 Lave remsko basert på funn fra Hedeby. Se skotype 3 **Fig 5.53** Skotype 1-10 fra Hedeby. (Groenman-van Waateringe, 1984, fig. 12)

Figure 5.20 Rekonstruksjon av Osebergstolen

Tabell 5.3 Kristins bekledning og personlig utstyr

Kristin

	Type	Datering	Basert på	Material	Farge	Sosial status
Underkjole	Serk	Yngre jernalder /Vikingtid	Tekstilfunn	Lin	Hvit	Høy
Overkjole	Selekjole	Yngre jernalder /Vikingtid	Tekstilfunn	Ull	Lilla	Høy
Smykke	Anheng	Yngre jernalder /Vikingtid		Rav		Høy
Smykke	Anheng	Yngre jernalder /Vikingtid		Glassperler	Multi	Høy
Smykke	Skålforma spenner	Yngre jernalder /Vikingtid				Høy
Smykke	Moderne	Moderne				
Sokker	Nålebundne	Yngre jernalder /Vikingtid		Ull	Grønn	Høy
Sko	Halvhøye sko	Yngre jernalder /Vikingtid	Oseberg	Lær		Høy

Da jeg intervjuet Kristin var hun kledd i en kortarmet, lilla linkjole, i tillegg til grønne nålebundne sokker. Under intervjuet informerte hun meg om hennes andre kjole, en selekjole: Langermet linkjole i hvitt, med en overkjole i lilla ull, se fig. 5.21. Kjolen var håndsydd der hvor sømmene var til syne, men maskinsydd på sømmer som ikke

syntes. Hun bar et moderne gullsmykke, men hadde perler, rav og skålforma spenner på selekjolen. Av praktiske årsaker lot hun være å bruke den kjolen den dagen, fordi hun skulle demonstrere brikkeveving, og da følte hun at smykkene var i veien. Skoene hennes var basert på Osebergstøvlene.

Fig. 5.22 Foto: Endre Wingereid. Hvit linkjole, lilla selekjole med skålforma spenner, glass og ravperler som er basert på arkeologiske funn. Se for eksempel originale i **Fig. 5.57** og **Fig. 5.58**

Fig. 5.24 Grønne nålebundne sokker.

Fig. 5.23 Kristins og Eskils sko. Halvhøye lærsko basert på Osebergstøvlene. Se originale **Fig. 5.52**

Figure 5.25 Kristins salgsvare: Nålebindingprodukter, brikkevevde bånd m.m.

Tabell 5.4 Olavs bekledding og personlig utstyr

Olav

	Type	Datering	Basert på	Material	Farge	Sosial status
Bukse	Smal	Romersk Jernalder	Thorsberg offerfunn	Ull	Rødbrun	Høy
Skjorte	Underkjorte	Yngre jernalder /Vikingtid	Tekstilfunn	Lin		Høy
Sko	Lave remsko	Yngre jernalder /Vikingtid	Hedeby	"Sofaskinn"		Høy
Kniv	Damask	Yngre jernalder /Vikingtid				
Smykke	Ringnål	Yngre jernalder /Vikingtid		Jern		

Olav var kledd i en smal bukse basert på Thorsbergbuksen og en skjorte av lin. Smykket var en ringnål som var selvprodusert og basert på et arkeologisk funn. Kniven var ”damasksmidd”, som vil si at damasceringsteknikken var benyttet.

Fig. 5.27 Linkjorte, ullbukser basert på Thorsbergfunnet. Se Fig. 5.47

Fig. 5.26 ”Damasksmidd” kniv.

Fig. 5.28 Ringnål basert på funn. Se Fig. 5.55

Fig. 5.29 Lave lærsko i moderne "sofaskinn", basert på funn fra Hedeby. Se skotype 7 Fig 5.53

Tabell 5.5 Eskils bekledding og personlig utstyr

Eskil						
	Type	Datering	Basert på	Material	Farge	Sosial status
Bukse	Smal	Yngre jernalder /Vikingtid	Tekstilfunn	Lin	Hvit	Høy
Sko	Halvhøye sko	Yngre jernalder /Vikingtid	Oseberg	Skinn		Høy
Smykke	Perler	Yngre jernalder /Vikingtid	Gravfunn	Glass	Multi	Høy
Kniv/sverd	Skramasaks	Yngre jernalder /Vikingtid	Funn fra Bamble /O.Rygh tegninger			Høy

Eskil var kledd i en linbukse, og informanten nevnte at han kun brukte ull, lin og skinn når han var ”viking”. Likevel kunne jeg observere at han hadde på seg moderne sko under intervjuet. Dette forsvarte han med at ”vikingskoene” var ødelagt, og han måtte ha dem inn til reparasjon, han ville nemlig ødelegge dem mer. Disse skoene var Osebergskoene (se fig. 5.24). Noe av bekleddingen han eide var maskinsydd i sømmene, men han ønsket seg håndsydde klær, når han skulle fornye bekleddingene. Var det maskinsydd så skulle det ikke vises på utsiden, fortalte han. Rundt halsen bar han et perlesmykke av glass. Av personlig utstyr hadde han ei skramasaks som er blitt funnet på Thorsdal gård i Bamble. Den var egenprodusert etter Oluf Rygh sine tegninger.

Fig. 5.30 Hvite linbukser og skramasaks basert på O. Ryghs tegninger. Se **Fig. 5.62**

Fig. 5.31 Perler på en snor med ravanheng. Se **Fig. 5.58**

Figure 5.32 Eskils salgsvare

Tabell 5.6 Marias bekleddning og personlig utstyr

Maria

	Type	Datering	Basert på	Material	Farge	Sosial status
Kjole	Underkjole	Yngre jernalder /Vikingtid	Tekstilfunn	Lin	Hvit	Høy
Kjole	Overkjole	Yngre jernalder /Vikingtid	Tekstilfunn	Ull	Blå	Høy
Kåpe		Yngre jernalder /Vikingtid	Ukjent	Ull	Rød	Høy
Sokker	Nålebundet	Yngre jernalder /Vikingtid	Tekstilfunn	Ull	Naturlig Hvit	Høy
Sko	Halvhøye sko	Yngre jernalder /Vikingtid	Hedeby	Lær		Høy

Maria var kledd i en kort sommerlig linkjole under intervjuet. I tillegg hadde hun en langermet blå ullkjole, og en kåpe i rødt. Sokkene var nålebundet i ull og skoene var basert på funn fra Hedeby.

Fig. 5.33 Kjole og kåpe i blått og rødt – en dronning verdig.

Fig. 5.34 Høyere sko basert på funn fra Hedeby. Se skotype 5, 6, 8, 10 **Fig 5.53**

Tabell 5.7 Øyvinds bekledding og personlig utstyr

Øyvind						
	Type	Datering	Basert på	Material	Farge	Sosial status
Bukse	Posebukse	Yngre jernalder /Vikingtid	Samtidige kilder og avbildninger	Lin	Blåsort	Høy
Skjorte	Underskjorte	Yngre jernalder /Vikingtid	Tekstilfunn	Lin		Høy
Tunika	Overtunika	Yngre jernalder /Vikingtid	Tekstilfunn	Ull	Rød	Høy
Sko	Høye støvler	Yngre jernalder /Vikingtid	Hedeby	Lær		Høy
Smykke	Torshammer	Yngre jernalder /Vikingtid				Høy
Smykke	Frøyamulett	Yngre jernalder /Vikingtid	Rällinge, Sverige			Høy
Smykke	Nål	Yngre jernalder /Vikingtid	Kvinnegrav Lurøy			Høy
Smykke	Nål	Yngre jernalder /Vikingtid	Kvinnegrav			Høy
Skjold	Krigsskjold	Yngre jernalder /Vikingtid	Gokstad			Høy
Øks	Krigsøks	Yngre jernalder /Vikingtid	Oluf Ryghs tegninger			Høy

Øyvind var kledd i en gjennomsnittsdrakt fra 800-tallet. Drakten bestod av en underkjortel i lin, overtunika i ull og posebukser i lin. Drakten var håndsidd og plantefarget. Skoene var basert på funn fra Hedeby, men i likhet med Eskil, var skoene inne til reparasjon, og han hadde dermed moderne sko på seg da jeg intervjuet ham. Av smykker hadde han både dekorative smykker som Torshammer og frøy-amulett, og smykker av funksjonell betydning: Nåler til holde sammen skjorten, basert på funn fra Lurøy. Han hadde ei øks som var basert på funn datert til 900-tallet og et skjold basert på skjoldet fra Gokstad.

Fig. 5.35 En kriger av høyere sosial rang. Rød tunika, hvit linkjorte, mørkeblå posebukser og moderne militærsko.

Fig. 5.36 Diverse smykker; S-formet nål, Lurøynål, Torshammer og Frøy-amulett. Se original Frøy-amulett **Fig. 5.60**

Fig. 5.37 Skjold basert på Gokstadfunnet

Fig. 5.38 Øks basert på O. Ryghs tegninger. Se O.Ryghs tegning **Fig. 5.63**

Tabell 5.8 Torjus' bekledding og personlig utstyr

Torjus						
	Type	Datering	Basert på	Material	Farge	Sosial status
Bukse	Posebukse	Yngre jernalder /Vikingtid	Skriftlige kilder, avbildninger	Lin	Mørkeblå	Høy
Bukse	Smal	Yngre jernalder /Vikingtid	Tekstilfragmenter	Lin		Høy
Skjorte	Underskjorte	Yngre jernalder /Vikingtid	Tekstilfragmenter	Lin		Høy
Tunika	Overtunika	Vikingtid/Middelalder	Tekstilfragmenter	Ull	Mørkeblå	Høy
Sko	Lave sko	Yngre jernalder /Vikingtid	Oseberg	Lær		Høy
Smykke	Anheng	Yngre jernalder /Vikingtid	Skattefunn Hidennes	Forgylt bronse		Høy
Smykke	Ringnål	Yngre jernalder /Vikingtid	Birka	Forgylt bronse		Høy

Torjus fortalte at store deler av hans bekledding lå i tidsperioden 800-1200, og var basert på funn fra Birka og Hedeby, men også fra gjenstander oppover i tidlig middelalder, fordi han også reiser rundt på middelaldermarkeder. Han var ikke redd for å bruke en bekledding som lå i en tidsmessig grensesone på en vikingfestival. Snittene på tunikaen hans var basert på 1100/1200-tallet. Tunikaen var laget i vadmél som var godt stampa for å få den tett og god. Buksene var både smale linbukser og de såkalte posebuksene i lin. Buksene var håndsydd, tunikaen var maskinsydd i de lange sømmene, med håndsydde detaljer. Skoene var basert på Oseberg, men med litt mer moderne vinkling. Han hadde for eksempel tykkere såler enn det som var brukt på Osebergskoene. Han hadde også senket dem, slik at han ikke behøvde å bruke snoren. Informanten hadde også personlig utstyr som en liten pung med kam, småmynter og en brynestein. Når det gjaldt smykket han berte, så var det basert på skattefunnet fra Hiddensee ved Rügen, Tyskland.

Fig. 5.39 Linkjorte og linbukse

Fig. 5.40 Moderniserte lærsko basert på sko fra Osebergfunnet. Se originale **Fig. 5.52**

Fig. 5.41 Anheng basert på gullskatten fra Hiddensee. Se original **Fig. 5.59**

Fig. 5.42 Ringnål basert på funn fra Birka. Se original **Fig. 5.56**

5.5.1 Diskusjon

Jeg vil i det følgende diskutere informantenes bekledding og utstyr ut i fra de arkeologiske funnene vi har, samt diskutere hvilken status de signaliserer på grunnlag av den bekleddingen og det utstyret de har valgt.

Mesteparten av den kunnskapen vi har om Norrøn bekledding, smykker og tekstiler kommer fra de arkeologiske funnene. Kunnskapen kommer fra litterære kilder og skrevne lover (Ewing, 2006: 13-17), i tillegg til avbildninger på gullgubber, billedsteiner, Osebergrevlen og Bayeaux-teppet. De fleste arkeologiske funnene er tekstilfragmenter, smykker, utstyr og våpen fra gravfunn (Ewing, 2006: 15, Roesdahl, 1993). Som man vet så er ikke bevaringsforholdene under jord så gode for tekstil, og funn av hele fabrikater er derfor svært sjeldent og krever uvanlig god jordkvalitet. Spor etter tekstiler blir til tider funnet under smykker, siden salt fra smykkene bidrar med å bevare tekstilene. Man kan gjennom disse sporene fastslå veving, tråd og farge (Ewing, 2006: 15). Snitt og utforming er dermed stort sett basert på tolkninger og teorier.

Fig. 5.43 Tekstilfragmenter funnet i York, utstilt i The British Museum.

Gravminner er blant de aller viktigste elementene for en arkeolog når man forsøker å rekonstruere forhistorien. Menneskers forestillingsverden, religion og endringer og påvirkning i seder og tro kan tolkes ut av både gravgodset, gravleggingsmåten: likbehandling, orientering av den døde, gravkiste, haugens oppbygging osv. Gravutstyret er materialet som er blant det viktigste for vår forståelse av jernalderssamfunnet i Norge (Stenvik, 1982: 88, Solberg, 2003: 216). Det er som oftest fra gravutstyret man kan si noe om bekledning og utstyr.

Menneses bekledning

Menneses bekledning i vikingtid bestod primært av en underskjorte, en overtunika, en kappe eller en jakke med skrålukking og bukser (Ewing, 2006, Glæsel, 2008). Buksene var ofte i Thorsbergssnitt, altså med smale ben (Glæsel, 2008: 15). Men det er også funn som er blitt tolket som posebukser (Hägg, 1984: 38, Ewing, 2006: 97)

Tunika

Både ull og lin er representert i funnene av tunika. Menns ytre overdel var en overtunika og den var laget av ull. Lengden ble antakeligvis bestemt av eierens rikdom. En rik mann ville gjerne bruke mer stoff enn hva som var nødvendig, mens en fattig mann antakelig ikke ville kaste bort stoff på unødvendig lengde. Tunikaen ble dratt over hodet. Som regel var det ikke noe feste, men noen få hadde en enkel knapp til å feste halsåpningen. Vikingtidens tunikaer var gjerne dekorerte med fargerike ullbånd . Båndene var rundt halsåpningen, ermene og nederste del av tunikaen (Ewing, 2006: 147). Både Øyvind og Harald har en overtunika i ull som symboliserer rikdom og makt, med dens brikkevevde bånd, men også av fargevalg. Farger som rød og blå blir gjerne tolket som farger verdig en konge, eller i alle fall en person med høy rang. Fargen rød, som blir plantefarget med krapp, en plante som vokser naturlig i vestlige Asia og deler av Europa, men ikke i Skandinavia, må ha vært både vanskelig og dyr å få tak i, og signaliserer at personen har vært av høy status (Solberg, 2003: 170). Torjus bærer en tunika som også symboliserer makt på grunn av dens mørkeblåfarge.

Det er svært sjeldne tekstilfunn som kan si noe om vikingtidens draktsjikt, men man har derimot funn fra tidligere perioder. Av arkeologiske funn i Norge, som har hatt stor betydning for kunnskapen om draktsjikk i jernalderen, er utgravingen gjort på

gården Eide/Evebø i Sandane, Gloppen kommune. Her er det gjort funn av en hauglagt mann som hørte til samfunnets elite. Dateringen på graven ble gjort til folkevandringstiden, fra 400 til 560/570e.Kr. Mangfoldet av bevarte tøyfragmenter i graven gjør den til en av de viktigste kildene til vår kunnskap om draktskikk i jernalderen. Arkeologen Bente Magnus har analysert denne drakten og funnet ut at Evebøhøvdingen bar en overtunika i ull. Nyansene i fargene varierer fra lys brunlig til grønn- sort- brun. Halsåpningen var dekorert med brikkevevd ullbånd med dyremotiver i brunlig farge på mørk bakgrunn (Magnus, 1982: 68).

Undertunika

Noralf, Harald, Olav, Øyvind og Torjus bærer undertunika i lin, lengden på ermer og skjørt er såpass lange at dette også signaliserer at personene er fra øvre samfunnslag i vikingtid. Under tunikaen ble det trolig brukt en undertunika. Denne var lagd av enten ull eller lin. Konstruksjonen er lik overtunikaen, men ermer og skjørt var laget lengre. Det er mulig dette ble gjort for å kunne vise andre at eieren var rik nok til å ha råd til en undertunika. Evebøhøvdingens undertunika var i fin myk ull, farget i blodrødlig farge med pyntelige brikkevevde bånd på ermene. Nakken og falden på tunikaen var også dekorert med brikkevevd bånd. Båndene var brodert med gulaktige dyrefigurer på rødlig bakgrunn med sorte kanter (Magnus, 1982: 68).

Kaftan

Noralfs festbekledning bestod blant annet av en kaftan. I de rikeste gravene fra Birka er det funnet kaftanlignende jakker av fin ull og lin, lukket med knapper eller med skrålukking og et praktbelte. Disse kaftanjakkene har silkebroderier med sølv- og gulltråd i tillegg til annen gulltrådpynt gjort i orientalsk stil (Ewing, 2006: 108-109, Roesdahl, 1993: 44, Hedenstierna-Jonson, 2006: 47). Noralfs kaftan er i likhet med de arkeologiske funnene også silkebrodert med sølv og gulltråd, og lukket sammen med knapper. Både jakke og hovedbekledningen i de arkeologiske funnene har utgjort ett sett siden delene passet sammen. Dette har blitt tolket som en alminnelig draktskikk i samfunnets høyeste lag (Roesdahl, 1993: 44). Noralf fremstår dermed også som en mann med mye makt og rikdom. I tillegg fremstår han som en mann fra krigerklassen fordi en kaftan er assosiert med de østlige fjellstammene og stammer originalt fra tyrkere og persere i sentral Asia. I løpet av vikingperioden adopterte krigerklassen i Russland denne orientalske moten; muligens på grunn av byttehandel og krigstokter

med den tyrkiske og islamske verdenen. I fem av gravene i Birka (Bj56, Bj414, Bj716, Bj949, Bj1074) ble kaftanjakkene festet i frontdelen med små bronseknapper. De andre kaftanjakkene ble holdt sammen av et tekstilbelte, ofte av silke (Hedenstierna-Jonson, 2006: 47). Noralfs kaftan er blant annet holdt sammen av knapper.

Bukser

Det fremstår fra Gotlands billedsteiner, Osebergrevlen og Bayeaux-teppet at det ble brukt minst to forskjellige buksetyper: En vid, posete bukse i knelengde og en smal i fullengde (for eksempel Thorsbergbuksene). Uheldigvis er det ikke mange av funnene som er identifiserbare som bukser.

Fig. 5.45 Posebukser fra billedsteiner i Gotland. Ewing, 2006 fig. 66

Fig. 5.44 Posebukser illustrert på Osebergrevlen. Ewing, 2006 fig. 54

Fig. 5.46 Smale bukser i fullengde, lignende Thorsbergbuksene. Utsnitt av siste scene i Bayeux-teppet. Rekonstruksjon.

Noralf, Harald, Øyvind og Torjus bruker blant annet posebukser i sin bekledning. Noralfs posebukse er laget av bomull, et stoff som i vikingtiden ikke var kjent. Harald, Øyvind og Torjus har i motsetning til Noralf posebukser i lin. Posebukser finnes på flere bildefremstillinger, for eksempel fra bildesteiner fra Gotland og Osebergrevlen, og de er beskrevet i sagaens litteratur (Hägg, 1984: 38). Den vanligste tolkningen er at dette er en orientalsk mote som er blitt tatt med hjem av datidens mennesker som har vært ute i viking (Hägg, 1984: 165). Ved utgravingen av Hedeby havn ble det funnet tøyfragmenter som ble tolket som rester etter et par såkalte posebukser. Tøyfragmentene fra Hedeby var av fin ull. Det er blitt foreslått at buksene var av to farger, gulgrønt og rødt (Hägg, 1984: 38, 164). I følge Hägg er det likheten mellom fragmentene fra Hedeby og skrittet til Thorsbergbuksen som indikerer at det her er snakk om en bukse (Hägg, 1984: 34-38, 163-168). Det er større muligheter for at rester av et par bukser som ble funnet i Birka er av posebuksemodellen. Disse buksene var av lin med små øyner av metall på de nedre kantene. Det er de arkeologiske funnene fra Birka som buksene til Harald, Øyvind og Torjus er basert på. Den eneste buksen som er funnet mer eller mindre intakt er den såkalte Thorsbergbuksen, funnet i Thorsbergmyren i Danmark (Hald, 1980: 328).

Fig. 5.47 Thorsbergbukser og skjorte.

http://www.slesvigland.dk/alle_jpg/stor/1984-04-05-8.jpg

Thorsbergbuksene er funnet som en del av et krigsbytteoffer. Thorsberg-funnet taler tydelig om flere offer-handlinger i tiden fra det siste århundrede f. Kr. til 400-årene e. Kr (Hald, 1980: 70). Selve buksene antas å stamme fra første eller andre århundre e.Kr (Owen-Crocker, 1986: 73), altså eldre romertid. Formen på Thorsbjergbuksene minner om de mange illustrasjonene av menns bukser i vikingtid, blant annet illustrasjonene fra Bayeaux-teppet (se fig 5.46). Materialet er i ull og det er tre separate deler for skrittet. Beinene er forlenget, slik at de dekker over føttene (Hald, 1980: 328-329, Hägg, 1984: 31, Owen-Crocker, 1986: 74).

Evebøbuksene er et annet funn som indikerer smale bukser. Fire deler av tøyfragment fra Evebøfunnet ble tolket som tøyfragmenter som tilhørte nedre del på kroppen. Tolkningen ble gjort på grunnlag av stratigrafien på tøyfragmentene; i ett tilfelle ble det funnet under tunikaen, i to tilfeller ble det funnet på toppen av tøyfragmenter som tilhørte kappen, og i et siste tilfelle ble det funnet på toppen av teppet. Mest sannsynlig var dette tøyfragmenter som tilhørte mannens bukser. Hovedfargene var i

brunrødlig farge med grønne eller blå striper i begge retninger som formet firkanter 15 x 15 cm (Magnus, 1982: 69).

Ingen av informantene har bukser som er direkte basert på Ebebøhvødingen, men jeg har valgt å ta det med for å vise variasjoner i smale bukser, samt fargevalg.

Evebøfunnet og Thorsbergfunnet er heller ikke datert til vikingtid, og mye kan ha skjedd på buksefronten fra siden eldre jernalder. Siden det ikke er mye tekstilfunn fra vikingtid, kan det forstås som at de ønsker å være tro mot de arkeologiske funnene man har, selv om det i og for seg ikke nødvendigvis er historisk korrekt. Det er tenkelig at ”moten” i vikingtiden har vært lignende eller hatt likhetstrekk. Som man ser i tab. 5.4 og av fig. 5.27 har Olav bukser som er basert på Thorsbergbuksene. Fargene er i brunrødlig farge, slik som Ebebøhvødingen, og kan tolkes som høy status.

Fig. 5.48 Rekonstruksjon av Ebebøhvødingen. Etter Arkikon.no. Kan en person fra vikingtid sett lignende ut?

Kvinneres bekleddning

Komplette kvinnedrakter har ikke overlevd fra vikingtid (Ewing, 2006: 23), og tolkninger på hvordan kvinnedrakten kan ha sett ut er i stor grad basert på tekstilfragmenter. Kvinnedrakten i vikingtiden kunne være sammensatt av mange forskjellige deler. Utseende på draktene må ha vært avhengig av hvilken del av samfunnet kvinnen tilhørte, og disse sosiale forskjellene avspeiles i draktens snitt, stoffets kvalitet, mengden av tøy, og hvilke farger tøyet er i (Jensen, 2004: 353). I de arkeologiske funnene vi har er det spesielt to drakttyper som skiller seg ut: en som ble båret av kvinnene til velstående bønder, og en som ble båret av aristokratiets kvinner. Man vet ikke hvordan kvinnebekleddningen til trelles og mindre velstående bønder har sett ut (Jensen, 2004: 353-354).

Fig. 5.49 Trellekjøp. Merk dere kjolen i rødlig farge som tolkes som høyere sosial status.

Velstående bondekvinnens drakt bestod av flere deler: En underkjole/serk og en overkjole/selekjole (Ewing, 2006: 21-39, Jensen, 2004: 353).

Økonomisk velstående bondekvinne

En økonomisk velstående bondekvinne ville hatt en underkjole/serk og en Overkjole/selekjole festet med skålformede spenner. Underkjolen var av glatt lin. Armene var neppe tilsatt drakten, men vidden som hang over skuldrene fikk en virkning av å være korte ermer (Jensen, 2004: 353). Snittene til selekjolen vet man lite om, siden tolkningsgrunnlaget kun er små tøyfragmenter fra Birkas graver og Hedeby. Det er tenkelig det var en kroppsnær kjole av ull eller lin som var pyntet med broderier og bånd.

Kristin fremstår dermed med sin bekledding som en velstående bondekvinne. Det er mulig at korte kjoler ble brukt i dagliglivet (av praktiske årsaker), men at disse ikke var formelle nok i forbindelse med gravlegging. Det finnes derimot avbildninger i Pickhill, England, som tilsynelatende representerer en kvinne ikledd en kort kjole med

ovale spenner (Ewing, 2006: 45). Av kvinnelige hobbyvikinger på festivalen var det en overvekt av lange kjoler, foruten Maria som var kledd i en kort linkjorte under intervjuet.

Fig. 5.50
Billedsteinavbildning fra
Pickhill, England. Kvinne
med kort kjole og ovale
spenner. Ewing, 2006 fig. 22

Aristokratiets kvinner

Bekledningen til aristokratiets kvinner kjenner man stort sett fra avbildninger som foreksempel svenske hengesmykker fra Birka, Kinsta på Öland, Tuna i Uppland og Grödinge i Södermanland. Disse avbildningene er ikke særlig detaljerte. Man kan se en serk og en kjole, men aldri de skålformede spennene til å holde kjolen på plass. Et forkle og en kappe/kåpe er også til tider avbildet. Kappen forekommer ofte i forskjellige stiler og er ofte holdt sammen av en spenne (Jensen, 2004: 354). Fremstillingen på Osebergteppet viser også en langarmet kvinnedrakt med slep, samt en lang kappe over kjolen og lignende drakter kjennes fra svenske sølvfigurer. Den begravde kvinnen i Oseberg var iført en ullkjole med silkeapplikasjoner men bar ingen skålformede spenner (Jensen, 2004: 355). Også i Danmark (Hørning Kirke og Hvilehøj i Midtjylland) er det to kvinnegraver som er blitt tolket som aristokratiske kvinnegraver fra det 10. århundrede. Her fantes det heller ikke skålformede spenner (Jensen, 2004: 356). Maria fremstår dermed som en aristokratisk kvinne på grunn av mengden av tøy, fargevalget og kåpen hun bærer.

I de neste avsnittene vil jeg diskutere deler av bekledningen som var felles for begge kjønn i vikingtiden: Sko, nålebundne sokker, belter, vesker og smykker. Diskusjonen er både ut i fra et generelt grunnlag og enkelte ganger fra utvalgt materiale som informantene har.

Sko

Sko var som regel laget av lær og alle informantene bruker lærsko. I noen nordiske regioner overlever lær bra, og fullstendige eksemplarer av forskjellige typer sko har blitt funnet. Det dreier seg både om lave sko og høyere støvler. Utførelsen og snittet var ensartet i store områder fordi fottøy ble profesjonelt produsert av skomakere. En remsnor ble vanligvis surret rundt skoen, og det kunne være pyntesømmer på overlæret og kantforsterkninger langs fotåpningen (Roesdahl, 1993: 42).

Fig. 5.51 Lave lærsko fra York, utstilt i The British Museum.

Noralf, Harald og Olav bruker lave lærsko basert på arkeologiske funn. Man kan også si at Torjus bruker lave lærsko, men disse er blitt modernisert, og skulle i grunn vært halvhøye støvler, siden han forteller at de er basert på Osebergstøvlene. Derfor kan man ikke påstå at skoene skal representere et arkeologisk funn. Eskil og Kristins sko er derimot nokså nøyaktige kopier av Osebergstøvlene. I Oseberg-graven er det funn av tre komplette sko og rester av en fjerde. Skoene er sydd av to hoveddeler, såle og overlær. Begge parene i Oseberggraven har også større forskjeller i høyre og venstre sko, noe som er blitt tolket som at de tilhører den eldre kvinnen med hennes giktiske og hovne føtter (Christensen et al., 1992: 108, Swann, 2001: 41). Hobbyvikinger produserer sko etter egne mål av egne føtter. Oseberggraven er i tillegg en velutstyrt og rik grav som tolkes i den retningen at den døde hørte til øvre sosiale lag, og også muligens en dronning. Informantene med sko av denne typen kan dermed tolkes som at de skal forestille personer med høy sosial status. Maria og Øyvind har høye sko basert på funn fra Hedeby.

Fig. 5.52 Osebergstøvlene, nr. 304, fra Oseberg skipsgrav c850, Tønsberg, Vestfold, Norge. Universitetets Oldsaksamling, Oslo. Swann, 2001 fig 33.

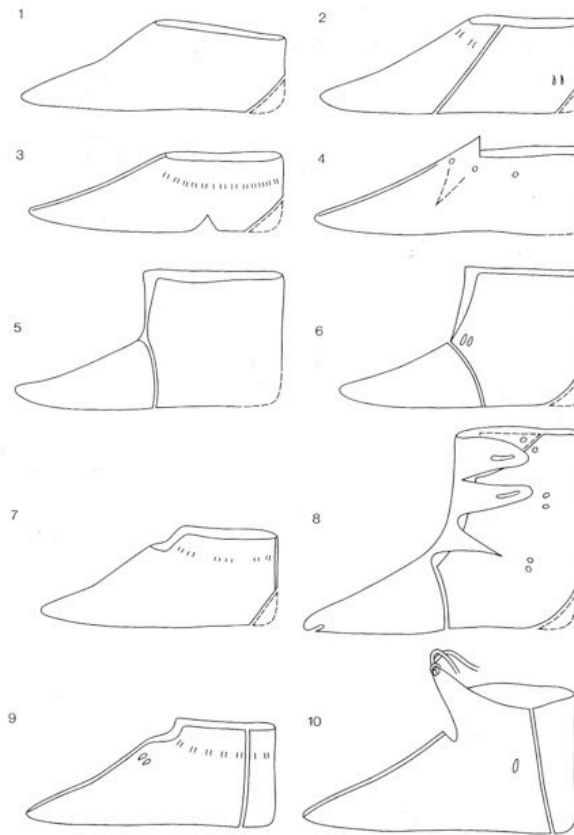

Abb. 12 Schuhe von Haithabu. Schuhtypen 1-10.

Fig 5.53 Skotype 1-10 fra Hedeby. (Groenman-van Waateringe, 1984, fig. 12)

Nålebinding og sokker

Skandinavias vikinger kjente antageligvis ikke til strikkemetoden, men en teknikk som kalles for nålebinding (garnløkker blir ”knyttet”/”sydd” sammen etter hvert som de blir dannet) ble brukt til å produsere varme produkter i ull, som sokker, luer, votter osv. Sokkebruken har muligens variert i forhold til den individuelle økonomi, og folk av lavere rang kan ha brukt mose i stedet for sokker nede i skoene. Treller hadde muligens verken sko eller sokker (Ewing, 2006: 42). Både Noralf, Maria og Kristin har nålebundne sokker noe som forsterker deres sosiale rang, mens Harald har moderne og maskinproduserte sokker. Fra Coppergatefeltet, York, som har den største tekstilsamlingen fra vikingtiden i England, ble det kun gjort funn av ett helt tøyfragment: En nålebundet ullsokk (Hall, 1984: 99).

Noralf har i tillegg noen nålebundne strømper som han har festet i posebuksen. Strømpene som ble funnet i Birka var av ull og hadde små fastsydde kroker på øvre kant. Strømpene kunne på den måten bli heftet på nedre kant av posebuksene, rett under knærne. Krokene blir gjerne omtalt som strømpebånd- kroker ("garter hooks") (Owen-Crocker, 1986: 92, Hall, 1984: 104) og hadde utbredelse over hele Nordlige Europa i tidlig periode. Det er funn både i Birka, Winchester og York.

Belter

Alle informantene, både kvinnene og mennene, har lærbelter rundt livet. Selv om selve læret ikke har overlevd finnes det mange bevis på metallbeslag i vikingtidens graver; beltespenner, endebeslag og beltebeslag er vanlige i gravfunn, og da i menns graver. Funnene fra Birka viser til mange forskjellige typer belter. Noen lærbelter hadde beslag langs hele lengden (Geijer, 1938). Kvinnegravene har derimot ikke noe som kan vise til lærbelter, som beltespenner og lignende. Det er tenkelig at kvinner derimot hadde tekstilbånd rundt livet (Ewing, 2006: 49), for eksempel brikkevevde bånd. Mine to kvinnelige informanter hadde derimot lærbelter, men det er sannsynlig at lærbelter var brukt av kun menn.

Ridderveske

Noralf og Harald bar en såkalt ridderveske rundt livet. Ridderveske er en type belteveske av ungarsk opprinnelse. Normalt er den dekorert med messingbeslag eller en singel dekorert metallplate. I følge arkeologen Lászlo Révész ble

beslagornamenterte riddervesker og riddervesker med metallplater uten tvil båret av stamme- og klanaristokratier, så vel som medlemmer av fyrstelige følger (Révész, 1996: 49). Type dekorasjon på vesken, antall nummer av beslag, størrelse og type metall illustrerte sosial status og rang for bæreren (Hedenstierna-Jonson, 2006: 56). Noralf og Harald symboliserer dermed menn av aristokratiet ved å bære denne typen veske, og det er uten tvil utenkelig at vanlige handelsfolk ville hatt en slik veske. Vesken deres er basert på arkeologiske funn: Funnet i grav nr. 41 på gravplass nr. 2, vest fra Karos, Borsod-Abaúj-Zemplén (Révész, 1996: 93).

Fig. 5.54 Foto: József Hapák. Riddervesken fra Karos. *The Ancient Hungarians, Exhibition Catalogue*, 1996.

Kantene på vesken er ornamenterte med 25 skjoldformet beslag og seks lignende beslag på toppen. Det er tre rosetter på hver side av vesken, hvor den ene er forsvunnet. Vesken til Noralf og Harald har derimot den manglende rosetten. Stroppen til å lukke vesken har seks hjerteformet beslag. Stroppen ble tredd gjennom det rektangulære beslaget (Révész, 1996: 48). Selv om vesken er basert på riddervesken funnet i Karos, er det også her foretatt enkelte moderniserende grep, blant annet når det gjelder størrelse. Noralf begrunner dette med at: ”(...) den er blitt laget større for å få plass til moderne ting.”

Smykker

Smykker blir gjerne delt inn i to hovedgrupper: 1. Funksjonelle smykker som er avhengig av drakten, og 2. Smykker av ren dekorativ art (Kaland, 1992: 193). Mannens og kvinnens funksjonelle smykker bestod av ringnåler og ringspenner som holdt kappen sammen på skulderen (Solberg, 2003: 231). Foruten ringnåler og ringspenner kunne kvinner også ha skålformede, treflikede, likearmede og ovale spenner (Kaland, 1992: 193, Solberg, 2003: 231). Smykkeformene er stort sett felles for de nordiske land (Kaland, 1992: 193). Smykker som tilhører gruppe nr. 2 var armringer, halskjeder, halsringer og fingerringe av sølv, gull eller bronse.

Fig. 5.55 Typiske ringnåler fra vikingtid. Utstilt i The British Museum.

Fig. 5.56 Foto: Karl-Erik Granath. Ringnål i Borrestil fra Birka, grav 561. (Holmqvist and Granath, 1979: 102).

Fig. 5.57 Typiske skålforma spenner fra vikingtid, utstilt i The British Museum.

Fig. 5.58 Eksempel på rav og glassperler, utstilt i The British Museum.

Fig. 5.59 En autentisk arkeologisk kontekst. Gullskatten fra Hiddensee ved Rügen, Tyskland. 2. Halvdel av 900-årene (Herrman, 1992 fig. 2)

Fig. 5.60 Foto: Christer Åhlin. Frøyamulett. Funnet i Rällinge, Sverige. (Jansson, 1996: 38)

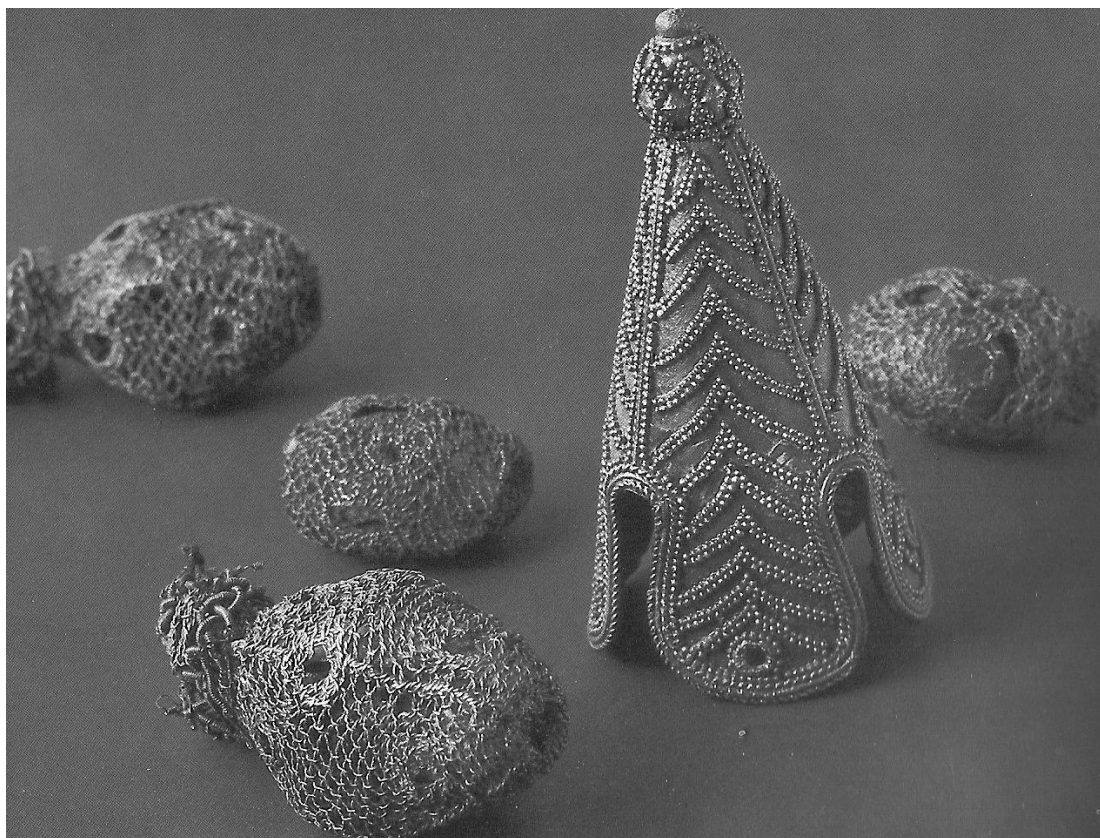

Fig. 5.61 Foto: Karl-Erik Granath. Doppsko til lue, funnet i Birka.
Holmqvist og Granath, 1979: 106

Informantene har en blanding av både funksjonelle smykker og smykker av ren dekorativ art. Mange av smykkene er blandet og tatt helt ut av kontekst, for eksempel Noralf som bærer en pilspiss rundt halsen. Selv om pilspissen er basert på et arkeologisk funn, finnes det ikke arkeologiske belegg for at dette har blitt brukt som smykke. Harald bærer to dyretenner som smykke, som ikke er basert på noen eksakte funn. Kristin har en blanding av både moderne smykker og smykker basert på arkeologiske funn; skålforma spenner, rav og glassperler. Skålforma spenner ble samlet parvis foran kjolen for å feste forstroppene fast i kjolen og mellom skålspennene hang ofte et perlekjede. Slik bærer også Kristin smykkene. Av de tallrike funnene av skålforma spenner, har dette vært typisk for kvinnedrakten over hele Skandinavia i vikingtid, men forbeholdt de velstående bondekvinnene. Aristokratiets kvinner bar derimot ikke skålforma spenner (Jensen, 2004: 354). Kristin fremstår dermed som en velstående bondekvinn med sine skålforma spenner.

Eskil bar også glassperler rundt halsen. Det er svært, svært sjeldent at det er funnet glassperler i mannsgraver, men det kan forekomme (Jensen, 2004: 337). Øyvind bar to nåler som funksjonelle smykker. Nålene var basert på arkeologiske funn, men er ikke blitt tolket som funksjonelle smykker. Lurøynåla stammer for eksempel fra en kvinnegrav fra vikingtid, og nålen er blitt beskrevet som irsk beslagstykke av forgylt bronse. (<http://www.dokpro.uio.no> [besøkt 06.10.2010]). Den S-formede spennen stammer også fra en kvinnegrav fra Merovingertid (jfr. Lofotr Vikingmuseum). Disse smykkene blir dermed tolket som kvinnelige smykker, og det er kanskje ikke så sannsynlig at en mannlig kriger ville brukt slike smykker. Torshammeren og Frøyamulletten derimot, kan trolig blitt brukt av en mann; symboler for den norrøne tro. Det er funnet en mengde av Torshammere, men Øyvinds Torshammer har et mer moderne preg. Frøyamulletten er det derimot arkeologiske belegg for: en slik figur har blitt funnet i Rällinge i Sverige. De dekorative smykkene til Torjus bærer begge et preg av høy makt og sosial status: Skatten fra Hiddensee og ringnål i Borrestil funnet i Birka. Begge smykkene er basert på arkeologiske funn. Utformingen er likevel forskjellig når det gjelder skattefunnet fra Hiddensee. Det som er kjent og bevart fra denne skatten er en halsring, en rund smykkeplate og et anheng. Anhenget bestod av 4 små og 6 større (6,4 x 6,4 cm) korsformede anheng, med kombinasjoner av stiliserte fugle- og korsmotiv, prydet med fletteornamentikk. Det var 4 mellomledd formet som avlange filigranperler (Paulsen 1936 i Viking og Hvidekrist (katalog) (ed.Roesdahl, 1992: 298). Torjus smykke kopi stemmer ikke overens med størrelse eller mengde når man ser nærmere på det arkeologiske funnet.

Våpen

En stor andel av vikingtidens funn er våpen. Det mest vanlige funnene vi har er øks, etterfulgt av sverd og spyd. Skjoldbuler som indikerer skjold, forekommer som regel i våpengraver der det er mer enn ett våpen. Hjelmer og brynjer er derimot svært sjeldent funnet, og i Norge forekommer disse kun i et norsk vikingtidsfunn. Pilspisser forekommer også, men det er problematisk å avgjøre om de er jaktutstyr eller våpen (Solberg, 2003: 229). Jeg har likevel valgt å ta med pilspissen som Noralf bar som et anheng, tegnet av O. Rygh, under dette avsnittet. Øyvind bærer både øks, spyd, sverd og skjold, og i sammenheng med bekledningen og fargevalget symboliserer han en kriger med høy sosial status. Hvis vi skal dømme Øyvind etter gravfunn som er

velutstyrt med våpen, og da flere enn ett eller to, kan det tolkes som en person fra høyere sosialt sjikt (Solberg, 2003: 269).

Fig. 5.62 Skramasaks, R497(Rygh, 1999 [1885])

Fig. 5.64 Pilspiss R548 (Rygh, 1999 [1885]).

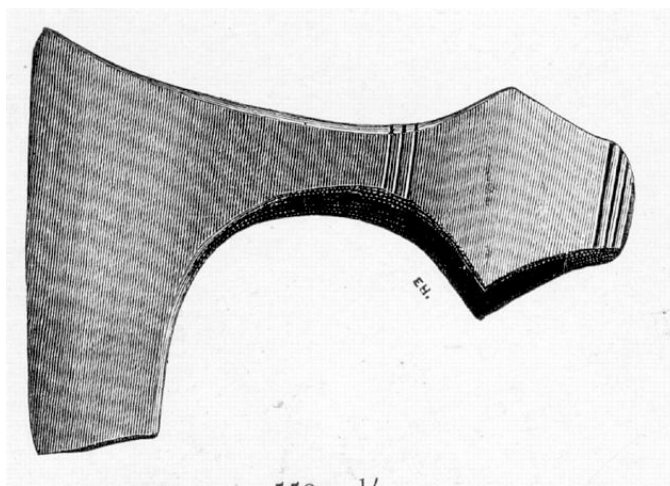

Fig. 5.63 Øks R559 (Rygh, 1999 [1885])

5.5.2 Oppsummering

Jeg har i dette kapittelet gjort rede for og diskutert hvordan resultater av den arkeologiske kunnskapsproduksjonen blir benyttet som utgangspunkt i hobbyvikingenes bekledning og personlig utstyr. Likhetstrekkene for alle informantene er at de alle har bekledning og personlig utstyr som er basert på funn fra rike graver. Med enkelte unntak er alt materialet basert på vikingtidsfunn. Dermed kan de tolkes som personer som representerer det øvre sosiale sjikt i vikingtidens samfunn. Dateringer på de originale gjenstandene, som hobbyvikingene baserer sitt utstyr på, varierer, og gjenstandene er fra mange ulike funnsteder. I noen grad er det

blanding av moderne tøy, smykker og sko og ”vikingtids” utstyr. Men det er ingen fantasiprodukter, bortsett fra noen moderne justeringer.

Arkeologer vektlegger gjerne at konteksten funnene er gjort i representerer autentisitet: hva er funnet i lag med hva, og hvordan kan dette materialet tolkes, og hvordan kan man tolke den sosiale statusen til den døde. Hobbyvikingene derimot velger seg ut gjenstander fra her og der, for så å sette det sammen i en ny kontekst som gir et helt annet uttrykk enn hva det gjorde opprinnelig. Den opprinnelige konteksten brytes, og formidlingen av gjenstander blir dermed ikke riktig.

Formidlingen av vikingtiden blir med andre ord formidling av vikingtiden i nåtiden, hvordan mennesker i dag benytter seg av fortiden og tolker den ut fra sine egne forutsetninger og interesser. Dette er ikke noe kun hobbyvikinger gjør, men noe som også gjenspeiler seg i de fleste museene, hvor nettopp gjenstander tas ut av sin kontekst og settes sammen til en utstilling.

Vikingfestivalen formidler dermed gjenstander uten den opprinnelige konteksten, men i en moderne kontekst, skapt i nåtiden. Dette fører til et skeivt bilde av forhistorien, og et bilde som signaliserer at det kun eksisterte mennesker med makt og rikdom. Treller har jo eksistert i og med at vikingsamfunnet var et *trell*esamfunn. Og eksistert har jo også de mindre velstående bøndene. Men en vikingfestival er med på å luke den delen av historien bort, og fokuserer mer på handel, rikdom og makt. På den andre siden var det i løpet av dagen oppvisning av trellekjøp, der de rike handelsmennene kunne få kjøpt seg en kvinnelig trell. Disse trellejentene er ikledd en drakt som tolkes som bekledning for velstående kvinner i høyere sosial sjikt. Nå kan jo også mennesker av høyere sosiale sjikt ha blitt kidnappet og solgt på trellemarkeder (Eks. Melkorka i Laksdøla saga).⁵ ”Trellekvinnene” på vikingfestivalen forble ikke treller, men forvandlet raskt til å være husfruer. Trelleoppvisningen viser også klart hvordan kjønnsmyten er tilstede på festivalen: kvinner blir sett på som bytteobjekter. Det var heller ingen menn som skulle forestille treller så vidt jeg kunne se. Høy status er dermed dominerende blant hobbyvikingene, men her må man huske på at gravfunn stort sett har høy status. Dette at alle hobbyvikingene er av høy sosial status, fører oss

⁵ Laksdøla saga kap. 13 <http://omacl.org/Laxdaela/chapter13.html>

videre til hva informantene selv legger i begrepet autentisitet. Hva betyr egentlig ”autentisitet” for dem?

5.6 Hvordan stiller hobbyvikingene seg til begrepet ”autentisitet”?

Som nevnt i kapittel 3.1 finnes det ulike former for autentisitet. Arkeologer og museer forstår gjerne en gjenstand som autentisk hvis det er den ekte bevarte gjenstanden fra et arkeologisk funn. Det er den materielle kulturen som er autentisk, i tillegg til at materiell, prosessuell og visuell autentisitet vektlegges i museer. Autentisitet kan også finnes i auraen som er iboende den originale gjenstanden, og som skiller originale gjenstander fra reproduksjoner. Som det ble belyst i teorikapittelet, behøver likevel ikke denne auraen å være avhengig av at objektet er original, fordi et publikum kan få følelsen av den samme auraen ved å se på reproduksjoner, men med det forbeholdet at de *ikke* vet at det er reproduksjoner. Videre kan også autentisitet være hva en person selv velger å tro er autentisitet; det kan være savnet etter det sanne og en fortid som er forbi – en autentisitetsfølelse som lett kan flyte over i nostalgi.

Jeg ville finne ut av hva hobbyvikingene la i begrepet ”autentisitet”, og hvor viktig ”autentisitet” var for dem i forhold til bekledning og gjenstander. Før de svarte, forklarte jeg informantene hva de museale begrepene for ”autentisitet” var. Jeg stilte følgende spørsmål:

”Hva legger du i begrepet autentisitet?”

Maria: ”Jeg tror jeg tenker annerledes enn mange andre her, fordi min interesse går mot det autentiske og ikke så mye mot salgsvirksomheten. Jeg selger ingen ting her. I vikinglaget prøver vi å gå mot det autentiske, slik som det var. Å vise det mest mulig korrekte. Vi vil gå mot formidling av slik det var. Vi vil gjerne være autentiske på alle plan. Vi rydder bort moderne ting.”

JKS: ”Hvor viktig er autentisitet i forhold til bekledning og smykker?”

Maria: ”Det er kjempe viktig. Og da er både visuell og prosessuell autentisitet viktig. Og jeg har ikke gummisåler under mine vikingsko⁶, det er en uting”

⁶ Det er ofte vanlig at ”rekonstruerte” vikingsko får sydd under seg en gummisåle for å gjøre dem holdbare i lengre tid.

Eskil: ”Det skal se viking ut, og gjøre mest mulig historisk korrekte ting der. Plastikk skal ikke være synlig.”

Torjus: ”Autentisitet er da at det skal være så likt originalen som fysisk mulig å få det.”

JKS: ”Hvor viktig anser du autentisitet i forhold til bekledning, smykker og våpen?”

Torjus: ”Det bør være så tett opptil [originalen] som det er realistisk å få det, men jeg forventer ikke at du eller jeg skal gå rundt i håndvevde klær. Så nøye forventer ikke jeg at det skal gjøres i et vikingmiljø. Det er snakk om helt vanlige mennesker som har et vanlig liv ved siden av. De usynlige sømmene i klærne aksepterer jeg at kan være maskinsydd, men hadde jeg hatt mer tid, så hadde jeg håndsydd alt sammen.”

JKS: ”Hvor autentisk anser du seg selv å være?”

Torjus: ”For publikum her, så ser de på meg som en ekte viking. Jeg opplevde på et vikingmarked i Irland, og jeg har også opplevd det her i Norge, når det kommer amerikanske turister så synes de at det er så fantastisk at det finnes reservater for vikinger akkurat som de har reservater for indianere (...). I forhold til det de [arkeologer] graver ut av graver, så er jeg langt unna. En eller annen har en eksakt kopi av et gravfunn, men ellers så ser de på gravfunn og tenker praktisk hva de kan ha hatt i vikingtiden i det daglige livet.”

JKS: ”Har du noen formening om hvor grensene går mellom autentisitet og ikke-autentisitet?”

Torjus: ”Når det kommer nye folk inn i miljøet, som kommer i en mørk olabukse og som går i sandaler og som har en tunika sydd i bomull, så synes vi det er veldig hyggelig at det kommer nye folk. Vi ser på utviklingen i løpet av noen år at de er ”geeks” og sitter å syr og holder på med høyt kvalitets håndverksarbeid.”

Olav: ”Det skal se ekte ut. Men det blir mer og mer viktig at det skal være [historisk] korrekt. (...) Og når jeg skaffer meg nytt utstyr, så skal det være etter arkeologiske funn. Også når det gjelder håndarbeidet så vil jeg at det skal være korrekt.”

JKS: ”Hvor går grensene mellom autentisitet og ikke-autentisitet?”

Olav: ”Det må jo være på materialet. Bruk av bomull og kunstoffer blir feil.”

Øyvind: ”Det skal være autentisk fra vikingtiden. Hadde det vært materiell autentisitet så hadde vi gått rundt i rustne våpen. Det skal være laget på gamlemåten. Det skal se skikkelig ut. Hjelmene skal se grei ut, det skal ikke være middelalderhjelmer. Det skal kun være fra

vikingtiden. Drakten skal være håndsydd og farget med naturfarger. Helst farger fra vikingtiden.”

Kristin: ”Minst mulig plastikk rundt om kring. Og minst mulig av ferdiglaga ting. Mest mulig håndverk og ting som du kan dra tilbake til [vikingtid], eller tro at det har vært fra den tiden i hvert fall. Det er jo en del ting man ser og griner på nesen for. Maskinproduserte ting for eksempel.

JKS: ”Hvor vil du si grensene går med å være autentisk og ikke-autentisk. Og da i forhold til hele helheten på en slik vikingfestival?”

Kristin: ”For å s det slik, de bilene som kjører rundt her. Det synes jeg ikke hører hjemme her. Da får de heller prøve å gjøre det på en annen måte. Og de går tvers gjennom markedsområdet her. Forståelsen er jo der for Røde Kors, og det å ha en bil tilgjengelig, men de trenger jo ikke å reise rundt med dem flere ganger til dagen.”

Noralf: ”Jeg vil helst at gjenstanden skal være laget i samme materialet som den var laget i da. At den skal være laget av samme redskaper og teknikker som den ble gjort opprinnelig, og at den ser ut som da den en gang var ny. Det er det ideelle. Da vil jeg si den er så autentisk som en nylaget gjenstand kan bli. Det blir ofte noen kompromisser selvfølgelig. Når jeg er på marked så prøver jeg å demonstrere med verktøy som er kopier av funn og med tilsvarende materiale. Når jeg er hjemme så bruker jeg elektrisk verktøy, og går over til kopiert verktøy for å få de riktige verktøysporene til slutt. Hadde jeg gjort det 100 prosent riktig så hadde det blitt så dyrt at jeg ikke hadde fått solgt noe som helst.”

5.6.1 Diskusjon

Svarene til informantene viser at bedømmelsen av autentisitet er kontekstavhengig og de er bevisst at det de utstråler nødvendigvis ikke er et ekte bilde på vikingtiden, men en tolkning av hvordan det kunne ha vært. Det vil si at hobbyvikingene har funnet en aura av autentisitet i reproduksjoner av artefaktene. Vi kan her snakke om autentiske kopier og duplikater. Visuell og prosessuell autentisitet er noe de fleste informantene legger i begrepet ”autentisitet”; visuelt at det skal seg vikingaktig og ekte ut, og prosessuelt at det ideelt skal lages på en historisk riktig måte; med riktig materiale og med riktige redskaper som kan føres tilbake til vikingtiden. Når visuell autentisitet vektlegges er poenget at utseende skal virke troverdig og overbevisende, mens underliggende konstruksjoner er mindre kritiske (Roede, 2003: 126). Dette vil si at det ikke er så farlig at for eksempel posebuksen til Noralf er i bomull, og klærne til

Torjus ikke er håndvevd, eller at for eksempel de usynlige sømmene er maskinsydd, fordi målet er at det skal se visuelt riktig ut. Klærne får på den måten en autentisitet over seg når de synlige snittene er håndlaget. Autentisiteten ligger dermed ikke i originale gjenstander, men i den troen at *slik kunne det ha vært, og slik kunne det ha sett ut*. Torjus påpeker også at publikummet ser på han som en ”ekte” viking, noe som bekrefter teorien om at publikummet stoler på at museet presenterer troverdighet, og oppfattelse av autentisitet følger deretter. Publikum stiller som regel ikke spørsmål om hvilke kilder de har sin bekledning og utstyr i fra, men godtar framstillingen uten kritisk refleksjon. Ser man for eksempel på Øyvind sitt svar så nevner han hjelmer i flertall, men det er derimot kun funnet en intakt hjelm fra vikingtiden; Gjermundbuhjelmen. Utover det vet man ikke hvor utbredt hjelmer var i vikingtiden, og tolkninger har vært at hjelmer var forbeholdt de høyre sosiale lag i samfunnet (Grieg, 1947: 47). Hobbyvikinger som driver med kampoppvisning for publikum må likevel være utstyrt med hjelmer og annen beskyttelse for sikkerhetens skyld. I tillegg er det ikke lovlig med slag mot hodet eller ben. Analyser av skjelettresten viser derimot at det var disse slagene som var den mest vanlige dødsårsaken til krigere (Boylston, 2000: 369). Myten om krigerske vikinger med hjelmer vil dermed forsterkes og holdes i live i synet på vikingtiden.

Fig. 5.65 U-autentiske vikinger eller en gjeng av høyere sosial status?

Grensene mellom autentisitet og ikke-autentisitet for Torjus går mellom moderne materiale og historisk riktig materiale. En ting er at de selvfølgelig er velkomne i de klærne de har der og da, men målet er å få de til å bli ”geeks”, som i denne sammenhengen vil si ”en person med sterk binding til et fagområde”. Nettopp her ser man Torjus syn på hvor viktig den prosessuelle autentisiteten er i forhold til håndverkstradisjoner som kan spores tilbake til vikingtiden. Noralf ser også på prosessuell og visuell autentisitet som viktige aspekter ved de kopiene han bruker og lager.

De arkeologiske gjenstandene blir brukt som utgangspunkt til å lage nye gjenstander som skal kunne være eksakt lik den historiske når den en gang var ny. Og dette blir da demonstrert til festivalens gjester og også vist ved bruken av kopier av historiske verktøy. Hjemme derimot er det litt friere tøyler, og autentisiteten vektlegges mer ved den visuelle autentisiteten. Arkeologiske gjenstander som blir funnet i jorden, er blitt preget av tidens forløp; kniver og sverd er blitt rustne, tøyfragmenter er kun det som er igjen av bekledninger, smykker kan mangle essensielle deler som en gang var der. Vikingtidens mennesker gikk ikke rundt med rustne våpen slik som også Øyvind poengterer, og vikingtidens mennesker gikk ikke kledd i kun tøyfragmenter. Dette vil da si at arkeologiske funn heller ikke speiler det sanne bildet av vikingtiden, og originale gjenstander kan på den måten også forfalske bildet av vikingtiden. Kopier og reproduksjoner vil på den måten fremstå mer autentisk og mer troverdig mot fortiden enn hva vi har av arkeologiske rester. En vikingfestival og hobbyvikinger vil ikke kunne formidle de autentiske arkeologiske gjenstandene, men en forbedret versjon, og et mer ”ekte” bilde på hvordan forhistorien *kunne* ha vært.

Men det er ikke kun i gjenstander og bekledninger det vektlegges autentisitet på en vikingfestival. Det vektlegges også i landskapet, hvor moderne teknologi og materiale forstyrrer opplevelsen og forestillingen om det ”autentiske” vikinglivet. Forestillingen av det ”autentiske” ødelegges for Kristin når museets biler kjører opp ned fra hovedbygningen til festivalområdet flere ganger daglig. Og da er det viktig at beliggenheten rundt miljøet også gjenspeiler troen på det autentiske. Vikingfestivalen på Lofotr arrangeres jo på et historisk sted, vikingene har en gang *vært* der; Det har vi arkeologiske bevis på og autentisiteten kan man dermed finne i beliggenheten. Det kan virke som at Kristin føler denne autentisiteten i naturen, følelsen av å være det

nære og det sanne, å være på et historisk sted, men at det ødelegges ved forstyrrende elementer som biler og moderne teknologi.

Landskapet på den andre siden er jo heller ikke autentisk som det en gang var, med tanke på landheving, nye plantevekster og så videre, men ved at festivalen arrangeres borte fra støy og motorveier kan en likevel få en følelse av det ”autentiske” vikinglivet. Det er altså følelsen av at her har vikingene vært, at her har forhistorien utspilt seg en gang som er viktig. Vikingfestivalen og hobbyvikingene tilbyr en mer åpen mulighet for formidling av autentisitet, i motsetning til hvordan vi arkeologer ser på autentisitetsbegrepet. Selv om Kjersti Jacobsen forsøker å luke bort det som ikke har noe med vikingtiden å gjøre, før bodene åpner, og sjekker hvordan det er presentert og selges⁷, har både hobbyvikingene og publikummet en større ramme for tolkning av gjenstanders autentisitet. Følelsen av hva som er autentisk og hva som er ikke-autentisk er ikke bare kontekstavhengig, men også personavhengig. Forståelsen for autentisitet varierer med andre ord fra person til person.

5.7 Hvordan kan vikingfestivaler i Norge belyse begrepet

”autentisitet” i forhold til beliggenhet?

En gjennomgang av andre festivaler kan også belyse dette spørsmålet. Det viser seg at de fleste vikingfestivalene/markedene i Norge arrangeres i tilknytning til historiske steder, med kulturminner fra vikingtid. Per dags dato (04.04.2010) er det, som jeg kunne finne informasjon om på nettet, 12 vikingfestivaler/markeder som skal arrangeres i år 2010. Disse er: Barnas Vikingfestival, Bjørgvin Marknad, Bronseplassen vikingmarked, Egge Vikingfestival, Gudvangen Vikingmarked, Hafrsfjordvikingenes Kaupang, Karmøy Vikingfestival, Leikvin vikingmarked, Lofotr Vikingfestival, Nordisk Vikingmarked på Borrekaupangen, Stavern vikingmarked og Yddir vikingmarked (se vedlegg 4 for grundigere gjennomgang).

Her må jeg få presisere at jeg ikke har tatt med arrangement som ikke har ordet ”marked” eller ”festival” i arrangementnavnet. For eksempel Knivtreffet på Eidsfoss, som har en egen vikingavdeling, og familiedagen på Vikingskipsmuseet som blant

⁷ Personlig intervju med Kjersti Jacobsen, 05.08.2009

annet har vikingmarked utenfor museet. Hafrsfjordvikingenes Kaupang er tatt med fordi ordet kaupang kan forstås som marked. Festivaler som kombinerer middelalder og vikingtid er ikke blitt tatt med hvis det ikke står eksplisitt i arrangementoverskriften deres.

Elleve av tolv Vikingfestivaler/markeder arrangeres på historiske steder. Sentralt for vikingfestivalene/markedene i Norge er at de arrangeres på et sted som enten har arkeologisk tilknytning til en stormakt i vikingtiden eller eldre tid. Ti av disse stedene har kulturminner fra vikingtid.

Tabell 5.9 Oversikt over vikingfestivaler i Norge (se vedlegg 4 for nærmere informasjon)

	Tilknytting til kulturminner	Tilknytting til kulturminner fra Yngre Jernalder/Vikingtid
Barnas Vikingfestival, Trondenes, Harstad	Ja	Ja
Bjørgvin Marknad, Stend, Bergen	Ja	Ja
Bronseplassen Vikingmarked, Høvåg, Lillesand	Ja	Ja
Egge Vikingfestival, Egge, Steinkjer	Ja	Ja
Gudvangen Vikingmarked, Gudvangen, Aurland	Nei	Nei
Hafrsfjordvikingenes kaupang, Ullandhaug, Stavanger	Ja	Nei
Karmøy Vikingfestival, Avaldsnes, Karmøy	Ja	Ja
Leikvin Vikingmarked, Leikvin, Sunndal	Ja	Ja
Lofotr Vikingfestival, Borg, Lofoten	Ja	Ja
Nordisk Vikingmarked på Borrekaupangen, Borre, Horten	Ja	Ja
Stavern Vikingmarked, Stavern, Larvik	Ja	Ja
Yddir Vikingmarked, Hemnes, Aurskog-Høland.	Ja	Ja

5.7.1 Diskusjon

Vikingkulturen er fremdeles en viktig del av vår kultur i dag og hvordan symboler og tegn, betegnelser og gjenstander som kommer fra denne kulturen har blitt brukt og brukes i stor grad i byggingen av vår nasjonale identitet. Vikingtiden har spilt en stor rolle i historiefaget på skolen, og fire av åtte informanter kunne fortelle at de allerede

fra skolen begynte å interessere seg for vikingtiden, men historien man lærer og kjenner til er ikke kun basert på tekstbøker fra skolen, historien man kjenner til er også basert på miljøer og destinasjoner man besøker. Vikingfestivaler og markeder er et viktig bidrag til regional identitet og kollektivt minne. Ikke kun festivalene og markedene sett for seg selv, men også stedene og miljøet rundt arrangementene er med på å skape tilhørighet og et kollektivt minne om regionens storhetstid i vikingtid. Disse stedene, fortidsminnene og landskapet som festivalene/markedene er tilrettelagt er en viktig del av kollektivt minne fordi slike arrangement; en fest for det kollektive minnet, er en tydelig konstruksjon av kulturarv som er lært utenat i det skapte miljø (Little, 2007: 139). Dette vil si at vi også finner myten i landskapet, bildet vi har av fortiden er konstruert i nåtiden. Kulturminnene er jo tilstede, og de kan fortelle oss at det har skjedd noe stort der en gang i tiden, men tankene vi får er med en gang en storhetstid og den heroiske vikingperioden. Myten er derfor også forankret i landskapet. Antropologen Paul Shackel sier at:

”(...) Public memory is more a reflection of present political and social relations than a true reconstruction of the past. As present conditions change socially, politically, and ideologically, the collective memory of the past will also change.” (Shackel, 2001: 656).

Forståelsen av fortiden er dermed stadig i endring. Når kulturminners egentlige funksjon blir glemt, vil mennesker i møte med disse minnene forsøke å forklare det i tråd med deres egen virkelighetsforståelse. Forestillinger om blant annet bautasteiner og gravhauger har mennesker til alle tider inkorporert i sin virkelighet: ”Slik som fornminner er en del av et fysisk landskap, er forestillingene om fornminner en del av det mentale eller kognitive landskapet” (Aannestad, 2003: 31).

I mange tilfeller, handler det underliggende motivet for vikingfestivaler og markeder om å identifisere og vedlikeholde aspekter ved kulturarven som henviser essensielt til deres identitet og karakteren ved regionen, og det handler mindre om turisme og utenforstående. Dette speiler seg også på hjemmesidene til Vikinglagene, som har drevet fram og tatt initiativet til de fleste festivalene og markedene som blir arrangert i Norge. På hjemmesidene står det blant annet om målsetninger som å sette *deres* historie i fokus, *deres regionale* og *lokale* historie med vekt på vikingtiden (se vedlegg 5).

Kapittel 6 Avslutning

Jeg har i denne oppaven undersøkt Lofotr Vikingfestival og hobbyvikingene som har deltatt på denne festivalen i et forsøk på å belyse hvordan hobbyvikingene benytter seg av forskningsbasert kunnskap og hvordan vikingtiden blir formidlet på en vikingfestival. Gjennom å benytte meg av intervju, observasjon, fotografier og dokumentanalyse har jeg søkt å belyse følgende hovedproblemstilling: ***Hvordan kan hobbyvikingene og en vikingfestival påvirke og forme publikummets syn på vikingtiden?*** For å belyse denne problemstillingen benyttet jeg meg av fem underproblemstillinger som var: *Hvordan formidles vikingtiden gjennom vikingfestivalen og hobbyvikingene på Lofotr Vikingmuseum? Hva er hobbyvikingenes bakgrunn for interessen om vikingtid? Hvor henter hobbyvikingene kunnskapen sin fra? I hvilken grad blir arkeologisk materiale benyttet som utgangspunkt i hobbyvikingenes bekledning og personlig utstyr? Hvordan stiller hobbyvikingene seg til begrepet "autentisitet"? Hvordan kan vikingfestivaler i Norge belyse begrepet "autentisitet" i forhold til beliggenhet?* En sentral del av undersøkelsen har vært å sammenligne hobbyvikingenes bekledning og personlig utstyr med arkeologisk materiale, for å se på hvilken sosial status fra vikingtiden hobbyvikingene utstråler. Jeg vil nå legge fram resultatene av undersøkelsen, i forhold til de spørsmålene jeg reiste i innledningen.

Hvordan formidles vikingtiden gjennom vikingfestivalen og hobbyvikingene på Lofotr Vikingmuseum?

Arkeologer bruker arkeologi for å kunne si noe om forhistoriske samfunn, hobbyvikingene bruker arkeologi som kilder for å kunne fremstå som "autentiske" vikinger, men også for å fordype seg i historien. En sentral del av arkeologisk praksis er gjenstander og arkeologiske funn, men gjenstander er i seg selv tause og krever forskning og fortolkning. Arkeologer bruker artefakter for relativ datering som gradvis endring fra stil til en annen stil, og en del av forskningen går ut på å forstå hvordan noen artefakter og materiell kultur markerer lav eller høy status. Gravminner er en av de viktigste elementene for en arkeolog når man forsøker å rekonstruere forhistorien. Arkeologene vet at denne informasjonen kun reflekterer det øverste sjiktet i samfunnet. Arkeologer bruker deretter denne kunnskapen til å produsere

forskningsresultater gjennom forskningsrapporter, tidsskrifter og/eller tyngre fagbøker. På en vikingfestival benyttes det andre metoder for formidlingen.

Formidlingen av vikingtiden handler om hvordan hobbyvikingene forholder seg til kunnskap. De forholder seg derimot ikke til historisk korrekt kunnskap slik den forekommer i akademisk forskning, men de forvalter den kunnskapen de selv måtte plukke opp, der de endrer og fortolker i samsvar med verdier og interesser, og hvordan de selv ønsker at fortiden skal være. Fortiden tilpasses dermed til dagens forhold.

Vikingfestivalen og hobbyvikingene formidler vikingtiden som en popularisert, levende utstilling i friluft. Denne ”utstillingen” blir en museal opplevelsessone hvor museets besøkende kan tre inn og bli en del av den – en iscenesettelse av fortiden. Museet fremstår på den måten som ”opplevelsesarena” i konkurranse med andre kulturtilbud (Jfr. Olsen, 2002: 238). 1800-tallsmyter om vikingene blir gjerne brukt av turistindustrien. Lofotr Vikingmuseum kan også sees som en del av denne turistindustrien, som skal trekke til seg turister og besøkende. Vikingtiden er viktig som en merkevare til turister, og stereotyper brukes som kulturell markør. Vikingfestivalen formidler deler av livet, som beskriver fortidig levesett i form av mat, bosetting, økonomiske forhold, sosiale strukturer og verdenssyn. En vikingfestival kan bidra med å fange publikummets interesse og bane veien for en kvalifisert pedagogisk innsats. Men på den andre siden blir den fortidige historien både myteomspunnet og manipulert fordi historien blir romantisert og idyllisert som den heroiske fortiden. Hvorav de sosiale strukturene er så og si synonymt med rike menn og kvinner. Vikingfestivalen blir i tillegg kun arrangert på sommertiden, på denne måten blir vikingfestivalen idyllisert ved at vikingtiden blir assosiert med sommertid. De mindre attraktive sidene ved vikingtiden er blitt fjernet. De fleste hobbyvikingene er også kledd som høvdinger, jarler, husfruer og dronninger, som også bidrar med at myten om vikingtiden blir formidlet gjennom vikingfestivalen. Budskapet og de signalene vikingfestivalen formidler spiller på den måten på det komfortable og trygge. Historien blir fordreid ved at hobbyvikingene kun forholder seg til de høyere sosiale klasser fra vikingtid, fordi de legger et estetisk perspektiv på bekledning og personlig utstyr. Men på den andre siden er det jo slik at arkeologer vet mest om disse sosiale klassene; det er det gravfunnene kan vise, fordi man har så å si ikke arkeologiske funn som kan gi oss informasjon om de mindre velstående.

På den andre siden formidler vikingfestivalen og hobbyvikingene vikingtidens håndverk hvor eksperimentell arkeologi kan utfoldes for formidling, glede og lek. En dypere innsikt om fortiden kan både publikummet og hobbyvikingene få ved å lære seg hvordan objekter er laget, egenskapene som måtte til og hvordan et objekt ble brukt. På vikingfestivalen var det aktiviteter blant annet i form av plantefarging, ølbrygging, kokegrop, jernvinne, oppvarming av vann med varme steiner, samt hobbyvikingenes håndarbeid som bestod av smiing, nålebinding, brikkeveving og grindveving. Disse aktivitetene samt informasjon om replikaer og kopier kan gi kunnskap til publikummet om fortidens teknologier og sosiale strukturer. Å lage replikaer og kopier kan være med i en formidlingsprosess som gjør fortiden relevant for nåtiden og hjelper publikummet å få en forbindelse med fortiden. Men hobbyvikingenes ”replikaer” og reproduksjoner brukes og lages likevel med justeringer som passer til moderne forhold og forventninger, noe som kan være med på å fordreie bildet av vikingtiden. Hobbyvikingen gjør en god jobb med formidling av viktig kunnskap som omhandler bl.a. selve håndverket som mange arkeologer og publikum kan ha nytte av, og de selger varer som er mer eller mindre replikaer eller kopier av gjenstander, med arkeologisk belegg fra vikingtiden, disse reproduksjonene fungerer som pedagogisk hjelpemiddel i formidlingen. Noen av hobbyvikingene mener det er viktig å formidle ”historisk korrekt”, ved at hele bekledningen og alt av personlig utstyr kan spores tilbake til vikingtid- andre synes det ikke er like viktig, men felles for hobbyvikingene er å vise de gamle håndverksteknikkene og formidlingen av dette.

Men med levende historieformidling formidler også museene indirekte det synet at fortiden kan kopieres eller rekonstrueres og at det på en slik måte kan skapes et ”ekte” inntrykk av fortiden. Som Vestheim påpeker, er rekonstruksjoner pedagogiske teknikker fra museets side for å fange inn et publikum som ikke har den faglige referansebakgrunnen og derfor ikke nok erfaringer til å kunne forstå et mer abstrakt formulert budskap om fortiden (Vestheim, 1994: 146). Levende historie hvor dramatiserte historier og andre håndfaste aktiviteter stilles i sentrum for formidlingen av kunnskap bidrar også med at hver enkelt besøkende lettere kan identifisere seg med historien når den formidles fra en subjektiv og situert posisjon, som også blir støttet av Gustafsson (2002: 76). Handel og håndverk er basert på kunnskap om fortiden, mens kampoppvisning og trelleoppvisning kun har underholdningsverdi.

Hva er hobbyvikingenes bakgrunn for interessen om vikingtid?

For det første viser det seg at for de fleste hobbyvikingene er bakgrunnen for interessen om vikingtid i stor grad basert på hva de har lært på skolen, og da myten om vikingtiden: den heroiske vikingtiden, hvor vikingene var krigere og et reisende oppdagelsesfolk. Kavanaghs idé om at tankene rundt historien legges til grunn i fra det vi lærer på skolen kan dermed her bekreftes. For det andre har innfallsvinkelen og interessen for vikingtid vært det tradisjonelle håndverket. Det er viktig for hobbyvikingene å vise de gamle håndverksteknikkene – å holde dem i hevd, slik at de ikke går i glemmeboken. Dette er noe som også ligger i tiden, at folk er opptatt av de gamle håndverksteknikkene – lengselen etter det opprinnelige, ekte og fredelige. For det tredje har interessen for vikingtid vært tuftet på ønsket om lokal tilhørighet og det nostalgiske tilbakeblikket.

Hvor henter hobbyvikingene kunnskapen sin fra?

Alle informantene benytter seg av resultater fra den arkeologiske kunnskapsproduksjonen for å finne fram til kunnskap om utseende, hvilket materiale objektene er laget av, hvor objektene er funnet og lignende. De fordyper seg i denne kunnskapen både av egen interesse, for å formidle videre og for å kunne kopiere og lage objektene til seg selv og/eller for salg. Kildene til denne kunnskapen finner de blant annet i arkeologiske rapporter, i oversiktsverk over gjenstander og i tillegg ved kurs i håndverk fra vikingtid. De finner den også i samtaler med arkeologer. Kunnskapen finner de også ved å drive med eksperimentell arkeologi.

I hvilken grad blir arkeologisk materiale benyttet som utgangspunkt i hobbyvikingenes bekledning og personlig utstyr?

Likhetstrekkene for alle informantene er at de alle har bekledning og personlig utstyr som er basert på funn fra rike graver. Med enkelte unntak er alt materialet basert på vikingtidsfunn. Dermed kan de tolkes som personer som representerer det øvre sosiale sjikt i vikingtidens samfunn. Hobbyvikingene blander både funnomstendigheter, stiler, moderne gjenstander eller moderniseringer, men likevel innenfor visse rammer, og det er ikke så veldig mye som bryter. I noen grad er det blanding av moderne tøy, smykker og sko og ”vikingtids” utstyr. Men det er ingen fantasiprodukter, bortsett fra noen moderne justeringer. Enkeltdeler av bekledning og personlig utstyr forholder seg

dermed til det arkeologiske materiale, men hobbyvikingene har ikke det helhetsperspektivet som arkeologer har, når de snakker om autentisitet. Dette kan ha noe med bakgrunnen for interessen om vikingtid og interessen for håndverket.

Hvordan stiller hobbyvikingene seg til begrepet ”autentisitet”?

Informantenes bedømmelse av autentisitet er kontekstavhengig og de er bevisst at det de utstråler nødvendigvis ikke er et ekte bilde på vikingtiden, men en tolkning av hvordan det kunne ha vært. Det vil si at hobbyvikingene har funnet en aura av autentisitet i reproduksjoner av artefaktene. Vi kan her snakke om autentiske kopier og duplikater. Visuell og prosessuell autentisitet er noe de fleste informantene vektlegger i begrepet ”autentisitet”: Visuelt at det skal se vikingaktig og ekte ut, og prosessuelt at det ideelt skal lages på en historisk riktig måte; med riktig materiale og med riktige redskaper som kan føres tilbake til vikingtiden. Men ”autentisitet” vektlegges også i landskapet og naturen, der forestillingen av det ”autentiske” ødelegges når moderne teknologi blir iblandet. Og da er det viktig at beliggenheten rundt miljøet også gjenspeiler troen på det ”autentiske”. Vikingfestivalen på Lofotr arrangeres på et historisk sted og gir dermed en sterkere følelse av ”autentisitet”.

Hvordan kan vikingfestivaler i Norge belyse begrepet ”autentisitet” i forhold til beliggenhet?

Elleve av tolv Vikingfestivaler/markeder arrangeres på historiske steder og at de arrangeres på et sted som enten har arkeologisk tilknytning til en stormakt i vikingtiden eller eldre tid. Ti av festivalene/markedene har tilknytning til kulturminner fra vikingtid. Autentisiteten ved disse arrangementene vil på denne måten forankres i landskapet, et landskap som likevel er myteomspunnet: her har vikingene og våre forfedre en gang vandret, noe som gir følelsen av identitet og skaper et kollektivt minne.

Fortiden er passert og man kan ikke gjenskape den, men man kan forsøke å forstå den. Besøkende på en vikingfestival får muligheten til å forestille seg hvordan livet i vikingtiden kan ha vært. En vikingfestival kan aldri bli ”autentisk”, men den kan gi en opplevelse av en fortidig tid. Likevel blir historiebildet som museet formidler en myteoppspunnet, idyllisert drømmeverden, og skyggesiden ved vikingtiden

”gjemmes” bort. Det samfunnet hobbyvikingene projiserer er et selektivt utvalg av det arkeologiske materialet. Hobbyvikingene bekrefter dermed i stor grad myten som ble skapt på 1800-tallet under nasjonalbyggingen. Men dette glansbildet som hobbyvikingene projiserer skaper en interesse for arkeologien – og gravfunnmaterialet, dette vil føre til at man går på museer for å lære mer om det, fordi opplevelse er en god vei til læring og kunnskap. Hobbyvikingene kan dermed med sitt glansbilde om vikingtiden skape en interesse for historien og åpne nysgjerrigheten for et mer riktig bilde som arkeologer prøver å formidle.

Abstract

The theme of my master thesis is Viking re-enactors, Viking festivals and the archaeological record. My primary goal of the study is to throw light upon how Viking re-enactors at Viking markets and festivals use results from the archaeological record in their clothes and equipment, how the Viking period are interpreted in the Viking festival at Lofotr Viking Museum, and in which way these Viking re-enactors can change and manipulate the history. My study concerns the Viking festival held at Lofotr Viking Museum (August 5th – 9th, 2009).

The result of the study shows that the Viking re-enactors use primarily clothes and equipment from rich graves. In this way they symbolize persons with power and wealth. This means that Viking festivals and Viking re-enactors keep the myth alive, and make people believe this is how it was. A Viking festival contributes in this level to a nostalgic market. On the other hand the Viking festival contributes to knowledge production by teaching people about the handcraft from the Viking period, and also let people interact with experimental archaeology, which indeed is a good thing.

Kilder og litteratur

- AANNESTAD, H. L. 2003. "Her haver det i Fortiden været et mærkelig Sted" -om bygdeborger og folketro. In: MELHEIM, A. L. (ed.) *Primitive tider, arkeologisk tidsskrift*. Oslo: Nordberg Trykk.
- ALVER, B. G. 2009. Ansvar for den enkelte. Available: <http://etikkom.no/no/FBIB/Temaer/Personvern-og-ansvar-for-den-enkelte/Ansvar-for-den-enkelte/> [Accessed 07.04.2010].
- ALVER, B. G. & ØYEN, Ø. 1997. *Forskningsetikk i forskerhverdag : vurderinger og praksis*, [Oslo], Tano Aschehoug.
- ANDERSON, J. 1982. Living History: Simulating Everyday Life in Living Museums. *American Quarterly*, 34, 290-306.
- ANDERSON, J. 1984. *Time Machines. The World of Living History*, Nashville, The American Association for State and Local History.
- APEL, J. & KNUTSSON, K. 2006. Skilled Production and Social Reproduction. Aspects of Traditional Stone-Tool Technologies. In: APEL, J. & KNUTSSON, K. (eds.) *Proceeding of a Symposium in Uppsala, August 20-24, 2003*. Uppsala: Societas Archaeologica Upsaliensis & The Department of Archaeology and Ancient History, Uppsala University.
- BACKMAN, E. & FREDRIKSSON, C. 1991. *Experimentell arkeologi : rapport från Kontaktseminariet i Hällnäs, Västerbotten, 8-14 oktober 1989*, Umeå, [s. n.].
- BARTHEL, D. L. 1996. *Historic preservation : collective memory and historical identity*, New Brunswick, N.J., Rutgers University Press.
- BEARD, C. & WILSON, J. P. 2006. *Experiential learning a best practice handbook for educators and trainers*, London Philadelphia, Kogan Page.
- BENJAMIN, W. 2004. The work of art in the age of mechanical reproduction. In: SIMPSON, P., UTTERSON, A. & SHEPHERDSON, K. J. (eds.) *Film Theory. Critical concepts in media and cultural studies*. London: Routledge.
- BOYLSTON, A. 2000. Evidence for weapon related trauma in British archaeological samples. In: MAYS, S. & COX, M. (eds.) *Human osteology in archaeology and forensic science*. London: Greenwich Medical Media.
- CAMPBELL, D. T. & FISKE, D. W. 1959. Convergent and discriminant validation by the multitrait-multimethod matrix. *Psychological Bulletin*, 56, 81-105.
- CARNEGIE, E. & MCCABE, S. 2008. Re-enactment Events and Tourism: Meaning, Authenticity and Identity. Available: <http://dx.doi.org/10.1080/13683500802140380> [Accessed 23.03.2020].
- CHRISTENSEN, A. E., INGSTAD, A. S. & MYHRE, B. 1992. *Osebergdronningens grav : vår arkeologiske nasjonalskatt i nytt lys*, Oslo, Schibsted.
- EIDNES, A. 1995. *Trondeneshalvøya i historia*, [Harstad], Hålogaland historielag.
- EWING, T. 2006. *Viking clothing*, Stroud, Tempus.
- FANGEN, K. 2004. *Deltagende observasjon*, Bergen, Fagbokforl.
- FOSSÅSKARET, E., AASE, T. H. & FUGLESTAD, O. L. 1997. *Metodisk feltarbeid : produksjon og tolkning av kvalitative data*, Oslo, Universitetsforl.
- GEIJER, A. 1938. Die Textilfunde aus den Gräbern. In: KUNGL. VITTERHETS HISTORIE OCH ANTIKVITETS AKADEMIEN (ed.) *Birka : Untersuchungen und Studien*. Stockholm: Akademien.
- GLÆSEL, N. 2008. Vikingtidens Drakter. Available: http://www.lofotr.no/Rapporter_645.html [Accessed 02.08.2009].
- GRASMO, H. 1998. *Levende rollespill: laiv*, [Oslo], Gyldendal fakta.

- GREENHALGH, P. 1989. Education, entertainment and politics: lessons from the great international exhibitions. In: VERGO, P. (ed.) *The new museology*. London: Reaktion Books.
- GRIEG, S. 1947. *Gjermundbufunnet : en høvdingegrav fra 900-årene fra Ringerike*, Oslo „, Universitetets oldsaksamling.
- GROENMAN-VAN WAATERINGE, W. 1984. *Die Lederfunde von Haithabu*, Neumünster, Wachholtz.
- GULLØV, E. & HØJLUND, S. 2003. *Feltarbejde blandt børn : metodologi og etik i etnografisk børneforskning*, København, Gyldendal.
- GUSTAFSSON, L. 2002. *Den förtrollade zonen : lekar med tid, rum och identitet under Medeltidsveckan på Gotland*, Nora, Nya Doxa.
- HALD, M. 1980. *Ancient Danish textiles from bogs and burials: a comparative study of costume and Iron Age textiles*, [København], Nationalmuseet.
- HALEWOOD, C. & HANNAM, K. 2001. Viking Heritage Tourism. Authenticity and Commodification. *Annals of Tourism Research*,, 28, 565–580.
- HALL, R. 1984. *The Viking dig the excavations at York*, London, Bodley Head.
- HANDLER, R. & SAXTON, W. 1988. Dyssimulation: Reflexivity, Narrative, and the Quest for Authenticity in "Living History". *Cultural Anthropology* [Online], 3. Available: <http://www.jstor.org/stable/656173> [Accessed 23.03.2010].
- HANNAM, K. & HALEWOOD, C. 2006. European Viking Themed Festivals: An Expression of Identity *Journal of Heritage Tourism*, 1, 17- 31.
- HEDENSTIERNA-JONSON, C. 2006. *The Birka warrior : the material culture of a martial society*, Stockholm, Archaeological Research Laboratory Stockholm University.
- HERRMAN, J. 1992. De vestslaviske lande og Norden. In: ROESDAHL, E. (ed.) *Viking og Hvidekrist : Norden og Europa 800-1200 : den 22. Europarådsudstilling*. København: Ministerrådet.
- HOLMQVIST, W. & GRANATH, K.-E. 1979. *Swedish vikings : on Helgö and Birka*, Stockholm, Studio Granath for The Swedish Booksellers' Ass.
- HOLTORF, C. 2005. *From Stonehenge to Las Vegas : archaeology as popular culture*, Walnut Creek, Calif., AltaMira Press.
- HOLTORF, C. & SCHADLA-HALL, T. 1999. Age as artefact: on archaeological authenticity. *European Journal of Archaeology*, 1999.
- HÄGG, I. 1984. *Die Textilfunde aus dem Hafen von Haithabu*, Neumünster, Wachholtz.
- INGSTAD, A. S. 1992. Oseberg-dronningen- hvem var hun? In: CHRISTENSEN, A. E., INGSTAD, A. S. & MYHRE, B. (eds.) *Osebergdronningens grav: vår arkeologiske nasjonalskatt i nytt lys*. Oslo: Schibsted.
- JANSSON, I. 1996. *The Viking heritage : a dialogue between cultures*, Stockholm, Statens historiska museum.
- JENSEN, J. 2004. *Yngre jernalder og vikingetid : 400-1050 e.Kr*, København, Gyldendal.
- JOHANSSON, T. 1987. Experimentell arkeologi. *Forntida Teknik*, 15.
- JØRGENSEN, G. 2003. *Oss og de andre, før og nå : framstillinger av forhistorie i den norske skolen i perioden 1860 til 2000*. Hovedfagsoppgave i arkeologi, Vitenskapsmuseet NTNU.
- KALAND, S. H. H. 1992. Drakt og smykker. In: ROESDAHL, E. (ed.) *Viking og Hvidekrist : Norden og Europa 800-1200 : den 22. Europarådsudstilling*. København: Ministerrådet.

- KAVANAGH, G. 2000. *Dream spaces : memory and the museum*, New York, Leicester University Press.
- KVALE, S. 1997. *Det kvalitative forskningsintervju*, Oslo, Ad notam Gyldendal.
- LITTLE, B. J. 2007. *Historical archaeology : why the past matters*, Walnut Creek, Calif., Left Coast Press.
- LOVATA, T. 2007. *Inauthentic archaeologies : public uses and abuses of the past*, Walnut Creek, Calif., Left Coast Press.
- LOWENTHAL, D. 1985. *The past is a foreign country*, Cambridge, Cambridge University Press.
- LOWENTHAL, D. 1996. *Possessed by the past : the heritage crusade and the spoils of history*, New York, Free Press.
- LØVLID, DAN H. 2009. *Nye tanker om Skjoldehamnfunnet*. Masteroppgave, Universitetet i Bergen.
- MAGNUS, B. 1982. A Chieftan's Costume: New Light on an Old Grave Find from West Norway. In: TIDOW, K., BENDER JØRGENSEN, L. & TEXTILMUSEUM NEUMÜNSTER (eds.) *Textilsymposium Neumünster : archäologische Textilfunde : [1. NESAT Symposium] 6.5-8.5.81*. Neumünster: Textilmuseum Neumünster.
- MERRIAM, S. B. 1998. *Qualitative research and case study applications in education*, San Francisco, Jossey-Bass Publishers.
- MIKKELSEN, D. K. 1992. *Plan for Vikingmuseet på Borg : Vestvågøy museum*, [S.l.], [s.n.].
- MYHRE, B. & GANSUM, T. 2003. *Skipshaugen 900 e.Kr.: Borrefunnet 1852-2002*, [Horten], Midgard forl.
- NARMO, L. E. 2009. Handcraft as Time Travel. *Lund Archaeological Review*, 15, 43-60.
- NÄSMAN, U. 1990. Populärarkeologi- förmedleing och levandegörande. *Levandegörande arkeologi - hur och varför : metodkonferens 1989. Rapport /Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer ; 1990:3*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.
- OLSEN, B. 2002. *Fra ting til tekst: teoretiske perspektiv i arkeologisk forskning*, Oslo, Universitetsforl.
- OPEDAL, A. 2005. *Kongens død i et førstetlig rike : skipsgravritualer i Avaldsnesområdet og aspekter ved konstituering av kongemakt og kongerike 700-950 e.Kr.*, [Oslo], Det humanistiske fakultet Universitetet i Oslo : Unipub.
- OWEN-CROCKER, G. R. 1986. *Dress in Anglo-Saxon England*, Manchester, Manchester University Press.
- PATTON, M. Q. 1990. *Qualitative Evaluation Methods*, California Sage, Thousand Oaks.
- PETERSSON, B. 2003. *Föreställningar om det förflutna : arkeologi och rekonstruktion*, Lund, Nordic Academic Press.
- POSTHOLM, M. B. 2005. *Kvalitativ metode en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*, Oslo, Universitetsforl.
- REPSTAD, P. 1998. *Mellom nærhet og distanse : kvalitative metoder i samfunnsfag*, Oslo, Universitetsforl.
- RÉVÉSZ, L. 1996. The archaeological heritage of the ancient hungarians. In: FODOR, I., RÉVÉSZ, L., WOLF, M. & NEPPER, I. M. (eds.) *The Ancient Hungarians : exhibition catalogue*. Budapest: Hungarian National Museum.

- ROEDE, L. 2003. Kopi og original - flytting og autentisitet *In: ROGAN, B., STANG, M. C. & AMUNDSEN, A. B. (eds.) Museer i fortid og nåtid essays i museums kunnskap*. Oslo: Novus forl.
- ROESDAHL, E. 1992. *Viking og Hvidekrist : Norden og Europa 800-1200 : den 22. Europarådsutstilling*, København, Ministerrådet.
- ROESDAHL, E. 1993. *Vikingernes verden : vikingerne hjemme og ude*, [København], Gyldendal.
- RYEN, A. 2002. *Det kvalitative intervjuet : fra vitenskapsteori til feltarbeid*, Bergen, Fagbokforl.
- RYGH, O. 1999. *Norske oldsager*, Trondheim, Tapir.
- SELBERG, T. 2002. Tradisjon, kulturarv og minnepolitikk. Å iscenesette, vandre i og fortelle om fortiden. *In: GARNERT, J., SELBERG, T. & ERIKSEN, A. (eds.) Historien in på livet : diskussjoner om kulturarv och minnespolitikk* Lund: Nordic Academic Press.
- SHACKEL, P. A. 2001. Public Memory and the Search for Power in American Historical Archaeology *American Anthropologist, New Series*, [Online], 103. Available: <http://www.jstor.org/stable/683605> [Accessed 15.05.2010].
- SOLBERG, B. 2003. *Jernalderen i Norge : ca. 500 f.Kr.-1030 e.Kr*, Oslo, Cappelen akademisk forl.
- SOLLI, B. 1996. *Narratives of Veøy : an investigation into the poetics and scientifics of archaeology*, Oslo, Distribusjon: Institutt for arkeologi kunsthistorie og numismatikk Universitetets oldsaksamling.
- SOLVANG, R. 2001. Verneplan for Hasseltangen landskapsvernområde og Søm – Ruakerkilen naturreservat, Grimstad kommune, Aust-Agder fylke. Del 1: Høringsdokument 23. mai 2001.
- SORENSEN, C. 1989. Theme Parks and Time Machines. *In: VERGO, P. (ed.) The New Museology*. London: Reaktion Books.
- STEEN, S. 1942. *Ferd og fest : reiseliv i norsk sagatid og middelalder*, Oslo, Aschehoug.
- STEENSTRUP, J. 2000. *Fornemmelser for fortiden: blandt fortidsfamilier i en rekonstruert jernalderlandsby Lejre Forsøgscenter*, Lejre, Historisk-Arkæologisk Forsøgscenter.
- STENVIK, L. F. 1982. *Arkeologiske kulturminner i Drivavassdraget, Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal*, Trondheim .,
- STONE, P. G. & PLANEL, P. G. 1999. *The Constructed past : experimental archaeology, education and the public*, London, Routledge.
- SWANN, J. 2001. *History of footwear in Norway, Sweden and Finland : prehistory to 1950*, Stockholm, Kungl. vitterhets historie och antikvitets akademien Distributed by: Almqvist & Wiksell International.
- SØRHEIM, H. 1997. *En høvdings gård, en høvdings grav : en vikingtids båtgrav på Egge i Steinkjer, Nord-Trøndelag*, Trondheim, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet Vitenskapsmuseet.
- THAGAARD, T. 2003. *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitativ metode*, Bergen, Fagbokforl.
- THAGAARD, T. 2004. *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*, Bergen, Fagbokforl.
- VERGO, P. 1989. *The New museology*, London, Reaktion Books.
- VESTHEIM, G. 1994. *Museum i eit tidsskifte*, Oslo, Samlaget.
- VIKE, V. 2005. Levendegjøring av historie. Available: <http://www.kongshirden1308.no/artikler/levende.htm> [Accessed 04.11.2009].

Andre kilder:

St.meld. nr. 49 (2008-2009) Framtidas museum Forvaltning, forskning, formidling, fornying. Tilråding fra Kultur- og kirke departementet av 21. august 2009, godkjent i statsråd samme dag. (Regjeringen Stoltenberg II):

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/regpubl/stmeld/2008-2009/stmeld-nr-49-2008-2009-/4/3.html?id=573700> [17.05.2010]

Riksantikvaren:

<http://www.riksantikvaren.no/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=2098>
[23.03.2010]

Laksdøla saga kap. 13:

<http://omacl.org/Laxdaela/chapter13.html>

Fotografi av Thorsbergbuksene:

http://www.slesvigland.dk/alle_jpg/stor/1984-04-05-8.jpg [17.05.2010]

Fotografi av siste scene Bayeaux-teppet, rekonstruksjon:

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Fleeing_bayeux_tapestry.png [15.05.2010]

Definisjoner av kopi, replika og duplikat:

<http://www.stavkirke.org/problemstillinger.html#19> [04.11.2009]

Tromsø Museum - Arkeologisk tilvekst:

<http://www.dokpro.uio.no/perl/arkeologi/visetekst.cgi?DATABASE=Ts&KRYSS2057%40=on> [06.10.2009]

Nettbasert norske ordbøker:

<http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?OPP=rekonstruksjon&bokmaal=S%F8k+i+Bokm%E5lsordboka&ordbok=bokmaal&alfabet=n&renset=j>
[12.10.2009]

<http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?OPP=eksperimentell+&bokmaal=S%F8k+i+Bokm%E5lsordboka&ordbok=bokmaal&alfabet=n&renset=j>
[12.10.2009]

<http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?OPP=autentisk&bokmaal=S%F8k+i+Bokm%E5lsordboka&ordbok=bokmaal&alfabet=n&renset=j> [12.02.2010]

Lofotr Vikingmuseums (hjemmeside):

http://www.lofotr.no/Vikingfestival_41.html [12.01.2010]

http://www.lofotr.no/Eksperimentell_arkeologi_5111.html [18.05.2010]

Kulturminner på Trondenes:

<http://www.stmu.no/Default.aspx?pkDepartment=2&Action=Department&subAction=OmTHS&pkKultursti=17> [03.03.2010]

Kulturminner på Stend:

<http://www.museumsnett.no/hordamuseet/arkeo/arkeo.htm> [16.03.2010]

Karmøy Vikingfestival:

<http://www.karmoy.kommune.no/tema/kultur-og-fritid/festivaler-1/festivaler/?searchterm=viking> [04.02.2010]

<http://www.karmoy.kommune.no/> [02.01.2010]

<http://www.vikingfestivalen.no/> [17.05.2010]

Hafrsfjordvikingene:

<http://hafrsfjordvikingene.no/kaupang-jernaldergarden-2009-1/kaupang-jernaldergarden-2009> [04.03.2010]

<http://hafrsfjordvikingene.no/> [16.03.2010]

Møre Frie Vikingar:

<http://www.morefrievingar.net/Sider/hovdingen.htm#FORM%C5L> [16.03.2010]

Agder Viking:

<http://www.agderviking.no/> [16.03.2010]

Björgvin Marknad:

http://www.bjorgvinmarknad.no/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=34&Itemid=61 [16.03.2010]

Njardar Vikinglag:

<http://njardar-vikinglag.no/pages/njardar-vikinglag.php> [16.03.2010]

Vikingklubben Karmøy:

<http://www.vikingklubben.no/> [16.03.2010]

Borre Vikinglag:

<http://www.borrevinglag.com/omoss.htm> [16.03.2010]

Yddyr Vikinglag:

<http://yddir.com/om.html> [16.03.2010]

Vedlegg

Vedlegg 1: Tema/intervjuguide

Informantutvalg

(Lofotr vikinglag). Reenactere, Kvinner og menn i alderen 25 – 50.

Tema 1: Personalia og bakgrunn

Kvinne/ mann? Navn? Alder? Akademisk bakgrunn? Jobb-bakgrunn? Stilling på vikingfestivalen?

Tema 2: Reenactement/ Living History

Hva er reenactment? Hva er living history/ levendegjørelse av historie? Hvorfor driver man med reenactment og levendegjørelse av vikingtiden?

Tema 3: Vikingtiden/betydning

Hvorfor er vikingtiden så interessant? Hva fikk deg til å interessere deg for vikingtiden? Hvilke fagfelt har du innhentet kunnskapen fra? Er det en identitetsfølelse knyttet til vikingtiden? Skifter man identitet ved å tre inn i en vikingrolle?

Tema 4: Formidling

Ser du deg selv som en formidler av vikingtiden? Hvordan formidles vikingtiden? Hva anser du som viktige punkt for å formidle vikingtiden på best mulig måte? Er reenactment og living history en bra metode for å formidle vikingtiden? Hvordan vil du beskrive at det er en god/dårlig formidlermetode? Har du fått tilbakemeldinger fra publikum? Hvilke tilbakemeldinger har du fått fra publikum?

Tema 5: Bekledning og våpen

Er bekledningen og skoa dine basert på noen arkeologiske funn? Hvilket funn er din bekledning basert på? Hvilket materiale ble brukt? Hvordan ble bekledningen/ skoa dine produsert? Er det snakk om noen spesielle syteknikker? Hvor lang tid tok det å produsere drakten/skoa? Er smykkene basert på noen arkeologiske funn? Hvilke? Produksjon? Er våpna dine basert på noen arkeologiske funn? Hvilket funn er våpna dine basert på? Hvordan er våpna produsert?

Tema 6: Autentisitet (Materiell, prosessuell og visuell autentisitet)

Hva legger du i begrepet autentisitet? Hvor viktig er autentisitet i forhold til bekledning, smykker og våpen? Hvor autentisk anser du deg selv å være? Hvor går grensene mellom autentisitet og ikke-autentisitet?

Vedlegg 2: Introduksjonsbrev

Forespørsmål om å delta i intervju

Jeg er masterstudent i arkeologi ved Universitetet i Bergen og holder nå på med den avsluttende masteroppgaven. Oppgaven vil undersøke hvordan viking-reenactere og vikingfestivaler bruker resultater fra den arkeologiske kunnskapsproduksjonen i utforming av bekledning, våpen, redskaper etc. Jeg er blant annet interessert i å ta opp tema som autentisitet, formidling, identitet, økonomi og interessen for vikingtid. For å finne ut av dette ønsker jeg å observere vikingfestivalen på Lofotr vikingmuseum, samt intervju ca 5 viking-reenactere i alderen 25-50 år. Det er også interessant for meg å intervju ca 5 seriøse handverkere som jobber for museet.

Jeg vil bruke båndopptaker og ta notater mens vi snakker sammen. Intervjuet vil ta omtrent 1 time, og vi blir sammen enige om tid og sted.

Det er frivillig å være med og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, inntil oppgaven foreligger, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom du trekker deg vil ditt navn bli slettet fra vårt arkiv og våre registre. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne kjennes igjen i den ferdige oppgaven.

Oppgaven vil være ferdig innen mai 2010. Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Ditt navn og navn på tredjepersoner vil bli endret i det intervjuene skrives på pc. Etter prosjektslutt ønsker vi å lagre intervjumaterialet i Etno-folkloristisk arkiv ved Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap, Universitetet i Bergen. Det vil bli vurdert om øvrige opplysninger om deg og/eller tredjepersoner er av en slik karakter at de bør endres, eventuelt slettes, før lagring. Personene som har adgang til arkivet, har taushetsplikt. Lydbåndene vil bli lagret i et tredje, låsbart rom, merket med referansenummer.

Ved eventuelt ønske om videre forskning på materialet på doktorgradsnivå, vil du bli kontaktet på ny, og ny melding vil bli sendt til Personvernombudet.

Dersom du har lyst å være med på intervjuet, er det fint om du skriver under på samtykkeslippen under og sender den til meg.

Hvis det er noe du lurer på kan du ringe meg på 977 00 408, eller sende en e-post til josefine.sandvik@student.uib.no. Du kan også kontakte min veileder Knut Andreas Bergsvik ved seksjon for arkeologi på telefonnummer 55 58 31 36.

Med vennlig hilsen

Josefine Kristin Sandvik

Torgallmeningen 3A

5014 Bergen

Vedlegg 3: Utforming av samtykkeerklæring

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt informasjon om studien om reenactere, levendegjørelse av historie og den arkeologiske kunnskapsproduksjonen og ønsker å stille på intervju.

Signatur.....

Telefonnummer.....

Samtykkeerklæring for Kjersti Jacobsen:

Jeg har mottatt informasjon om studien om reenactere, levendegjørelse av historie og den arkeologiske kunnskapsproduksjonen og ønsker å stille på intervju.

Jeg samtykker også at mitt fulle navn blir brukt i oppgaven.

Signatur.....

Telefonnummer.....

Vedlegg 4: Oversikt over vikingfestivaler og tilknytning til kulturminner i Norge

Barnas Vikingfestival

Barnas vikingfestival arrangeres på Trondenes, Harstad, 14-15. august av Sør-Troms Museum. Det sies at det er svært få plasser hvor en kan knytte fortidsminner så nært til Snorres sagaer som i Altervågen på Trondenes. De to nausttuftene som ligger her har blitt tolket som tufter som har hatt sammenheng med Asbjørn Selsbane og hans ætt på 1000-tallet (Eidnes, 1995: 4). Det største naustet har vært på om lag 30 meter, og blir omtalt som "Stornaustet", det minste naustet har vært på omlag 18 meter. Det er foretatt to arkeologiske utgravninger i "stornaustet". Utgravningen i 1952 var ved Tromsø Museum. Utgravningen i 1995, ved Sør-Troms Museum. På hjemmesiden til Sør-Troms museum kan vi i tillegg se hvordan de knytter det opp mot Snorres saga: "Det er fascinerende at størrelsen på de to naustene stemmer så godt med sagabeskrivelsene av Asbjørn Selsbane og hans to skip. "Stornaustet" på 30 meter har rommet et skip av store dimensjoner. Det bekrefter at Trondenes var en høvdinggård i vikingtid" (<http://www.stmu.no> [besøkt 03.03.2010]). Ved nausttuftene er det også en

rad med gravrøyser. Fire av røysene er 5-8 meter i diameter og forholdsvis runde, to av gravene er 8-12 meter langrøyser. Den mest sannsynlige dateringen er vikingtid. Litt lenger oppe i høydedraget ligger det også en gravhaug for seg selv som har fått tilnavnet "Asbjørnhaugen" og/eller "Selsbanehaugen" (Eidsnes, 1995: 5) Tilnavnene er nok mer moderne spekulasjoner enn gammel tradisjon, men sier litt om hvordan en region ønsker å knytte seg til Snorres saga og vikingtidens storhetstid. Det er også blitt diskutert om haugen kan ha vært over moren til Asbjørn Selsbane, Sigrid Skjalgsdotter, eller faren, Sigurd Toresson (som var bror til Tore Hund) (Eidsnes, 1995: 5). Nausttuftene sammen med gravhaugene tolkes som at Trondenes var et *viktig politisk senter i fra slutten av vikingtid* (og gjennom middelalderen).

Bjørgvin Marknad - viking og middelalderfestival

Bjørgvin Marknad blir arrangert på museumsområdet til Hordamuseet på Stend i perioden 4-6.juni. Arrangøren er Bjørgvin Marknad. På museumsområdet er det flere registrerte kulturminner. Disse kulturminnene er flere boplasser fra steinalderen, en ringgrav fra bronse- eller eldre jernalder, en gravhaug fra jernalder, og nausttuft fra eldre jernalder. Naustet er 34,5 meter langt, og gir blant annet grunnlag for å tro at *Stend var et høvdingsete allerede fra eldre romertid* (www.museumsnett.no [besøkt 16.03.2010]).

Vikingmarked på Bronseplassen, Agder vikinglag

Bronseplassen vikingmarked arrangeres av Agder vikinglag på Høvåg, Lillesand, i perioden 09-11. Juli. Den eldste kjente boplassen i Lillesand ligger i Høvåg og er trolig fra tiden mellom 5000 og 3000 f. Kr. Det er registrert 109 gravrøyser og 97 gravhauger i Lillesand kommune. Gravrøysene er fra og med bronsealder (1000-500 f. Kr.) til og med yngre jernalder (600-1000 e. Kr) (Solvang, 2001: 34-35).

Egge Vikingfestival

Egge Vikingfestival blir arrangert, som navnet tilsier, på Egge. Festivalen er fra 15.-18. Juli og arrangert av Egge Museum. Området har rike funn som indikerer at *stedet har vært et maktsenter opp igjennom tidene*. Egge gård som har blitt beskrevet i skriftlige kilder og sammen med de arkeologiske funnene indikerer at denne gården har vært en av de ledende storgårdene i Inntrøndelag (Sørheim, 1997: 7), og en av Norges mest viktige gårder gjennom 2000 år (Sørheim, 1997: 9, 67). Egge blir ofte

omtalt som en sentral gård i vikingtiden i sagalitteraturen, og det er flere mektige høvdinger som er fra Egge i følge sagaen (Sørheim, 1997: 9). Store deler av et gravfelt som må ha tilhørt Egge gård finnes fremdeles langs Eggehvammen. Gravfeltet ble første gang kartlagt av premierløytnant Ziegler i 1871, da fantes det en gruppe på 6 gravhauger ytterst på SØ-odden av Eggehvammen, som i dag er forsvunnet. En haug som lå for seg selv lenger oppe og nord for disse har ikke vært mulig å finne igjen. De 32 kulturminnene som fremdeles er bevart, i tillegg til en bautastein, ligger på et område som strekker seg over 670 m langs toppen av Hvammen. Denne nye kartleggingen, foruten bautasteinen, ble kartlagt og topografisk-arkeologisk beskrevet av Anne Stalsberg Alsvik i 1971. Kulturminneområdet blir topografisk delt inn i tre, som også har sammenheng med dateringen (Sørheim, 1997: 11). Funnene fra yngre jernalder, som alle har blitt datert til vikingtid kommer fra den midtre delen av gravfeltet (Sørheim, 1997: 18). Den midtre delen av gravfeltet finnes nordøst for Egge kirke. Her er det 7 hauger. Tre av haugene er restaurert så godt det lot seg gjøre, etter at de ble tildekket og delvis bortgravd. De to største haugene har diameter på ca 20 og 18 meter, og begge er 3 meter høye. Det er to langhauger på ca 8 x 5 og 14 x 9 meter. Begge henholdsvis 1 meter høye (Sørheim, 1997: 11). En av haugene er blant annet en vikingtids båtgrav, som trolig er en høvdings grav på grunn av mengden og variasjonene i gjenstandene i gravgodset viser at det er et gravfunn utenom det vanlige (Sørheim, 1997: 68). Sørheim går videre og leker med tanken om at haugen kan være over Trond Haka, som er nevnt i Snorres ”Håkon den godes Saga”, eller hans nære etterfølgere (Sørheim, 1997: 73).

Gudvangen vikingmarked

Som navnet tilsier arrangeres vikingmarkedet i Gudvangen, som ligger i Aurland kommune innerst i Nerøvfjorden. Markedet arrangeres fra 13-18.juli av Njardar vikinglag. Her er det ingen kulturminner fra vikingtiden i nærheten, men selve navnet kan føres tilbake til norrøne tider. Navnet kommer av norrønt guð, ”gud” og vangr, 'åpen plass, voll' (<http://lexprod.bokklubbene.no> [besøkt 16.03.2010]). Mens Nerøvfjorden kommer av Njardarfjord. Njardar er norrønt for ”tilegnet/ gitt til / gitt av Njord. Njord var en blanding av fruktbarhetsgud og sjøfarendes- og handelsfolkets gud i norrøn mytologi (Ingstad, 1992: 238-239). Minnet om Njord finner man gjerne igjen i navn på blant annet fjorder som har ført til steder hvor viktige markeder har foregått (Ingstad, 1992: 239). Nerøvfjorden som fører inn til Gudvangen er blant

annet en fortsettelse av en innlandsrute, og som er en heldig plass for markeder (Steen, 1942, Ingstad, 1992: 239). Da er det ikke så merkelig å tenke på at vikingmarkedet arrangeres her, et sted som kan føres tilbake til vikingtid, og et sted hvor det er tenkelig at *viktige* markeder har foregått.

Hafrsfjordvikingenes Kaupang, vikingmarked

Hafrsfjordvikingenes første vikingmarked ble arrangert i Rott, deretter i Møllebukta i Hafrsfjord, men ble i 2009 flyttet til Ullandhaug. Markedet skal i 2010 finne sted i perioden 19-20.juli. Jeg benevner de forgående stedene markedet ble arrangert her fordi de har mer tilknytning til vikingtiden, enn hva Ullandhaug har. Øya Rott nevnes blant annet flere ganger i sagaen, for eksempel i forbindelse med slaget på Rott, kong Sverre. I Møllebukta er det et monument som ble reist i 1983, ”Sverd i fjell”, som står til minne om Slaget i Hafrsfjord i 872, da Harald Hårfagre samlet Norge til ett rike. Slaget i Hafrsfjord står sentralt i Norges historie. Det blir regnet som det avgjørende slaget i Harald Hårfagres samling av Vestlandet. I motsetning til de forgående stedene, blir markedet nå arrangert på Ullandhaug, et sted uten funn fra vikingtid. På området er det en rekonstruert gård fra folkevandringstiden, ca 350-550. Rekonstruksjonen er blitt gjort etter de arkeologiske funnene som ble gjort her.

Hafrsfjordvikingene som arrangerer markedet begrunner stedsvalget blant annet slik:

”Selv om gården er noen hundre år eldre enn vikingtiden, gir den en fantastisk setting og omgivelser for et vikingmarked. Byggene, markene, sauene, stemningen og ikke minst utsikten gjør sitt til at dette vil bli et fantastisk sted å arrangere vår årlige kaupang på.”

(<http://hafrsfjordvikingene.no> [besøkt 04.03.2010]).

Karmøy Vikingfestival

Karmøy Vikingfestival arrangeres av Karmøy kommune på Avaldsnes i perioden 10-13. Juni. I år 2000 ble Avaldsnes valgt til tusenårssted i Rogaland av fylkestinget, og skulle markere Harald Hårfagres samling av de mindre høvding- eller kongerikene til et kongedømme. Harald Hårfagre la hovedgården sin på Avaldsnes i ca. 870 og stedet var kongsgård fram til ca. 1450. I ca. år 1250 reiste Håkon Håkonsen Olavkirken (Opedal, 2005: 13), og er i dag det mektigste minnesmerket om tidligere storhetstider. Avaldsnes-området har en konsentrasjon av storhauger fra yngre jernalder:

skipsgravene Storhaug og Grønhaug, samt Salhusaugen (Opedal, 2005: 12). Storhaug og Grønhaug er to av det vestlige Norges mest storslåtte gravleggelser (Opedal, 2005: 2). Begge er skipsgraver og ble fra første stund knyttet til kongemakten og med store diskusjoner om hvilke konger som var gravlagt her. Diskusjonene førte til at gravhaugene fikk en plass i utforskningen av rikssamlingen og ynglingeættens historie, og senere ble spørsmålet om disse to gravene måtte sees i sammenheng med etableringen av kongeriker introdusert (Opedal, 2005: 17, 20; Opedal, 1998: 31, 38). Avaldnes-området som et viktig gravsted for eliten bekreftes også av de skriftlige kildene som nevner tre kongebegravelser her: Harald Hårfagre, Guttorm Erikson og den myteoppspannet kong Augvald (Opedal, 2005: 12).

På Karmøy kommunes nettsider reklameres vikingfestivalen blant annet som:

”Karmøy er vikingenes hjemland og hvert år i juni arrangeres det vikingfestival. (...) Det var kongesetets strategiske beliggenhet ved Karmsundet "Nordvegen" som gjorde Avaldsnes til *et maktssenter gjennom 3000 år*. Vikingmarkedet er på vikinggarden Bukkøy som ligger midt i skipsleia.” (www.karmoy.kommune.no min kursiv [02.01.2010]).

”Karmøy er vikingenes hjemland og inviterer derfor til Vestlandets største vikingmarked, 10. til 13. juni. På denne måten ønsker kommunen å *befeste Karmøy som en sagakommune*, og vise at Karmøy er et møtested for vennskap og kulturutvikling.” (www.vikingfestivalen.no min kursiv [17.05.2010])

Leikvin Vikingmarked

Vikingmarkedet blir arrangert på Leikvin, ved Sunndalsøra på Nordmøre. Markedet arrangeres fra 28-30. Mai og er et samarbeid mellom Møre Frie Vikingar (MFV) og Leikvin bygdemuseum. Like ved ligger Løykja gravfelt. Dette gravfeltet med sine 82 gravhauger (jfr. Askeladden) gjør feltet til et av Norges største.

Lofotr Vikingfestival

Lofotr Vikingfestival arrangeres 4- 8. August på museumsområdet ved sjøen. ”I 1983 startet de arkeologiske undersøkelsene og i årene 1986 - 1989 ble det gjennomført et felles-skandinavisk forskningsprosjekt på Borg. Utgravningen avdekket restene etter den største bygningen som er funnet fra vikingenes verden, både i Norge og i Europa.” ”I området ligger det også tufter etter naust til langskip, ringformet

tunanlegg, gravhauger og andre tufter etter langhus. Disse faktorene til sammen forteller oss om et *maktsentrum i jernalderen*” (jfr. Lofotr.no [besøkt 24.03.2010] min kursiv). Funn av Nordens største høvdinggård er blitt gjort her og Borg blir tolket som et kultsted i over 2500 år (Narmo, 2009).

Nordisk Vikingmarked på Borrekaupangen

Vikingmarkedet på Borre arrangeres 2-4. Juli av Borre Vikinglag. Vikingmarkedet er tilrettelagt mellom gravhaugene som var startskuddet for gravhaugstudiene av Brøgger. Borrehaugene er Nordens største samling av storhauger fra yngre jernalder. Det arkeologiske materialet og tolkninger har i løpet av de siste årene gitt støtte til teorien om at Borre var et sentralsted og kongesete i yngre jernalder (Myhre og Gansum, 2003).

Stavern vikingmarked

Vikingmarkedet arrangeres 13-15. August av Mornir Vikinggruppe. Stavern er en by og et tettsted i Larvik kommune, Vestfold fylke. Larvik er rik på historie fra vikingtid, blant annet ligger Norges eldste handelsplass fra vikingtid på Kaupang i Larvik kommune; kaupangen i Skiringssal. De arkeologiske undersøkelsene viste en bosetning, datert til 800-tallet, som dekket et areal på ca 60.000 kvm. Funnene kunne fortelle om betydelig håndverksproduksjon, og om handel med fjerntliggende områder som Baltikum, De Britiske Øyer, Frankrike, Middelhavsområdet, og Orienten (jfr. <http://www.riksantikvaren.no> [besøkt 23.03.2010]).

Yddir vikingmarked (Akershus)

Yddir vikingmarked arrangeres på Hemnes, Aurskog-Høland i Akershus, i tidsperioden 20-22. august. Det er flere registrerte gravminner fra vikingtiden i Akershus. Algarheim, Hovin og Garder er tre eksempler på store gravfelt fra vikingtiden, og som sannsynlig også har fungert som sentra i denne perioden. Navnet Yddir er det norrøne navnet for ”Øgderen” (<http://lexprod.bokklubbene.no> [besøkt 16.03.2010]) og betyr ”spiss” eller ”odde”. Øgderen et annet navn for Hemnessjøen.

Vedlegg 5: Oversikt over hvordan vikinglag presenterer seg selv på hjemmesidene

BJØRGVIN MARKNAD (VIKINLAG)

”Bjørgvin Marknad er et møtepunkt for mennesker som er interessert i historie og tidligere levesett. Vi jobber sammen for å lære mer om historien, og vise den frem til andre. Festivalen er et høydepunkt i året med langveisfarende, god mat, bålkos og leker. Der møtes gammel og ung, student og kontorrotte rundt sin felles kulturarv. Bli med du også!”

(<http://www.bjorgvinmarknad.no> [besøkt 16.03.2010])

og:

”Målet med festivalen er å skape en annerledes opplevelse for både deltagere og besøkende, med forskjellige aktiviteter, salg, kampoppvisning og foredrag. Gjennom dette skal vi prøve å formidle kulturarven og Norges historie på en levende måte. Vi er stolte over at dette har blitt en årlig begivenhet for byen vår.” (<http://www.bjorgvinmarknad.no> [besøkt 16.03.2010]).

AGDER VIKINGLAG

”Agder Vikinglag (AVL) ønsker å spre kunnskap om Agders historiske rolle i vikingtid og sen jernalder. AVL består av historieinteresserte, håndverkere, familier og andre som vil lære noe nytt og har noe positivt å bidra med. Vi vil skape et miljø som kombinerer gode verdier fra fortiden, bygger bro mellom generasjoner og stimulerer til aktivitet og kreativitet.”

(<http://www.agderviking.no/> [besøkt 16.03.2010]).

NJARDAR VIKINGLAG

”Njardar Vikinglag er en interesseorganisasjon for folk som er interessert i vår vikingtids historie. Meld deg gjerne inn og ta aktivt del i dagligliv i vikingtid. Møt nye mennesker i et varmt og pent miljø som deler din interesse. Bli med på spennende reiser til markeder, museer og severdigheter i inn og utland. Delta på kurs i gamle håndarbeidsteknikker og bueskyting med langbue.” (<http://njardar-vikinglag.no> [besøkt 16.03.2010]).

HAFRSFJORDVIKINGENE

”Hafrsfjordvikingene er et frittstående vikinglag med medlemmer som er interessert i alle sidene av vikingtiden. Vi ble stiftet høsten 2006 med formål å formidle vikingtidens spennende historie for menigmann og -kvinne og ikke minst motivere og engasjere medlemmene til økt interesse for vår levende og fargerike vikinghistorie. Blant våre [medlemmer] har vi musikere, kjempende,

handelsfolk, håndverkere, gjøglere, skaldere, kunstnere og mye mer.”

(<http://hafrsfjordvikingene.no/> [besøkt 16.03.2010]).

VIKINGKLUBBEN KARMØY

”Klubbens formål er å synliggjøre, vekke interesse for, og spre kunnskap om regionens og kystfolkets forhistorie og historiske rolle, med hovedvekt på jernalder, særlig vikingtid.”

(<http://www.vikingklubben.no/> [besøkt 16.03.2010]).

MØRE FRIE VIKINGAR

”MFV har som formål å spre kunnskap om vår nordeuropeiske historie frå jernalder/vikingtid. Vi ønskjer å auke medlemmane sine kunnskapar om alle sider ved dagligliv i nordisk vikingtid, som handverk, kultur/folketru, musikk, mattradisjonar, idrett, våpenbruk (til dømes gjennom vikingkampgruppe) osv. Vi ønskjer å synleggjere laget ved å delta på marknader, festivalar og andre arrangement innan vårt nedslagsfelt, samt halde kurs/seminar o.l.”

(<http://www.morefrievikingar.net> [besøkt 16.03.2010]).

BORRE VIKINGLAG

”Borre vikinglag har som formål å spre kunnskap om Borres og Vestfolds historie, spesielt i jernalder/vikingtid, og å utvide kunnskapen om dagligliv og håndverk i denne perioden. Dette gjør vi om sommeren gjennom å ha Vikingmarked ved Borrestranda. Vi reiser også rundt på vikingmarkeder i Norden og viser håndverk, selger håndlagde produkter og lærer nye ting. Samtidig formidler vi kunnskapen vi sitter inne med til andre deltagere og publikum. Da har vi "autentisk" viking-utstyr, og lever så likt vikingene vi kan.” (<http://www.borrevikingslag.com> [besøkt 16.03.2010]).

MORNIR VIKINGGRUPPE

”Mornir vikinggruppe er en gruppe sammensatt av familier og enkeltpersoner som har interesse for vikingtid, historie og bevaring av gamelt håndverk (...). Vi utvider hele tiden vår kunnskap om vikingtidens dagligliv, håndverk og livstil, og prøver å gjenskape denne på best mulig måte på vikingmarkeder. Vi streber etter å bruke "autentisk" utstyr ; vikingtelt, klær, utstyr osv.”

(<http://www.123hjemmeside.dk/mornirvikinggruppe/> [besøkt 16.03.2010]).

YDDIR VIKINGLAG

”Alle kan bli vikinger! Det er kun opptil hver enkelt hva man ønsker å gjøre ut av medlemskapet, men vi ønsker at våre medlemmer er interessert i vikingtiden.” (<http://yddir.com> [besøkt 16.03.2010]).

